

Naiste Hääl

Eesti Naisorganisatsioonide Liidu
Häälekandja

Nr 7/8

SISUKORD: 1) Naiskongressid Berliinis. 2) Alaealised kurjategijad Eesti kriminaalseadustikus. 3) Poisslapsed — tulevased perekonnaisad. 4) Kirjanduslik veste. 5) Kodu ja kooli koostöö tarvidus. 6) Läbi roheline loori. 7) Laste vabariik Freeville'is. 8) Naise kohanemine ajanoüetele. 9) Töö ideelised alused ja suurtööstus. 10) Laaste. 11) Eeva needmine. 12) Ema vajab kasvatusteadust. 13) Tervis ja ilu. 14) Pisarad. 15) Film naiste elust. 16) Kroonika.

PERENAINE: 1) Mida valmistatakse lehmapiimast. 2) Mõned toidud kohupiimast. 3) Pere-naised, valmistage enam mitmekesiseid toidiseid. 4) Vanade murede uued lahendusviisid. 5) Marjapõõsad sügisel. 6) Käsitöö ja riietus. 7) Kudemise osa.

“Naiste Hääl”

**Eesti Naisorganisatsioonide Liidu häälkandja.
Ilmub 1 kord kuus.**

Toimetaja: MARIE REISIK
Väljaandja: Eesti Naisorganisatsioonide Liit
Toimetaja kodune aadr.: Jaani t. 9 Telef. 13-91

Toimetus ja taltus asub:
TALLINN, Rataskaevu tänav 22
Avatud kella 12—2 Telefon 13-26

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused ja teised lehetellimiste vastuvõtjad.

Tellimise hind: poolaastaks — 2 kr., aastaks — 4 kr. Üksiknumber 40 senti.
Väljamaa tellimine 5 kr. 50 s.

Kuulutuste hind: terve lehekülg — 30 krooni. 1 mm ühel veerul — 10 senti.

CARTIER-BRESSON PARIS

PESUKINDLAD PARIS VÄRVID

KÄSITÖÖLÕNGAD

Esimese klassi prantsuse vabriku saadused

Kaitsemärk

„A la Croix”

PESUKINDLAD VÄRVID (300 värvi)

Märkniiidid

Pärlilõngad

Brillanté d'Alger (Mouliné)

Heegeldamise niidid

liri lõngad

Linased lõngad

Hedebo niit

Nöelumise lõngad

Asutatud aastal 1825

MÄISTE HÄÄL

E. NAISSORGANISATSIOONIDE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 7/8

Juuli-August 1929

III aastakäik

Järgmine „Naiste Hääl“ nr. 9 ilmub septembri algpäevil.

Naiskongressid Berliinis

Terve ilma ajakirjandus tõi sõnumeid suurtest rahvusvahelistest naiskongressidest, mis peeti Berliinis juunikuul. Dr. Alice Salomon, kes juba kaua aastaid rahvusvahelises naisliikumises tegev, peatub lühidalt selle alguse ja arenemise juures:

„Aastal 1848: koosolek naisõiguste nõudmiseks New-Yorgi osariigis. Heitunud, vihast keeletu, pilkav inimsugu kuulatab. Isegi Uues Ilmas oli see vaevalt mõeldav. — Ameerika rippumatuse deklaratsioonist tuletati võitlus orjapidamise vastu ja naisliikumine. Esirinnas sammusid need naised, kes juba tol korral hääleõigust nõudsid. Nende kõrval naised, kes võitlevad joomise ja prostitutsiooni vastu, teised, kes kaitsevad vaimlist ja kutselist emantsipatsiooni, ja nõuavad naise üheõiglust eraõiguses.

Ameerika hääleõiguse ühing tahab aastal 1888. oma neljakümne aastapäeva pühitseda. Ta kutsus Washingtoni rahvusvahelisele nõupidamise mitmesuguste riikide naisühingute juhte ja esitajaid. Elizabeth Cady Stanton ja Susan B. Anthony olid oma reisudel kokku puutunud inglise ja prantsuse naistega ja seal oli tärpanud mõtte rahvusvahelist konverentsi kokku kutsuda. Loobuti esialgselt kavatsusest — kutsuda ainult hääleõiguse liikumise pooldajaid. Katsuti ühendada kõiki naisi, kes naisliikumises mingisugusel kujul osa etendasid. Taheti ilmale selgeks teha, mis tähendab naise elus nelikümmend aastat visa püüdmist. Naised ise pidid koostöötamisest ergutust saama. Kutses tähendati: „Kuidas ka rahvaste valitsused, usutunnistused, seadused ja kombed erinema peaks, ühes asjas on nad kõik ühel arvamisel, mis puutub mehe eesõigusesse riigis, kirikus ja perekonnas. Rahvusvaheline naisnõukogu

tohib loota, et ta leiab uusi ja viljakaid meetode, kuidas nõuda üheõiglust ja õigust. Sarnane nõukogu sisendab naistele tähtsat õpetust, et iga üksiku naise seisukord, kus iganes see ka oleks, mõjutab kõikide naise seisukorda.“

Mis pidi see tol korral tähendama, et koosoleku sissejuhatuses peeti jumalateenistust naisvaimuliku poolt, et 1848. a. pioneeride koosolekut peeti, kus osa võtsid esimesed naised, kes arstidena, juristidena, vaimulikkudena ehk naisühingute asutajatena, ehk kõlblusliikumises pioneeridena tegutsesid!

Vaimu, mis valitses sellel koosolekul, iseloomustab seletus: kõik õppeasutused, kutsekoolid, ülikoolid, olgu inimesoo huvides avatud naistele samadel tingimustel kui meestele; organiseeritud naised nõudku alaliselt sama palga sama töö eest; lõpuks nõudku teadlik inimsugu sama kõlblust ja sama isikliku puhtuse tasapinda meestele ja naistele, kui arenenud tsivilisatsiooni väljendust.“ Koosolek, mis pidi ülevaadet pakkuma mineviku tööst, muutus tuleviku tööks kõike haarava sihiga.

May Wright Sewell, ameeriklanna suure ettekujutusvõimega ja selgeltägija jõuga ühelt poolt, ratsionalist ja loogikaga näine teiselt poolt, algatas mõtet, rahvusvahelist nõukogu muuta alaliseks organisatsiooniks. Taheti luua naiste internatsionaali, mis tugeneb rahvusliste naisliitude peale. Mõtte teostajaks sai shotlanna, lady Aberdeen, kellel jätkus oma tõu religiooslist inspiratsiooni ja praktilist elufunnet.

Rahvusvahelise Naisliidu idee on võitnud poolehoidu üle ilma. Üksikud naised, kes oma ette töötavad üksipuha mis alal, koonduvad oma rahvusliku liidu ümber ja need rahvuslikud liidud

moodustavad rahvusvahelise naisliidu, mis koon-
dab kõiki rahvaid.

Rahvusvahelise Naisliidu peakoosolekud Lon-
donis 1899, Berliinis 1904, pakkusid värviküllast
pilti. Kui palju eelarvamisi tuli võita! Kuidas
tungiti kallale „emantsipeeritud“ naisele, ja
mida kõik emantsipatsiooniks peeti! Bubipea, il-
ma korsetita kostüüm pluusiga! Suitsetaja naine!
Studeerinud naine! jne. Vallitses ju arvamine, et
naise tegevuspaik on ainult kirik, köök, lastetuba.

Rahvusvahelise Naisliidu peakoosoleku ajal
Berliinis 1904 asutati teine suur rahvusvaheline
liit, „ilmaliit hääleõiguse saavutamiseks“. See liit pidas nüüd oma 25-aastast
juubelikongressi. 1904—1929. Palju on selle aja
sees kätte võideldud. Liit ise on sisuliselt muutun-
ud. 1926. a. muutis ta ka oma nime, kuna ju te-
ma peasiht, hääleõigus, pea igal pool saavutatud.
„Naise hääleõiguse ja kodaniku töö ilmaliit“ on
praegune nimi.

Kogu aeg võime naisliikumises kaht voolu tä-
hele panna. Lõppsiht oli ühine — kitsendamata
kõik kodanikuõigused naistele, kuid teed sellele
sihile läksid lahku. Vanemad naiseltsid panid
pearõhku naise kasvatamisele tulevaste laialdaste
ülesannete jaoks. Nende püüed oli naiste jaoks väl-
jatöötada kindlat, laialtulatulist tegevuskava.
Tähtsamal kohal olid haridusvõimalused, sotsiaal-
poliitilised küsimused, kutse omandamine, naise
õigusline seisukord ja n. e. Teisiti oli lugu hääle-
õiguse organisatsioonides. Nende esimeseks sihiks
oli hääleõiguse nõudmine. Neid nimetati naisliiku-
mise radikaalideks, kuna ju sagedasti nende abi-
nõud väga radikaalsed olid, tarvitseb näit. ainult
meelde tuletada inglise suffragette. Võib ütelda
Katharina Kardorff-Oheimb'i sõnadega: „Kes ta-
haks täna salata, et mõlemad voolud tarviliikud
olid, niihästi aegamööda edasisammuv, kes ennast
ise „edumeelseks“ nimetab, kui ka eriti radikaal-
ne. Üks kui maapinda ülesküündev tegur, teine kui
tunglakandja, kes viimast tähtsat sihti alati sil-
mas peab.“

Kas Ilmaliidu ülesanded on täidetud? Ei. Veel
on riike, kus naistel puuduvad kodanikuõigused,
veel küllalt on naisi, keda nende võitluses toetama
peab. Ja poliitiline üheõiguslus loob sootu uusi,
veel mitte lahendatud ülesandeid. Võitluse kestes
oli naine sunnitud töötama peamiselt aladel, mida
nimetatakse eriti naiste huvialaks, näit. sotsiaal-
poliitika, praegu ootavad teda ülesanded ka üld-
poliitikas ja välispoliitikas.

Välispoliitiliselt on naiskodanikkude tähtsam
kohustus töötada ilma raha heaks. Mõo-
dunud kongressil pühendati sellele küsimusele
palju aega. Naiste ülesanne on kasvatada ilmas
uut vaimu, leplikut rahu vaimu. Naised olgu idee-
de kandjaks, mis esimest korda Kelloggi paktis
rahvaste kohustusena ära märgiti, loobuda sõjast
kui rahvuslase poliitika abinõust. Meil peab jatku-

ma usku, mis tingimata tarvilik, et Kelloggi pakti
muuta reaalseks jõuks, millele keegi vastu panna
ei suuda. Kelloggi paktil on just nii palju jõudu,
kui rahvad temale anda suudavad. Naised peavad
levitama mõtet, et kõiki tülisid on võimalik la-
hendada vahekohtu kaudu rahvaste üheõigusluse
ja õiguse alusel.

„Oma loomu poolest püüab naine üle oma pe-
rekonna ja rahvuse inimsoo poole. Poliitikat teha
tähendab temale poliitikat inimlikumaks muuta.“

Mrs. Crowdy valgustas rahvasteliidu esitajana
viimase tegevust rahu heaks. Ilmaliidu rahukomis-
joni tööst pakkus ülevaadet pr. dr. C. C. Balkker
van Bosse. Ta kirjeldas avaliku arvamise võimu,
mis kunagi suurem ei olnud kui praegu, kuna rah-
vad hakkavad teadlikuks saama, kes tahavad Kel-
loggi pakti õigluse vaimuga täita. Emilie Gourd
Shveitsist soovitas tähtsama abinõuna rahu saavu-
tamiseks rahvaste koostööd. Huvitava programmi-
kõnega esines tuntud dr. Gertrud Bäumer. Ta pea-
tas pikemalt tulevase rahuorganisatsiooni kolme
süsteemi juures: vahekohtud, julgeolekulepingud,
relvade mahapanek. Ta lõpetas järgmiste sõnade-
ga: „Kõige pealt hoolitsetakse tänapäev vahe-
kohtu- ja julgeolekulepingu eest, mis olemas-olevat
õigust kaitsma peavad uue vägivalla vastu. Kuid
mitte kõik olemasolevad ei ole õig-
lane.“

Poliitika inimlikumaks muutmine on aga ti-
hedalt seotud abielunaise ja ema õiguslise seis-
korraga. Ema- ja lastekaitseküsimus-
tel oli kongressil tähtis paik. Madame Malaterre-
Sellier rõhutas, et olla naiste asi katsuda liginda-
da kõikide rahvaste seadusandlust üksteisele.
Kongress nõuab meeste ja naiste koostööd avalik-
kus elus, töu ja rahvuse peale vaatamata. Kõik
töölalad olgu naistele avatud eeldusil, et nad vaim-
liselt ja kehaliselt sellele kohased. Samad võ-
imalused ennast teatava kutse jaoks ette val-
mistada ja samad edasisaamise võimalused nagu
meestel, sama palga sama töö eest. Kong-
ress nõuab abieluseadust, mis kindlustaks
naisele piiramata isiklikke ja kodanlikke õigusi,
juurde arvatud õigus vabalt kasutada oma varan-
dust ja osa saada üldisest varandusest. Vanema õi-
gused täiel määral ka emale. Pereema tööd tuleb
tunnustada ja hinnata.

Kongress teeb ka tegemist vallaslapse
seisukorraga. „Kõikidel maadel tuleb jätkata võit-
lust vallaslapse seisukorra parandamiseks, kaitset
pakkuda ema ja lapsele ei tohi armuannina, emale
tuleb ainelist iseseisvust kätte püüda iseseisva kut-
setöö kaudu. Isa peab kõlbliselt ja aineliselt vas-
tutavaks tegema oma lapse eest. Hoolekandja ins-
tituuti tuleb arendada. Vallaslapseseadusi peab
katsuma ühtlustada.“

Üks kongressi teemidest oli: perekonna-
abiraha. Kongress näeb tähtsat kultuurilist
ülesannet võitluses põhimõtte tunnustamise heaks,

et perekonnakoormat tuleb kergendada. Ei ole õiglane, kui ühed kannavad, kui neil perekonnad üleval pidada, sagedasti ülejõu käivaid raskusi teistega võrreldes, kellel ainult oma enese eest hoolt kanda. Lastekasvatamiseks tuleb muretseda lisa-sid teistest allikatest, kui ainult isa teenistus, see alles võimaldaks isale võistlusvõimelseks ja üheõiguliseks jääda vallalistega. Kongress konstateerib heameelega, et perekonnaabiraha küsimuses Prantsusmaal ja Belgias suuri edusamme on asutud.

Võisin ruumipuudusel puudutada ainult mõnda üksikut küsimust sellelt huvitavalt kongressilt, kus oli esitatud 42 riiki ja esitajad pea arandita seisid kõrge tasapinnal.

Tõsteti üles ka liitumisküsimus Rahvusvahelise Naisliiduga. See otsustati eitavalt, millega ühines ka Naisliidu esitaja Alice Salomon. Jääb ainult soovida, et mõlemad organisatsioonid, (mis teataval määral ema ja lapse vahekorras — asutati ju Ilmaliit 25 a. eest Rahvusvahelise Naisliidu peakoosoleku ajal —) püüaks oma vahekorda veel lähedamaks ja tihedamaks muuta ja üksteist vastastikku toetada ja ühist tööd edasi viia aidata.

Veel mõni sõna „Open Door Council’ist“. Viimases „Naiste Hääles“ riivasin teda juba, 13 rahvust oli seal esitatud. Ühemeelselt nõuti kõikide naiskaitseaduste kaotamist. Open Door Council arvustas teravalt Rahvusvahelise Tööstööbüroo poolt väljaantud naistesse puutuvaid konventsioone, mis pea kõikide riikide poolt ratifitseeritud ja 10 aasta jooksul maksvad. Samal ajal korraldati Berliinis suur avalik kõnekoosolek, kus esinesid kõne-dega naiskaitseaduste pooldajad. Rahvusvaheline Tööstööbüroo on andmeid kogunud, mis tõendavad, et maailmas, kus puuduvad kaitseadused naistele, nende tööjõu eksploatatsioon on palju suurem. Kaitse on hädatarvilik inimväärikule elu kättevõitmiseks, kaitset on veel liiga vähe. Naised peaks enast ka kutsete järele organiseerima, et võidelda paremate töötingimuste eest. Küll vaidles sellele

huvitavalt vastu vana naisõiguslane Lida Heymann, kes korduvalt eitas erikaitseaduste väljandmist naistele, nõudes ja lubades ainult üldiseid töökaitseadusi meestele ja naistele, kuid ta ei leidnud poolehoidu, ta mõjus eluvõõra idealistina. Dr. Marie-Elisabeth Lüders, Saksa riigipäeva saadik, põhjendab Open Door Council’i istungite puhul kirjeldatud pikemas artiklis oma seisukohti selle äärmuse asjus.

Umbes 100 aasta eest hakati argsest vastu võetava naiste ja laste armutule eksploatatsioonile, kuuldus nõudmine terve rahva huvides hoolt kanda vaimliselt, kehaliselt, kõlbliselt terve järeltuleva soo eest.

Kõik organiseeritud naised on selles teadlikud, et aeg-ajalt uuesti katsed tehakse naist kui mitte soovitud võistlejat kõrvale tõrjuda, põhjendades seda sammu naise eriomadustega, erilaadiga. Sarnaste katsete vastu võitleme kõige visadusega. „Open Door Council“ võitleb näiliselt suure agaruusega naiste üheõiguluse eest, kuid ta viib töötajaid naistehulki tööturul hädaohtlikku seisukorda. Ka naisliikumise seisukohast ei saa sellega nõus olla. Aasatakkimmed on sõditud üheõiguluse eest, rõhutades meie eriomadusi, meie hingelisi omadusi, mis ühenduses looduse poolt naistele peale pandud kohustustega, mis avalduvad ka siis, kui naine emaks ei saa. Meile ei ole selge, miks peaks oma iselaadi eitama majanduselus ja kaitseaduste asjus, kui ta kultuurilises ja poliitilises elus nii tähtsat osa etendab, kas ainult sellepärast, et seda kõkidel elualadel meestele korrektiivina nii kasulikku iselaadi meie vastu tarvitada saab. Meie peame ennast tugevaks küllalt, võitlust üheõiguluse eest jätkata, tunnustades ja arvesse võttes oma iselaadi.

Kongressidega ei otsustata muidugi tähtsaid küsimusi ja lahkheliseid, mis edasi elavad inimsoos, kuid iga koosolek mille taga organiseeritud massid, jätab jälgi, viib sammu edasi kannatlikku võitlust inimõnne eest. *M. Kurs-Olesk.*

Alaealised kurjategijad Eesti kriminaalseadustikus

Viimased statistilised andmed kinnitavad alaealiste suurt osavõttu kuritegevusest Eestis, nimelt on alla 20 a. vanu 21,7% ja kuni 26 a. vanu 40,6% üldisest kurjategijate arvust.

Kuni 20 a. juures on iseäranis silmapaistev suur arv kuritegusid varandusõiguse vastu, vargusi, mis teeb välja 25,9 nimetatud liigi kuritegude üldarvust ja kusjuures üksi alla 17 a. vanu kurjategijaid leidus 13,3%.

Tähelepanu äratav on ka erilisel kvalifitseeritud kuritegudest osavõtjate noorte suur arv:

röövimistest — 14,8%,
riisumistest — 29,3%,

kvalifitseeritud murdvargustest 34,7%,
kergematest murdvargustest 35,4%.

Kurjategijad varandusõiguse vastu on aga suuremalt jaolt isikud, kes kuritegevuse oma kutselaks valinud ja karistusega arvestavad kui harilikku, kutsesega kaasaskäiva pahega.

Alaealiste suure osavõtu tõttu varandusõiguste rikkumisel kasvab ka järjest nimetatud liigi kurjategijate üldarv, sest täisealiseks saades on noortel raske harjunud „ametist“ loobuda.

Sellega arvestades oleks ühiskonnal eriti tähtis võitlus kuritegevusega alaealiste seas, et hä-

vitada materjal, millega täiendub alaliselt kurjategijate ilm.

Eesti Kr. S. § 40 järele ei arvata süüks süütegu, mis saatis korda lapsealine alla 12 aasta vana.

Millele on põhjendatud just 12 aasta piirvanaduseks võtmine? Hypokraadi teooria järele kõik inimese keha moodustavad materjalsed elemendid uuenevad seitsme aastaga, ühes sellega uueneb ka organism nii hästi füüsiliselt kui kõlbliselt.

See õpetus on mõju avaldanud Rooma õiguse, keskaegse seadusandluse ja isegi uuema aja kodeksite kokku seadmisel.

Praegusel ajal, kus see õpetus ammu kõrvale heidetud, peaksid seadusandjad vanaduse määramisel psühholoogiliste, bioloogiliste ja etnograafiliste andmetega arvestama ja tähelepanema kaebeluse sugu, maa, kliimat ning tsivilisatsiooni.

On aga märgata, et uemates kodeksites puudub ratsionaalne vanaduse määramise alus.

Sagedasti on kahel naabermaal, ühesuguse kliima ja kultuuri tasapinnaga, suuresti erinev vanaduse alammäär ja tihti on põhjamaadel kiipsemisaeg madalam kui lõunamaadel, olgugi, et looduslikult see ümberpöördu on.

Mõnel maal on praegu küll madalam vanaduse alammäär kui Eesti Kr. S. ette nähtud, näit. Austria 10 a., Itaalia 9, kuid uemad seadused kõrgendavad seda alammäära tunduvalt, nimelt:

Prantsuse 22. juuli 1912. — 13 a.,

Saksa 16. veebr. 1923. — 14 a.,

Belgia 15. mai 1912. — 16 a. ja n. e.

Paljude õpetlased nõuavad isegi alammäära 20—21 aastani, põhjendades, et kuni tsiviil täisõiguslikuks saamiseni ei saa ka kriminaal korras täht vastutust nõuda.

Lastekohtute tegelaste päeval Jeenas 1920. a. taheti alammäär 16 isegi 18 aastani viia.

Missugune vanadus oleks Eestis kõige kohasem piirvanadusena võtta?

Statistilised andmed näitavad, et kriminaalkuritegude arv 14 aastast kasvama hakkab. Kuni nimetatud ajani on lapsed alles algkooli kasvandikud ja ei ole sünnis saata neid kohtu ette, süüpingile vanade kurjategijatega.

Eestile etnograafiliselt ja loodusliselt lähedal seisvatel naabrimaadel on järgmised alammäärad:

Rootsi 27. VI. 1902.a. — 15 a.

Norra 1902 a. — 14 a.

Soome — 14 a.

Sel põhjusel oleks soovitav ka E. Kr. S. — 14 a. piirvanadusena võtta. Üldiselt aga § 40 elluviimisega on E. Kr. S. suurt edusammu teinud, ei ole ju terves reas väljamaa kodeksites üldse niisugust alammäära ette nähtud (Anglo-ameerika seadused) ja neis maades võib last teoreetiliselt juba 5 aastast kohtu alla anda.

§ 41 järele ei arvata süüks süütegu, mille saatis korda 12—17 a. alaealine, kes oma teo ise-

loomust ja tähendusest ei võinud saada aru, või juhtida oma tegevust.

17 aastaste kohta leiame Kr. kohtupidamise S. teesides, et see vanaduse ülemmäär liig madal. Meie kliimas on 17 a. vanune veel väljaarene mata, nii et tarvilik on ka alaealsuse ülemmäär tõsta.

Võttes arvesse, et uemates kodeksites on võetud relatiivse tähtaja ülemmääraks 18 a. (Saksa S. 1923. a. ja teised), oleks soovitav ka Eestis nimetatud aega ühe aasta võrra pikendada, s. o. 18 aastani.

Prof. Donedieu de Vabres (Paris) oma referaadis 1928. a. kongressil nõudis, et karistuse ehk kasvatusse sanktsiooni ei pea mõjutama asjaolu, kas sai aru noor oma tegevuse tähendusest ning võis oma tegevust juhtida, vaid see, mis otstarbekohasem on kinnivõtmise momendil — kasvatus või karistus.

Vististi aga ainult Vene koodeksi § 18 on selle uuele teaduslikule voolule rajatud.

Selle § järele, võib kohus kuni 16 aastaste noorte juures kasvatusse sanktsiooni tarvitada igakord, kui mediko-pedagoogiline mõjutis veel otstarbekohane on.

Praktiline seadusandlus moodustab eneses teatavat kokkulepet endiste vaadete ja uute põhimõtete vahel. Puhas otstarbekohasuse põhimõte oleks aga uuendus, mis tuleks enne kaaluda, kui seadustikku sisse võtta.

Eesti Kr. S. § 41 hüveks tuleb lugeda ka tahtejõu arenemise tähelepanemist noorte juures, sest arvestavad ju uemad koodeksid suuremalt osalt intellektuaalse arenemisega (Itaalia — discernimento ja t.).

See viimane seisukoht on aga silmnähtavalt ebaõige. Ei aita ju see midagi, kui noorel on arusaamine teo kõlvatusest, aga puudub väljaarene nud tahtejõud tegutsemisele sundivatele soovidele vastu panna.

Veel täpsemalt kui Eesti S. on Saksa S. 1923. a. formuleeritud, kus pannakse tähele vaimline, tahtejõuline kui ka kõlbline arenemine.

Eesti Kr. S. järele §§ 41, 55, 57 võib anda alaelisi vastutusliku valve alla vanematele, hooldajatele, või muudele ustavatele isikutele, paigutada parandusasutusse, ehk, kui viimane võimatu, alaealiste jaoks vangimajadesse sisse seatud eriruumi.

Arvab aga kohus kuriteo 12—17 a. vanusele süüks, siis võib teda karistada vangistusega kuni 12 aastani.

Kui kuritegu ei ole saadetud korda kuritegevuslise harjumuse ega sellega äriajamise tõttu, võib kohus võtta tarvitusele ülaltähendatud kasvatuslikud sanktsioonid.

Aresti või rahatrahvi asemele võib kohus määrata manitsuse kohtu poolt ehk valve alla andmise.

17—20 aastaste juures on seaduses karistuse vähendamine ette nähtud, kuid nad võivad isegi tähtajata sunnitööga karistatud saada.

Oma kriminaal kohtupidamise S. teesides leiame krim. seaduste sanktsioonide kohta järgmist: „Kr. S. oluline puudus seisab sanktsioonide vähesuses. Ülekaalus on karistussanktsioonid kuna kasvatuslikud sanktsioonid on väga puudulikult välja arendatud. Viimased aga peaksid seisma just esikohal.“

Kasvatuslikkude sanktsioonide väljatöötamine toob enesega teatavaid raskusi.

On ju alaealiste kohtute päeval (Stuttgart) 1927. a. septembril konstateeritud „die eigentlich pädagogische Strafe, die allen erziehlichen und zugleich Strafrechlichen Forderungen genüge, haben wir noch nicht,“ s. o. — meil pole veel leitud õiget kasvatavat karistusviisi, mis rahuldaks nii hästi kasvatus- kui karistusnõudeid.

Peale selle on maksva protsessi juures mõned sanktsioonid võimatud ellu viia.

Hästi näiteks, võiks mõjuda kohtuotsus, mis kohustaks alaealist kuritegu heaks tegema, tehtud kahju tasuma.

Alaealiste kohtutepäev (Jugendgerichts tag) 1924. a. Heidelbergis võttis vastu just sellekohase resolutsiooni.

Niisuguste kohustuste pealepanemise läbiviimine osutub praegu maksva protsessi juures raskeks ning seepärast vist ei võtnud ka Kr. S. seda sanktsiooni arvesse.

Üldiselt võib aga ütelda, et ka sanktsioonide suhtes alaealiste kohta on kriminaal seadustik suuri edusamme teinud, on ju tema kõigi liikide

kohta teiste abinõude kõrval ette näinud paigutamise kasvatus-parandusasutusse.

On ju ammu kriminaalteaduse poolt alla kriiputatud vangis pidamise halb mõju alaealiste peale. Iseäris halvasti mõjub lühidaajaline vangistamine, nii et aresti muutmine täitsa õigustatud on, samuti on õigustatud rahatrahvi asetamine, mida suuremalt jaolt vanemad maksid.

Alaealiste kurjategijate kohta käivad karistus- ja kasvatusmäärad peavad aga ka elus läbi viidavad olema, sellepärast peab vastavalt õiguse reformile ka protsessioonalne õigus arenema.

Kriminaal Kohtupidamise Seaduse teesides (kohtuministeeriumi kodifikatsiooni osakonna väljaanne 1928. a.) on ette nähtud (p. 39) alaealiste kohtute ellu kutsumine. Tähenatud kohtutele peavad alluma 1) alaealiste 12—18 aastaste süüteod ja 2) täisealiste süütegudest need, mis sihitud lapse ja alaealise isiku vastu.

Kohtupidamise kord alaealiste kohtutes peab olema lihtne ja pidama silmas kasvatuslikke sihte.

Ühes alaealiste kohtuga kutsutakse ellu hool-dajate instituut, mis koosneks palgalistest ja vabatahtlikkudest hool-dajatest, kes muretseksid kohtule teateid alaealiste kohta, valvaksid hool-duste alaealiste järele, kui järelvalve kohtuli-kult määratud, ning aitaksid neid tarbekor-ral (p. 32).

Samuti on Kr. Kp. S. T. alaealiste kohtu sihile vastavad kasvatus-parandus asutuste ellu kutsumine ette nähtud (p. 33).

Küsimuse otstarbekohaseks ning kiireks lahenduseks on aga kõige pealt tarvilik seltskonna huvi asja vastu.

Kirjanduslik veste

Kuna teistel kirjanikkudel traditsiooniks on kujunenud endi uudistoodetega jõuluks esineda, ilmuvad Richard Rohtu uued raamatud tavaliselt kevadel. Ka käesoleva aasta kevadel jäi R. Roht oma eripärasusele truuks; seekord ilmus tema sulest romaan „Nauding“.

Kuigi kevadel ilmunud, ei paku teos kergeid ajaviite-lugemist muretule suvitajale, vaid taotleb tõsisemaid ja kaaluvamaid sihte. R. Roht, kes oma parima on andnud looduse- ning lihtsate maainimeste igapäevase töö kirjeldustega, on viimaseil ajal eesmärgiks võtnud: moraalilanguse vastu protesteerida ja kõlblust jutlustada.

Juba „See, millest avalikult ei räägita“ püüdis tumedais värves kirjeldada eesti rahva praeguse põlve enamiku sügavat kõlblist langust. „Nauding“ rõhutab kõlblise tasapinna laskumist ja kõiki rahvakihte iseloomustavat moraalipuudust veel tugevamini. Teose ülesandeks on: selgeks teha, et kogu meie rahvas nii linnades kui maal ei tunne enam muid ideaale peale nautimise-ihha; et

eriti naissoo ülivamaks paleuseks on kergemeelne elupõletamine.

Teose peategelane, Aliide Priimägi, keskkooli lõpetanud taluperemehe-tütar, põgeneb isakodust, sõidab võlgu võetud raudteepiletiga ja sendita taskus pealinna, igatsedes muinasjutulisi armu-seiklusi, rikkust ja „kergemat elu“. Seda „kergemat elu“, mille otsijate kuulutused ja abipalved igapäev katavad loetavamate ajalehtede kuulutuste-külgi. Ei saa keegi salata, et see „kergema elu“ iha praeguse noorsoo seas on olemas; ei saa ka salata, et „kergema elu“ eest valmis ollakse maksma igat hinda, — igaüks, kes vaevaks võtab lehti lugeda, võib ise veenduda ses, et „kergema elu“ igatsejad ütlevad end kõigeiks valmis olevat. „Lepin kõigeiga, igasuguste tingimustega nõus“ on kuulutuste-küljelt üldtuntud sõna.

Kõik muidugi ei paku endid kuulutuste kaudu ega ole just kõik valmis kergema elu eest igat hinda maksma; ent ka need, kes elavad korralikkude ja viisipärast elu kodudes või ise endile ülespidamist teenides, — ka need unistavad aina igasugustest naudingutest, kuna käesolev elu neile tundub kitsana, tühjana, mitte-elamisväärilisena.

Väljamaal korraldatakse erikursusi lastekoh-
tunikude ja hooldajate jaoks, õigusteaduskondade
juures kutsutakse ellu noorte teaduse (Jugend-
kunde) õppetoolid, uuritakse noorte psühholoo-
giat.

Ka Eestis peaksid õigusteadlased, arstid, pe-
dagoogid püüdma uut tuua küsimuse selgitami-
seks.

Eriti palju suudaksid sellel alal ära teha
naised.

Kõik võitlusabinõud laste kuritegevusega on
läbi imunud kasvatuses põhimõttega ja arusaada-
valt on naise tegevus kasvatajana eriti kohane.

Väga kohane on naise osavõtt politseis noorte
tarvis, eriti kui see teostab järelvalvet tütar-
laste üle.

Samuti ka parandus-kasvatustes asutustes
ning teiste ülesannete täitmisel laste kuritegevuse
profilaktika alal.

Hädatarvilik on naise osavõtt hooldamise ins-
tituudist. (Mõnedes Põhja-Ameerika osariikides
on isegi ainult naishooldajad.)

Iseäranis otstarbekohane on aga niihästi poiss-
kui ka tütarlastele, alla 14 a. vanadele, naishool-
daja määramine, samuti tütarlastele üle 14 a. va-
nadele.

Soovitav ja tarvilik on naiste osavõtmine las-
tekohtute koosseisust.

Kõige pealt peavad naised praegu töötama
selle kohtu organiseerimisel.

Tuletame meelde, et esimesed lastekohtud
Põhja-Ameerikas said ellu kutsutud just üksikute
naiste või naiseltside energilise tegevuse tõttu.

Eesti õigusteadlaste ringkondades on alaea-
liste kohtute idee üles kerkinud, — naisorgani-
satsioonid, üksikud naisjuristid, naisarstid, nais-
pedagoogid, aidake kaasa selle mõtte elluviimi-
seks! „Enfant malheureux“ (õnnetuks lapseks)
nimetab alaealist kurjategijat Pariisi kongress
juulikuus 1928. a.

Selle õnnetu lapse kaitsmine — olgu naiste
ülesanne.

Vann. adv. abi M. Schliefslein.

Poisslapsed — tulevased perekonnaised

Tänapäev kevadel peeti Wiinis mitmed suured kas-
vatusteaduslikud kongressid, kus muu seas arutusele tuli
poiss- ja tütarlaste erinev kasvatamisviis koolis ja ühis-
konnas, millel on oma juur mõju ka koduses perekond-
likes kasvatuses.

Tütarlaste kasvatust arvestab tänapäev igalpool
tahe asjaoluga. Teda peab kasvatama ühehelt poolt väe-

tavalit meie majanduslike olukorraga, mis iga naise
võib ajutada seijuforda, kus ta ise emele peab teenima
ülespidamist. Sellepärast on tänapäev ka tütarlastele
mõõdapäajematu füüsilise ettevalmistus — ühiskond-
lik alal. Teieft küljeft peab aga tütarlaste kasvatus, ning
jeda rõõmstavalit kasvaval määral, jilmas ka naise
ülesandeid perekonnas ja abielus. Tütarlaste kasvatust

Kes teab täpselt ütelda kui paljud tütarlapsed
meie linnades, alevites ja küladel elu-ideaali näe-
vad ilusates ja moodsates riietes, flirdis ja
logelemises. Töö tundub koormana, orjuseks, mis
kahjuks paratamatu, kuid mida vihatakse, tehes
seda vastu tahtmist, tusaga ja ükskõik kuidas. Ol-
gu kantseleis, äris või kodudes, — töötundide
tähtsaim ja huvitavaim sisu on paljudele kella-
vaatamine: loetletakse tunde, pooli ja veerand-
tunde, isegi minuteid tööaja lõpuni. Ja unista-
takse igalpool „kergemast“, hõlpsamast elust!

See kerge elu igatsuse ja töövaenu küsimus on
nii siis küllalt aktuaalne, väärides käsitlemist ning
eritult ka ilukirjanduslikus teoses. Ja R. Roht
on selle „Naudingus“ käsitlemisele võtnud kõige va-
jalise tõsidusega, — mitte libedusi ja rõvedusi ka-
ristamatult pakkuda sooviv ajaviite-kirjaniku sen-
satsioonihimust aetuna, vaid valusaid probleeme
lahastava õpetaja ning juhataja seisukohalt, ar-
vestades, et ka lugeja teda tõsiselt võtab.

Teose ülesannet — üldise nautimise-ihka huk-
kamõistvat kujutamist — jälgides kirjeldab autor
peategelase kõrval mitmesuguseid kaaskujusid:
taluteenijaid, linna-noori, isegi kõlbliselt sootuks

rikutud lapsi. Ta puudutab poliitilisi, kasvatus-
likke, majanduslikke küsimusi nende suhtumises
kõlblise korrupsiooni küsimusega. Ning jõuab ot-
susele, et ainult loov töö, — peamiselt loov töö
maal, vabas looduses, omas talus, omal põllul
suudab ühiskonda tervendada ja kõlblist õhkon-
da parandada.

Põhinõuetelisel ei saa sellase lahenduse vastu
vaielda; ent see lahendus on kahjuks puudulik.
Mitte igahel pole oma maalappi; maa- ja talu-
omandajad on rahva-tervikuga võrreldes vähemu-
ses. Seega jääb nende suhtes, kel oma maad ei
ole, kogu küsimus lahtiseks; kuid päästa neid
kõlblisest ummikust? Kuis juhtida neid paremaile
sihtidele? Mis anda neile nende väärpaleuste ase-
mele? R. Roht kas ei ole kavatsenudki vastata
sellele küsimusele — või on ta küsimuse selle kül-
je unustanud viimaseil aastail temale omaseks
saanud usus maa ainu õndsakstegevasse võimesse.
R. Roht kui eestkätt maa ning maaga seotud
ideaalide propageerija ei aita ummikust välja
linna-inimest, — kuid ometi vajajaks abi ka
linna-inimene.

See on „Naudingu“ kui kõlblusejuhi nõrk külg.

ja haridust käsitavas kirjanduses on jäänud just pealüsimiseks nende kahe eluülesandmise ühendamisviisi.

Selle vastu näeme aga meeste käsutatujes ainult ühekiilgset ettevalmistust kätte alale ja teenistusvõimalustele. Jäetakse täiesti kõrvale asjaolu, et ka abielumehe ja isa ülesannete rahuldavaks täitmiseks oleks tarvilik teatav ettevalmistus, mõnede omaduste väijaarendamine ning mõningaid teadmisi. See oleks jeda taarvilikum, et praegune abielu seisukord, kus lahutuste arv alahiljelt kasvab, kus igajugused nõuandekohtad küllalt kurve lugusid tänapäeva abielu kohta kõnelda teavad, — sugugi ei õigusta inimkonda arvama, et abielu mõlemad pooled, perekonna asutajad ja kasvatajad, oleksid küllaldaselt ettevalmistatud oma ülesannetele. Kui veel arveste võtta, et kogu maailmas kehtimiseks 88 protsi. mehi abiellub, neist rõhuvalt suurem osa iaks saab, nii siis peaaegu iga poisil ootavad abielumehe ja isa ülesanded, kui selle juures veel arvestada asjaoluga, et praegu maksivate perekonnaõiguste järel rõhuvas enamikus mais perekonna õnn või wiletus olenevad peaaesjalikult, kui mitte ainult sellest, siis jaks arusaamatult, mis kasvatusedastlased jeniini pole teinud tegemist küsimusega, kuidas walmistada meesnoorjugu ühiskonnale nii tähtsate ülesannete jaoks. On ju tegelik olukord jarmane, et mehe kätte on wäljatatud täielik õhustamiswõim perekonna üle ja tema wastutustundest ja perekondlikest kultuurist oleneb selle jaatus.

Kuid sellest hoolimata peetakse jeniini ikka ainult tütarlaste kasvatamisel filmas tulewasi perekondlike ülesandeid.

Poiste kasvatus mõõdub ainult wäljaspool kodu olewate alade arendamisel. Waewalt kunagi tõstetakse temas esile küsimus, misjulgused omadused on wäljatud

hooskõlalise abielu loomiseks ja isakohuste rahuldavaks täitmiseks. Et abielu- ja isakohused wajaavad ka teadumisi ja ettevalmistust, et ka poisilaste kasvatuje eesmärgiks peaks olema kasvataja mitte ainult tublid töömehi, waid ka häid abielumehi ja iaksid, — jeda weel ei tunnustata. Koguni wastuõhja — tänapäewa harilikud kasvatuswiisid on rajatud alustele, mis poistele õhje wastupidist õpetawad. Nii on mõneski laste ja noorpooskodus muudu wäga arenenud kultuurikes tänapäewani weel jarmane tööjaoitus, et tütarlapsed täidawad ainult kodu korrashoitumise ja töögi lihtjamaid töid; poistid nende kõrwal walmistatakse aga nende armete kohajele kuffele. Sarnane põhimõteline tööjaoitus raskendab loomulikult poistele õige arusaamise omamist abielust, mis tänapäewal, nagu jeda üldiselt tunnustatakse, peab olema rajatud mõlema poole ühewäärjusele ja ühejulgustele õigustele. Samuti raskendab ka jeda tütarlastele.

Kuid weel jaatuslikum on see kasvatuswiis perekonnas. Seal kodus, kus wenda ja õde koheldakse kas teadlikult või arusaamise puuduse tõttu erinevalt, ja jeda nii, et wennale lubatakse teatawaid eesõigusi, mis teelatakse õele, kus see õde wenda ihegi mõnikord teenima peab jellepärast, et „ta on tüdruk“, kus ihegi ema pojast näeb mingit kõrgemat olewust, seal pannakse alus pärawististele abielu raskustele. Sest ema ja õe seisukoha järele hakkab pois hindama naissoo ja naisiku wäärtust. Ei enefe meheliku wäärtuse ülehindamine ihelt poolst, ega ka mõllematu enefe alahindamine naisfe poolst pole head alused perekonnaelu moodustamisel. Wawalik arwamine, et on töid, mis poistele alandawad, tüdrukule aga enefestmõistetakwad, kaob, kui kord jõutakse üldisele arusaamisele, et ka poistele tuleb kasvataja perekonna inimesteks ja ihadeks.

„Nauding“ kui kunstitoode jätab soovida veel rohkem.

Pearõhku pannes moraaliõpetusele, on R. Roht õieti hoopis unustanud, et ta oma teose oli kawatzenud romaanina. Nii puudub „Naudingul“ peaaegu kõik, mis ilukirjandusliku teose teeb kunstiliseks: kunstipärane loogika, tasakaal, mõõdukus ja usutavus.

R. Roht laseb peategelase Aliide — kes wahepeal Alli, siis Li ja lõpuks Lya nime all tegutseb, et wiimaks koju minnes uuesti muutuda Aliideks — laseb tema isakodust salaja põgeneda ihegi sendita. Juba see on uskumatu. Nii naiivne ei saa olla täiskasvanud, keskkooli lõpetanud tüdruk!

Kõik edaspidised seiklused olenevad sellest, et Allil kodust tulles pole sentigi raha. Neis seiklustes endis ja neid kandwais kujudes on wähe kunstipärast; need on mõistusega kombineeritud materjaliks, mis peab igakülgselt valgustama autori wäiteid, — R. Roht ei mõjuta fantaasia, waid faktide loetlemisega. „Nauding“ pole oma olemuselt õieti mitte romaan, waid kõõlblust propageeriv traktaat jutustuse kujul. Nii wäga kui tulebki hinnata autori kõõlblisi wendumusid, nii wäga kui neile

peabki kaasa tundma, — ei saa ometi mainimata jätta, et kunstiteosena „Nauding“ ei suuda rahuldada.

Sellest hoolimata on selle raamatuga tutvumine soovitav ja otse tarvilik. Eriti kõigil, kel kuidagi tegemist noorsooga; keda huvitab noorsoo areng ja kellele muret teeb noorsoo ning kogu rahwa kõõlblane tulewik. Selleks on teoses käsitletud probleemid suured ja tähtsad küllalt.

Rõõmustawal wiisil on wiimaseil aastail eesti keeles tekkima hakanud üks liik kirjandust, mis küll mitte pulhkirjanduse lahtrisse ei kuulu, kuid sageli ometi kaugelt huvitavam on keskparastest romaanidest ja novellidest. See on nimelt memuaaride- või mälestuste-kirjandus. Esimest sellelaadilist teost, A. Kitzbergi „Tuuletallaja mälestusi“ ei ole wististi ükski kirjanduse-sõber veel unustanud. Sellele järgnesid varsti paljukogunud A. Jürgensteini mälestused. Ja nüüd on ilmunud K. A. Hindrey „Elukroonika“ I ja II jagu. milledele loodetakse järgneb veel mitu köidet, sest seniilmunud sisaldawad waid autori lapse- ja poisikese-põlwe kirjelduse.

Hindrey wäljenduswiis on laialt wõlvav, sageli

Inglismaal juba pöördunud kõik laste eest hoolitsejate nõuanded mitte ainult ema, vaid ka päris rõhutatult isa poole. „Ija on lapse teha ja waimu eest jama vastutaw kui ema“ ja „Ijad ei jääni Ijadena, neid peab jelleks kasvatama“, öeldakse seal.

Selweetias korraldajate kohati majapidamise kurjuseid poistele, „et wähegi ühtlustada mõlema soo erinevat kasvatust“ ja lootuses, et neist kurjustest osawõtjad poissid majapidamistöös hiljem abielumeestena kõrgemalt hindawad ja naistes mitte ainult omi teenijaid ei näe, vaid neile ka koduses elus on toeks ja abiks. Kurjustest osawõtt kaswab rõõmustawalt. Põhja-Ameerika ühiskonnas on juba ammu poisslaste koolide kõrgemates klassides, jaanuti ülikoolides õppetawaste wõetud erilised, põhjalikud loengud perekonna ja kodu üle. Nende ettelugemiste eesmärgiks on kasvatada mees nooruses arusaamist oma kohustuste kohta enese

tulewases perekonnas. Loengute kawas on näiteks jarnased ained: poja kohustused oma ema vastu; isa vastutustundmus; kuidas poissid ja tüdrukud omawahel läbi käiwad; riiete puhasdamine, triikimine, parandamine; lihtjate toitude, eriti aga haigetoitute valmistamine jne.

Du rõõmustaw, et Wiini kongressil samad küsimused arutusele tuliwad. See on igatahes märgiks, et igalpool hakatakse mõtlema, kuidas ühekülgne kaswatus õnnestab praeguses majanduslikes seisukorras üegi juba tõikuid kodu aluseid. Meeste kaswaw arusaamine, et neil perekonna vastu peale rahaliste kohustuste on ka teisi, mis sellele sageli kõige wäärtuslikumad, tasanab kindlasti suurel määral praegu nii sagedaid wafoluusid koduses perekondlikes elus, tõstab kogu inimkonna wäärtust.

—1.

Kodu ja kooli koostöö tarvidus

Itta enam rõhutakse kooli ja kodu koostöö wajaust, rõhutatult wajaust, et wanemad, eriti ema, katkaks lapse kooliajal olla ühenduses kooli ja kooliõpetajatega. See on tarwilik juba sellepärast, et kodu ja kooli erinevas ümbruses iga laps end awaldab isemoodi. Täieliku pil-di oma lapse iseloomust ja arusaamisest saab ema ainult siis, kui tal on selge ettekujutus, kuidas see laps end awaldab teiste omajuguste keskel.

Kes tunneb last paremini — ema või õpetaja? See on küsimus, mille peale iga ema loomusunnilt, kahtlemata ütleb — loomusunnilt ema. Kooliõpetaja ha-

ritatult ei peaks alati wastama jellele küsimusele, et mitte kahheltsid luua. Selge on, et nad mõlemad, kui nad oma kohustusi lapse vastu tõhheft wõtawad, last tundma peaksid. Nad tunnewad teda aga tawalijelt igakits lje küljest. Ema waakleb ja kohkleb oma last loomusunnilt esijoonel ühtisikuna, kuna kooliõpetaja teda tunneb ja hindab isikoonna liikmena, lapsena teiste laste hulgas. Neist erinewasti kohkluswõtjatest olenewad ka sagedased kahtuminekid, mis ajel leianwad ema ja õpetaja wahel ühe ja sama lapse hindamisel.

Emal on ka peale lapse häänitamise weel tundmus,

lkõrwale kalduw, intiimselt kodune, kuid kultuuriline ja igalaadi labasustest hoiduw. Ainsaks puuduseks on stiili tugev kadakasakslik joon, mis lu-gejasse sageli ärritawalt mõjub. See puudus laseb end seletada autori noorpõlwe muljetega ja kesk-konnaga, milles ta on kaswanud.

Autori kodu-õhkkond oli kadakasakslik nagu tol ajal jõukamate eestlaste juures teisiti olla ei saanudki. Kuid just see asjaolu annab „Elukroonikale“ ka suurema osa selle wäärtusest: kuna me muistse talutare elu ja selle elanikkudega kirjanduse kaudu küllaldaselt tuttawad oleme, wiib „Elukroonika“ meid keskmesse, mida peaaegu sugugi pole kirjeldatud. Et kirjanik lapsepõl-wes kokku on puutunud õige rohkearvuliste inimestega, siis on „Elukroonikas“ antud pilt õige wärwiikas.

Erilist huwi pakub autori kooliaja kirjeldus. Siin tutwume endise aja mitmet liiki ja laadi õppe-asutistega, saame muu seas iseloomustawa pildi H. Treffneri gymnaasiumi siseelust.

Huwitaw teos on wäärt, et seda loetaks. Vist igakits jääb seda käest pannes järke ootama: autori mehe-ca kirjeldust.

Molli Pilt.

Läbi rohelise loori!

Lepikus.

Kus juubub hõheselge ojakene merre, seal kaswab lopsakas lepi, elab waihet, intiimelu.

Wastaid on wiinud mu tee taht mööda, kuid ma pole kunagi waenaks wõtnud tähelepanuga waadelda noid põhjamaa puukese: nad ei juuda ju wäwvi ja lõhnaga enda hääre meelitada inimest.

Äsja, kunamal juwipäewal heitsin juhustlikult lepi-kusse puhkama. Pöördusin mõttega puukese poole. Katkufin käega lepa filedat koort, juurfin wastu põs-ke ta ümararguse, paitanpehne, noore lehekese.

Paistis, nagu oleks puukene tahtnud wastata mu õrnusele õrnusega, nagu oleks õnnewärin käinud üle ta ladwa, tüwe ja okste. Ehk oli ta asjata ootnud õrnust, armastust inimestelt, alates ajast, mil pistis ta maakamara alt wälja ladwakese ja efimejed lehed.

Seft palawast juwipäewast saadil oleme sõbrad: tema, — üksluine lepi ja mina — wäsinud rändaja.

Ei möödu päewa, mil ei kiilasta ma teda. Tulen lepi-kusse nagu oma elumajja. Ei, nagu kuninganna lossi!

et laps on oja temast enesest. Singeline sibe ema ja lapse wahel loobueneb waid aegamööda. Lastaid kohtleb ema oma last niiviisi, nagu ojana temast enesest. Iga laps on ema silmas haruldane, on nemale nagu maailma kesklohas. Nii nagu tema laps ei naerata ükski teine, ükski teine ei liiguta omi käsi nii liigutawalt abitud, ei kõnele oma esimesi sõnu, milledest ainult ema aru saab, harnase tähtja ja paljumitkewa näoga. Ema armastab oma last samuti nagu kunstnik oma jumrust, mõistab ja tunneb teda sama täpselt kui see. Iga ema saadab oma lapse kooli ajalajase hirmuga, kas õpetaja suudab tema last aru saada ja teda dieti hinnata ja juhtida. Lapse esimene koolipäew on iga armastajale emale ohwripäewaks.

Esimesest koolipäewast alates sattub laps nii helda awalikkuse ette ja peab alluma ka armustusele. Teda wõrrelatse teistega, teda saadeti kooli just samade loostuse ja oolustega. Mõik lapsed seal, peale ühtkute eranditeta, on oma waneemate uskus ja armastus. Igaüks neist on oma ette ainult, kuid ajetatult üksteise kõrwale, peawad nad alluma wõrdlewale hindamisele. Laps, teda ema armab anderkkaks, ei erine siin sagedasti teistest. Teiste hulgas on ta päris keskmiste wõimetega, mõnikord suudab ka ainult waewaga teistega sammuda. Ja ometi teab ema päris kindlasti — ta sõbrad ja tuttawad wõiwad teda hinnata, — kui tarku ja naljakaid arwamisi ta laps awaldas juba oma esimestel eluaastatel. Peale selle armab veel õpetaja mõnikord, et tema lapsel on halb ja fallimatu ijeloom. Ja kodus oli ta ometi nii armast! Ja harilikult trööstis ennast ema siis ikka arwamisega, et õpetaja ei wõigi ja saagi ta last dieti tunda ja hinnata ning sihidistab kooli ja õpetajaid ebadijluses. Aga kui aastate järele kooliõpe-

tajate otjus lapse kohta ikka ei muutu, siis harilikult peab ema enesest wõiu saama ja ise enesele tunnistama, et ta last pimesi armastas ja sellepärast teda dieti ei näinud. See murrang on wäga walus ja traagiline emale.

Kuid isegi ema, kes kohtleb oma last mõistusega ja waatleb teda terawalt, wõib lapse kohta ainult üheksile jõe otjuete jõuda. Ta wõib ikka ainult tunda ja näha, misugune laps on tema enese silmis. Lapse wõrdset wäärutusest teiste laste hulgas, lapse andekuse matusi, oeldusi tema läbilõõmijets wõi allajäämijets elu wõitluses — jeda ei saa ema näha — just wõrdlusmaterjali puudusel.

Wõrdlusmaterjali on aga õpetajal küllaldasest. Lastate joosul käiwad tema käest läbi sajad ja sajad lapseid. Paljude awenemist on ta jälgida wõinud hilisema eani. Ta on enesele loonud mõõdupuu, misugune puudub emal, kes omas elus tundma õppis ainult wähesteid lapsi, ja neidki mitte koguna. Tema laps on ühtkute, kes nuudugi wahel mängib ja teguseb teiste omajugustega, kellede walik oeneb emast wõi lapsest enesest. Kooli klassis pole wõimalik teostada harnast walikut. Siin peab laps kojanema kõigiga. Pole ime, et mitte kõik jeda ei suuda ja siin alles awanewad ijeloomu omadused, mida warem sagedasti aimatagi ei teatud.

Harilikult on õpetajal kõige raskem emaga kõnelda lapse ijeloomu omaduste üle. Siin ojutub ema enamal ajal umbuslikkuna. Kergein on seletada lapse wõimeid, — kui lapse wõimeid on keskpärased, wõi koguni nõrgad, ka siis kipub ema kiituda otstima miijalt. Wõi piitab seletada, et kooli wõimeid veel pole mõõduandwad. Dru mõnigi nõrl õpilane saanud wäga wäljapaistwaks meheks jne. See on ju ka õige. Kuid ka iga õpetaja,

Lastun killelisele murule nagu kallile waibale. Leppade sadwad kinnarudwad huule wäes mu ees, nagu käskijanna ees. Mõiked tulikilled, nagu sibwafad sõdurid, annawad au. Meri saadab raffatades randa laineid. Need raffatused kõlawad kui arpaugud ühtkute rändajale. Tuul on juhiks ja soletajaks. Ta soistab teenistuswalmilt:

„Kas on sul jannu, rändaja? — Suunnardu waid weidi ja annuta karastawat wett ojust, mis oma alause saab mägede hallikast. Wõi on sul isin? — Waata, lepatiwede ligiduses punetab maapind maasikatest. Kinnita keha ning kujutle, et oled wõrdriks kmingal, leppade waltisejal.

Oles kustumand isin ja jannu kehalijselt, hoolitse ka natuke hinge eest: paku talle midagi nautimiseks. Paku looduse wägewat siinsooni — mere kohinat. Saanimaid helimaid ei kuule ja kuskil. Paku lindude sädinat, wõidukaid hõiskeid.

Seida seljali ja lase silmadale imeda hingesse taewasina sügawust, udupilwete fergust ja walguse kuldkiirte sära.

Umm, ju hing saab sõõmiks sest ilust. Ta korjab enesele tagawaragi sügis- ja talipäewade tarbeks.

Tollest tagawarast elab ta päewil, mil walgus näib oswat kustumid ja wõetud tahtmine elada, olla.

Rändaja, aja sõnadeta sõbralikku juttu leppadega. Sul on nii palju ühijit nendega: oled wäike ja wärmitu nagu nemadki. Wõgu su rahwas ja maa on wärwinaene, monotoonne nagu lepiistik oja kaldal.

Lepad raiutakse haoks. Saagu tarwitawad kiiteks saunikud, popsid.

Eluajule oled sinagi ainult haigu, ning soojust sujt saab ilmarimmile õige wähe. Elutules häwid, põled sa.

Tuul kannab laiali tuha. Ei jää jälgegi järele su maisest minast, mis ometi tahtis olla maailma kesk-punktiiks.

Wõrdle end lepiwaga, säe end kõrwuti temaga, siis mõistad ka, et oled waid wäike kipuke siin suures maailmas, nagu on lepiit killeste lapise maatera metjade hiiglatogus.

Wähendudlik on lepiit, wähendudlik ole sinagi.

Nii kuulute kofku elus ja surmas.

Paku luba leppadest tulla kodumaa rannikule kirju killewaiba alla puhkama, kui su aegade kalu on saanud kiijaks aastast ning pead sa iihinema elu üldhallikaga taewakõhade keskel.

kes elu ja oma ülesannet tõsiselt vaatab ja käsitleb, mõistab teda ja armestab sellega. Meie koolides, kus klassid on väga suurearvulised, jääb mõnigi eriti omapärane ja mõnest küljest väga arenenud laps warju teiste hulka. Sagedasti just võivad need olla kõige väärtuslikumad isikud, kes tarvitavad erilist käsitlemist.

Kuid siiski ei tohiks ükski ema liig tergetelt võtta õpetaja hindamist laste võimiste kohta. Ta peaks katsuma õpetajaga kõnelda just oma lapse üldvõimete üle, eriti kui lapse edasijaamine koolis ei lähe päris libedalt. Sest õpetaja näeb ju last igapäev, vaatab teda erapooltult ja ajaajoohtul kujuneb temal iga oma õpilasest teadav tunnustamine.

Ema ja õpetaja tunnuvad mõlemad last. Ema elab ise oma lapse, vaatab teda väljaspool lapse huhtide

wälisilmaga. Õpetaja selle vastu näeb last just endast eraldatuna, ühistonna liikmena, liitna inimeste wahetordades. Ta otjustab lapse üle wõrreldes teda teistega, armestades tegelikult elu nõudmistega.

Minult siis võib saada täieliku ettekujutuse lapsest ja tema võimistest, võib mõjutada teda, kui ema ja õpetaja mõlemad wõrreldavad oma arvamist lapse kohta, ja tegutseswad ühes juunas. Ning lapse kohtlemisel wälja lähewad heisukohast, et mõlemad lapsele head soovivad. Liig jagedasti arwawad emad, et iga arwustaw sõna nende lapse kohta õpetaja poolt on ebaõiglane ning otjwab selleks päris mõtteid põhjendusi. Just lapse õnneliku arenemise pärast peab ema ja õpetaja wahel walitsema täielik usaldus, peab wahetord kodu ja kooli wahel tihenema. Lapse kaswatusel alal on häda tarwilik, et mõlemad tegutseswad ühtlases juunas.

Laste wabariik Freeville'is

Loome allpool wäljawõtte Arthur Scholicher'i reisikirjeldusest Ameerika üle. Kuna just käesolewas numbris käsitame alaealiste kirjategijate küsimust meil Eesti, ei tohiks olla huwita tuhwameda kaffetega kirjaldumusega lapse kaswataja korralikudeks kodanikkudeks. Nõu ja rikas Ameerika, kus paljudel aladel otfitakse uusi teid, on kuulsaks saanud oma alaealiste kohtute kõrga heisukorraga. Samuti on seal palju huwitawaid parandusasutusi ja koloniseid alaealiste kirjategijate ja kirjaldumusega lastele. Freeville'i laste wabariik on üks paremaid ja kuuls-

jamaid. Kuid lajeme sellest jutustada enestele tundud kirjaniiku:

— „Olin enesele ettewõtnud kirjutada Freeville'i üle kahel puhul. Enne oma kallaskäiku sellest, mis ma temast kuulnud olin ja pärastpoole sellest, mida ma seal näinud. Nüüd on möödunud juba kümme päewa mu kallaskäigust Freeville'i ja nüüd kirjeldan ma teda teistiti — ütlen lihtjast, mis ma seal nägin ja kuulsin ja hoidun igast arwustusest. Minult nii palju ütlen kohe: reis taigus enese ära, sest ma kohtasin inimese. See on Freeville'i ajutaja, — tema järele ongi wabariigi ametlik nimi: „George'i

Milline magus uni saab olema sul siin, kus igaal kewadel sulab uuesti jää ja lumi, pääseb külltest oja ning meri; kus sõhwiwad lootuses walgud, weereb märrinal kuuwanter ning uises waiatuses hõiskab õõbit kaset lehestikku, mis alles nõretab wihmalt.“

Nii meelitab, kuttub mind lepikuse tuul. Nii laulab ta nagu näkineid noorele kalurile.

Seidan lagedale merele pilgu. Seal saab kaukuse auriku huks. Kas rännata kaugele nagu rändlinn sügisel? Võiks lamada palmide all ja noppida õisi nii kirglikelt-punaseid, rikkaid. . . ent — lepik on armsam.

III keldris.

See oli hilisügisel.

Mu kohwikannu (õnnsa wanaema mälestusannum) põhja oli rooste tõõnud. auqu. Ei raakstunud lastuda armstast efemest: wiisin ta tinnutada ja nikeldada töökotta. Wanaaegse maja tagaõuel asub töökoda. Silt teatab: „Parandamine, tinnutamine, nikeldamine.“

-Wanaema leian trepi warjus awause, mida raske nimetada üheks.

Olles awanud ühe astud pitta koopatalisise kori-

dori, mis wiib kuupa, wikkawa tulufese juure. Seal töötab inimene, meister.

„Do,“ mõllen tiirelt, „sarnases koopas võib eluteda mõni ehkne Rinaldo Rinaldini! Võõb wiimaks mulle wataraga pähe, riisub rahanatufese ning talli wanaema kohwikannu. . .“

Teretusele wastas aga hääl, mille omanikku võib täiesti usaldada juba häälekõla järele.

Ent kohmetusin siiski weidi tolle inimese ees, kui ulatafin talle oma auksise kohwikannu: liig kõne, liig mõru oli ta nagu. Ta pill näis erilise terawusega puuriwat mu kinnistuhast kasutusse. Weel rohkem — too pill näis tahkawat haawata mind otse jüdamesse tolle eest, et wõin suures walges toas tikkida ristwie- teid linikusse ja hubaselt lobisedes kallata kohwi kannust, mille aukline põhi uuendub siin, wõlwaluses häntaruses.

Mulle paistis, et mehel on kiltas all keldris. Madal kiwivolw ruisub ta laiu õlgu. Nõgi ja tahm kuhjuvad ta kilmudele ning ripstmetele. Tuul ei pääse puhkuma ära toda nõge ega õht kergendama töötamist kopsudele.

Ning kõigis nois ebanuqatwustes tundsin enese olevat weidi kaasküüblase. Mehe pill just nagu

noorte wabariif", ta on William M. George; ja kui on õige, et kord taewas Jumala paremal käel saamad istuma õiged ja head, siis tean ma, et teises ilmas just seal tuleb otseida „Daddy“*) George'i.

Ma jõitsin otseteed New-Yorgist sinna ja kui omnibus mu wiis raudteejaamast ilusa „Wabariigi wõdrastemaja“ juurde, ütlesin ma enesele: „Jumala eest, see wõdrastemaja siin on liig tore ja mõnus jelle koha jaoks. Seit Freeville on, ütleme jeda otsekohe — parandusafutuis kurikaldmuustega, rikitud, tõblisje hädaohtu sattunud lastele ja noortele. Siin aga istusid minu kõrwal, wõdrastemaja maitsefajas ja koduses jõõgisaalis, kolm noort daami toredas õhtu-riietuses. Ma päris häbenesin oma reijülikonda.

Aha, — ütlesin ma enesele, — see terve afutus siin on ju rikaste inimeste tehtud. See wõdrastemaja siin on ehitatud nii tore jelleks, et nad leiaks oma seisujekohast peawarju, kui nad mõtlewad jia tulla oma raha eest tehtud afutust waatama.

Mitte just hea eeldus afutusest!

Peale õhtusõõgi läksin jalutama maanteele, mis wiis wabariigi poole. Kuba oma afnast olin jeda näinud — see oli wäike tüla — umbes miili kauguses wõdrastemajast, mis koosnes wäikestest rõõmja-wärwiliistest puumajafestest — eemalt jarnanes ta rootfi wõi wene tülale.

Paar poisfi jõitsid must möõda redelwankril — tüla poole. Nad olid kehwalst riidetatud — finistes puumilla overall'ides (riidetüff, mis moodustab piif- jid, westi ja õlatrafid ihes tüffis) ja tulid põllutõõlt, nagu jeda tõendafid kaajasolewad tööriistad. Tüla poolst tuli neile wastu piif, laiadlaine mees. Poisfid

*) Nõa.

ja tema termitafid teineteist käewibutamijega. Ma kuulsid, kuidas poisfid „Daddy!“ hüüdsid ja mees hüüdis midagi, mis kõlas kui „Sonny!“**)

Jõudes minu juurde peatus mees ja termitas mind. Siin, jelles kõrwalises kohas tähendab iga wõdras wabariigi tülastajat, ning õhtul, kui jitt enam ei lähe ihtegi rongi, — wõdrast, kes jia tahab jääda ja afutusjega tutwuneda.

Mees oli mr. George ije, wabariigi ija, — mees, kellel oli hea, awameelne ja hingestatud nägu, pehmed finijed silmad, mees juba wanemas eas, kuid wäga nooreks jäänud pilguga. See oli mees, jeda tohtisid hüüda Daddy'ks wõi ijaks paljud õnnetud lapjed, kellede heats ta oli teinud palju rohkem, kui nende tõelised isad, — ta polnud neid küll ilmale toonud, ta tegi paremat: ta tahtis neid ellu wiia.

Ta pööras tagasi minuga tüla poole, — meie läksime mõlemad laste wabariiki, meie olime jell päewal paar tundi, jargnewatel päewadel aga wäga palju aega koos; ja kui ta mind jaatis tagasi wõdrastemaija, ehtles ta mind daamidele, jeda ma jael juba warem näinud. Ma polnud ehtinud, noorem neist oli üks Ameerika rikkamaist naistest, „wafekuninga“ tütar kånneft.

Ma weetsin Freeville'is kolm päewa ja nägin ning kuulsin kõik. Tol korral olid jael umbes 150 last, poisfid ja tüdrukud, walged ja mustad, kelledest kõige wanemad seitseteijffimne aastafed, mõned üffifid maid alla wiieteijffimne aastafed — kuid enamasti kõik olid nad arenemijes maha jäänud oma aastateft. See polnudki ime — olid need ju rikitud, ulnalufeta, jarelhwaatufeta üles kaswanud „krimi-

*) Pojuke.

juggereeris mulle jarnast mõtet. Ses pilgus oli etteheide iihiskonnale. . .

Kannu ära tooma jaatfin näitjüla. Ei jõandamud näha jinget wõlwalufust ega laiadlajist, liig tõjift meeft.

Rohwikam oli parandatud hästi ja täitis oma iilesannet aujast.

Ent kord jalustrahawalt-huwitawas jutuhooos naabrinna jeltfis olin unustanud ta tühjalst tülele. Kannu paigatud põhi julas lahti.

Liig kallis oli mulle wanaema mälestus jells, et heita kann priigikasti. Otjustafin lasta ta weel kord tinutada ja nikeldada.

Kewade tullus oli mu truu näitjüf läinud otjima jekflusrikkamat elu jupellinnas.

Nii tuli mul weel kord näha meeft all keldris.

Oli toomingate õitjcaeg. Maailm oli roheline nagu ehtne smaragd.

All keldris arwafin olewat niüid weel õudsema kui jügijel.

Kuid ehtjfin. Awades iihje kargas mulle wastu terve wiht päikese jarawaid türi tagafejnast. Nad olid koondunud wäitjse afna awatud ruudule ja jellkifid jsealt wastu puhja tüllana.

Meister treipingi juures wiitlis midagi.

Nois närimwais, jaagiwais wiitlihäälis tüllidus mingi tütt, mingi omapärane wiis. Dinamo töötas. Nurgas kees katel, milles nikeldati rikkiläänud anu-waid, wamu kohwikanne, nihtinuid iustfakid, kahwleid.

Meister pöörduis mu poole ja wastas terwitufele lahkelst ning tähendas tühijese waiikimise järele: „To-re ihm täna, ehts?“ —

Ta nägu oli wähem nõgine kui jügijel. Wnakejseft tulew tüll wiht oli puhkumud tahma ta tüllmudelt ja ripsmetelt. Päitjese tüllmooded mänglesid mehe hal-lides tüllmades.

Seal polnud enam etteheidet kellelegi: ei loojale, ei iihiskonnale, ei töötoojale. Oli maid kindel huwi töö wastu ja heameel tüitjese finijse taewa iile, mis paistis afnasse.

Kewad, walgus, joojus olid toonud pehmufe karmidesje tüllmadesje.

Kewadõht oli eemaldanud umbje, pakitjewa meeleolu keldrifift.

Kewad oli tõnmanud roheltje loori kõige iile, mis jügijel ja talwel nii ägedalt kipitab meeles, tekkitab mõrudufit inimjese iimjese wastu, ajab wihtama, põlgama, mäsjama. —

naalised" lapsed. Paljud neist tulid siia riiklistest parandusajutustest; nende jiidametunnistustel lasusid kõiksugu kuriteod, vargused ja ka pahemad; nende hulgas oli tulesüütajaid, isegi üks mõrtsukas. Mõne lapse olid vanemad siia saatnud, sest et nad neid ei hnutnud kodus mahvata, paljud olid siia sattunud vanemate juu läbi — neid oli joodikuperefondadest, lahutatud abieludest, — oli wallasklappi, imlitjale jäänud, ulualufeta üleskaswanuid. Siin olid lapsed, kes sattunud kallakule eluteele, ojalit juba väga sügawale libisemud.

Nad kõik olid õnnetud lapsed jellest liigist, mida ühiskond karistab ja enesest wälja lõgata ihkab.

Ameeriklane peetakse küpjets 21 aastajana, mil ta omab ka poliitilise tegutsemisõiguse. Ameeriklane, eurooplane ja iga teine on kõige karbetawamas eas ja teeb oma kõige suuremad rumalused 15 ja 18 aasta wahel. Ühiskond ja riik, halastamatud nagu nad kord juba on, karistawad neid rumalusi parandusajutusega, mis on wanimaja laadi, ja noor inimene läheb sealt wälja ellu eelkaristatu tempuga, — temast saab tawaliselt kibe, teisi üleskõhujaja kättemaksja. Ma kiidan jeda päris õigeks, kui inimkond ise tahab enesele oma enese kihwtiga häwitajaid kaswatada, — aga kes meist ei wõiks wõi ei tohiks leinata igat häwitatud inimest?

Siin, enne kui ta häwineb, wõtab Daddy George ta enese kaastundliku käte wahel ja päästab ta elu. (Paljud neist, keda tema kätte usaldatud, lähevad tublide inimestena juu wälja, — kuid mitte kõik!)

Wabariif juu kaswas wälja juwefoloniist, mille George paljude aastate eest ajutas New-Yorgi wäestele lastele omal eeswõttel Greeville'is, omas kodus. Lapsed tegid kõiksugu ulakusi ja hea ning tawel

George ütles enesele: Mina ei taha teid karistada teie ulakuste eest, karistage endid ise!

Sellele põhimõttele rajanes wabariif. Lapsed on ise oma jeadusandjad ja alluvad neile ehk tunnewad nende karmust.

Kaks' lauset jäid mulle meele, mis George ütles kehe esimejel päewal: Wahe hea ja halwa inimese wahel polegi nii wäga juur. Ja — polegi nii wäga juur wahe meie — täiskaswanute ja laste wahel. See, kes nii räägib, on tõeline kaswataja ja hea ning õiglane inimene.

Neil lausetel tugenebki George'i kaswatusse põhimõte. Lastele wõimaldatakse määgida teatawat waltsemisüsteemi, see määg on aga wäga tõsine; nad wõiwad enesele ise keeta juu, mille nad pärajt jöoma peawad, kuid see pole kunagi nii soolane, kui ta tunduks teiste, täiskaswanute poolt keedetuna.

Ona kahetunnese eluaastani wõiwad nad juu, kui nad teijiti ei saa, teha kõiki maailma rumalusi — ilma et neid tembeldatakse eelkaristatud kustumatu häbiplekiga.

Ja juu juurde tuleb veel üks asjaolu: poisj, kes „wäljas“ on toime saanud kuriteo ja sattunud waltollu jeadustega, kes on jaisuud tõelise kohtuniku ees ja on paigutatud alaealiste kurjategijate asutusse — niijugune poisj saab teiste omajugustele kangelajeks. Siin, Greeville'is aga, kui ta on teinud pattu, seisab ta omajuguste ees, on hall olewus, kellel pole wõimur ise enese üle, kes ei suuda pidada seadusi, mis ta ise enesele loonud; põlgatuswääriline olewus on ta juu. See on, minu arwates, hea idee.

Teine juuse wabariigi põhilause on: „Mitte midagi ilma tööta!“ George ise wiis nuu läbi töökodade. Poisid ja tüdrukud töötawad. Seal on õpitatud kõik

kuust jaakmine aasta läbi õhtralt soojust, päikesekiiri, looduse ilu, mis roheline loorina katabz terawad waltollud ning tooks puhtamat õhku maa peale ja maa allagi!

Kuust jaakmine nii palju jõudu — waimlist, füüsilist, majanduslist, et ajakmine nutuda täis kõik koopatalised maa-alused koonid ja keldrid, mis pole joodsad inimesele elamiseks ega töötamiseks, ja ehitakmine uued, walged ning awarad maa peale!

Wara weel furra.

Olin une eel lugenud meie noorte suuletusi, mis jaadetud kuhugi wõisluksesse.

Too luule oli jätunud nututuju nuu meelde. Ei saa, ei taha leppida kõigega, mis äärmiselt pessimistlik jes luules.

Juba kinnuwajumias silmalaod õsteeerin weel pooluimas, inestaw-pahafest:

„Ma mõtteumast ellu jattunud
kui õhku kawalasse hiir —
nii kitzas oleskluse piir,
nii umbjelt hing siin elawana mattund...“

jäänud lõputulemuseks üks waid wäljapääs:
et kogu retk waid olnud Manalasse sõit.“

„Kitzas oleskluse piir“! Kitzas noorel inimesel maakeral! Kas tõesti?

Kus on siis waimnutiawad, mis aitaksid lemmata awaramasse ruumi?

Just kosanose, koguilmna, kõige loodu juurus, majesteeitlikkus wõiks noort panna kohmetama, kuid mitte koduse wa kitzus.

Mõttetark itkleb: Jga moment heidab mingisugune täht ilmaruumist pilgu meie peale. Jgas kõhes on maailm.

Mõttele, milline grandioosne süsteem. Milline juurus! Milline mõdmatus kõiges selles!

Elada maksab juba jeks, et katjuda wõtta teadlikult toda juurust, et tundma õppida teda kas wõi wätkemalgi määral.

Meil leidub aga noori, kes jöandawad arwata elu kohta, „et kogu retk waid olnud manalasse sõit.“

Nii siis: sõit elu algust õheteed allilma, furnuteeriiki...

Kahju wiist noorist, kes tulnud ilma waid jure-

tööalad. Du trükitööliised, pagarid, põllutööliised, ehitustööliised, kana- ja lehmakasvatajad, naeri- ja kartulikasvatajad, õmblejad, pesumajad jne. Neile maksetakse hästi. Wirik tööline võib mitu dollarit päevas teenida — Freeville'i wabariigi rahas — alumiiniumist, millel peale raha wäärtusmärkei seisawad sõnad „Mitte midagi ilma töota.“

Nad peawadki teenima! Seft wabariigis ei saa midagi ilma rahata — peale koolihariduse, mis siin, nagu mujalgi ühisriikides, on tasuta ja sunduslik. (Kool on Freeville'is haruldajest hea — paremad õppejõud walitakse siia). Aga niidu — korter, ülespidamine, riided, pesu, — kõik maksab, maksab Freeville'i raha; ja kui siin keegi tööd ei tee, kaotab ta oma magamiskoha ja oma koha jõögilaua ühiselumajas, — tenta on ulualufeta ja jattub — wangi- maija. Kus on seadused, seal on ka wangimajad — see on selge; ja wangimajad (eriti poiste omad) pole sugugi meeldiwad Freeville'is. Anna siin kõik aimab järele „wälist maailma“, mille jaoks peab karastama lapsi, „wälist maailma“, kuhu nad kahetunnine aastafena kõik minema peawad, on wangimajad siisse seatud Sing Sing'i eeskujul — raudsed puurid jängiga, mis küll on hea. Säng on hea, seft kui päewal kõwa tööd teha, peab õõsel hästi magada wiima. Ja wangiid, hulguised, laiad, — töötawad igapäew raskem, kui nad jeda wabaduses ijeeneste jaoks teeks, teewad kõige raskemaid töid, mis wabariigis teha, wäiksema palgaga, kui teijed. Seft nad peawad maksma oma wangipuuri, oma jängi ja jõogi eest.

Lõuna ajal wiib mind George „hotell'i“, kus toidetakse wange. Nad istuwad pifa laua ümber ja jõõwad — toit on lihtne kuid tugew. Laua otjal istub noor daam ja loeb neile ette(mitte jumalajõõna).

Ta terwitab mind mu siisseastumisel pealtigutusega — see on wafekuninga tütreke, — ta saab täna puuduma wõõrastemaja einel, seft ta jõõb poistega ühes.

Ta on siin päris üksi, ta sõber ja teine kaaslane, wana armas daam, on kodus wõi jõõdawad autos fu- jagil. See meeldib mulle, jelles awaldub ijejeiswus ja jõõud, kuid teistest küljest on see mulle ebameeldiw — näeb nagu rikaste tüjude järelandmise moodi wälja — kuid parem on, kui ma lõpulikku otjust ei tee, — ma olen siin nii liihitejt aega.

Ma waaifen poisse: head pead, elawad näod — ja ometi — see seal on jüütaja — teine mitmekordne waras; iihel on liihite fett jalgade küljes — see on parandamatu põgeneja — wäike itaallane. Miks mul siin ei tundu toorena ja barbaarjena, et lapsel jalad fettis? Kui ta jälle põgeneb — peab ta ka warastama, seft tal on ju ainult wabariigi alumiiniumiraha! Kõõwal lauas istub neegripoiss — ifegi siin pole iihlust walgete ja mustade wahel!

Kes on neid pannud wangi, neid poisse? Nad ife, nende omajugused. Ma küsin George'ilt: „Kas ei juhtu, et teid ja teiji „suuri“ ei kutsuta waieldawatel juhustel wahekohtunikuks?“

Selle peale jaan ma ilusa wastuse. Ta ütleb: „Jutub küll. Aga meie hoidume jegamast laste asjadesse. Üks ainus näpunäide, sõna wõi koguni käff meie poolt wangutaks otjekohse wabariigi aluseid. Meie teame ju küll, et meie mõnigi kord wõiks ära hoida mõne effituse, wõiks kiirustada asjade kättu. Aga laske neil ainult tegutseda — a n d k e p o i s - t e l e a e g a : kirigi keerdkäikudega, mis igaford polegi nii suured, — parandawad nad lõpuks siiski ije oma effitused ja jõõuwad i j e sinna, kuhu meie nad

ma. Rahju neist, nagu on rahju dielibleist, mis warijowad õitelt enne õitseaia lõppu.

Rahju puudest, taimedest, mis kaotawad sel teel ehted.

Rahju emadest, kes andnud lastele elu ja pole aimanudki, et liig wara juba kufjowad lapsed omale wõõrsiks wifatimehe; asjowad fondilise kiilalitse jaatel wabatahtlikult teele warjuderriigi juunas.

Elu tiidumuse üle kaebawad nad juba koidu ajal, weel enne päikese lõõma ja wäsitawat palawust.

Mürk jülitawad nad näkku elude oma wäikejest, jõõdunewast olenusejt.

Mis muud kui mürk on näitaks jellised read noore fulest:

„Ah, kurat! Siinus on furra,
kuid ka elada wastif ja igaw.“

Sudne sajatus! Millisejt perejt on küll mõrjunud farnane luuletaja? Millisejt elupilte on pidanud nägema ta noored filmad päewast päewa, et omada jarnaist põhjatut pesfimisni?

Joomari kasfiahastus ei wäljendu wist jõõledamal kujul.

Paras paarimees farnasele luuletajale on teine, kes deflareerib:

„Wara oleks furra. Elu weel tahan puurt.

Tahan ta räpaseid poognaid ruuri.“

Miks tingimata räpaseid? Miks mitte uurida elu puhtaid poognaid, milledele on küldtähtedega waju- jutatud inimjoo fangelasteod?

Wõi polegi elul puhtaid poognaid? Wõi polegi elu fordajaatunud õilfoid tegusid? — Rahklemata on, ja kui palju weel!

On täitja arusaamatu, kuidas wõib olla noor ja mitte omada huwi puhta, õilfa, ilusa wastu! Noorus on ju ije puhtus, õilfus, ilu.

Selles jujt peitubft ta weelkus.

Kui praegune noorjugu ei omagi õieti noorust, kui laste jüdamed on hallitanud juba hällis, siis on neist õnnelikumad kõik wanad, nii wanad, et wõiwad mõeldsa oma noorussele kui kaunile uenäõle.

Mõeldes noile fangeile kewadpäewile kuhjatab naer suunurgas, helgib rõõm tuhmeski filmes. Sojis- tad margfi enesele:

„Jlus oli elada, kui olin kord noor!“.

Ja kitsaks jääb tuba, nii paisub rind. Wadafna, et rohken saaks õhku. Walge fuweõõ on täis jalapärast hurma. Läbi mahlasta haljuse küib fahin- ja fofin: noored lehefeseid weskawad juttu olenisõn-

otjekohe juhtinud oleks. Pole nii juurt wahet lapse ja täiskaswanu wahel, tõesti mitte.

Ühisriikides on umbes viinmekond Freeville'i taolisi laste wabariife. Ka Inglismaa kawatseb neid ajutada. George'i idee on läbi loomas. Muudugi võib jelle hea ja iluja idee ümber veel palju wigu olla. Ka Freeville'is ei puudumat nad. Aga ma ei jaa olla tunnustamata seda suurt ja üleschitwat tööd, mida siin tehakse.

Müüd aga tahan ma kirjutada asjaoluist, mis mulle ei meeldinud ja mind kahtlema pani wabariigi idees — ma pean seda kirjutama.

Reedel on kohtupäew laste wabariigis ja kuna George'i ja Ühisriikide kohtute põhimõtteks on, et kohtupidamine peab olema avalik ja et sellest igaiiks oja wõtta võib, on Freeville'is kohtupäewal palju rahwast. Umbruskonnast woolawad inimesed kokku laste kohtupidamist pealt waatama. Kuigi nad peawad ennast ülewal korralikult, võib nende nägudest lugeda undishimu ja lõbu. Kuid ometi pole laste fohus nali, ja jee, mis seal nägin, pahandas mind.

Kohtunik on noor, alla kahekümne aastane, profiirör veel wähe noorem, ja mõlemad pole nad kellegi „piihad“, jst siis ei oleks nad ju Freeville'is. Nad on kill walitud kõige paremad wabariigi kodanikud (paremad kui president ja teised kõrgemad ametnikud — kuid sellest hiljem). Kohus tuleb siise, meie kõik tõuseme piiski. Saal on inimesi täis, laste wabariigi kodanikke ja pealtwaatajaid. Kohtuniku ees laual on wabariigi seaduste kogu; wannutatud mehed kutsutakse wälja, siis kutsub sekretär kohtu ette jüüaluse, profiirör asub kohtulaua juurde.

Sekretär loeb ette jüüdistuse, kohtunik küsib, kas jüüalune tunnustab end jüüdlajeks wõi mitte? Süü-

alune on warastanud wabarnaid (Daddy aiast pealegi!) See on ilus walgetwerd poijijõmps, häbematu näoilmega. Ta wastab, et ei tunnista end jüüdlajeks.

Müüd loeb sekretär ette wandetõotuse: „Profiirör, tõotage, et teie ütlete tõtt, ainult puhas tõtt, muudu aidaku teid jumal!“

Profiirör tõstab käe tõotuseks. Tulewad tunnustajad, poisid — üks on seda näinud, — teine seda kuulnud, ühele on jüüalune seda öelnud, teisele teist. Süüalune on kawal ja julge. Ta tunneb wõtteid, on wiit asjatundja sel alal nii siin, kui ka wäljas „tõsijelt“ ja waletab enese wälja, kuigi on peaaegu tõendatud, et ta on warastanud marju.

Teised jüüalused astuwad ette. Ühte on kaks korda tabatud juhtetamijelt. See on kolmas ja neljas jüüdistus tema wastu wabariigi kodanikuks olemise ajal. Esimene kord mõisteti temale üks, teine kord kaks dollarit trahwi. Täna määratakse temale mõlema jüüdistuse eest 7 dollarit trahwi. 7 dollarit on siin suur raha, mida peab teenima peale oma elu-ülespidamiseks tarwilise raha. Ka nii läheb edasi. Aga roppuse eest — rahatrahwi, suuremate kuritegude eest mangistus.

Kuidas tekivad jüüdistused? Seda küsin ma kõigilt: George'ilt, kohtunikult, kooliõpetajailt? Kas on laste hulgas wälja arenenud pealekaebamine? Kõik wastawad mulle eitawalt. Lapsed olla siin õnnelikud, wabad ja tugewad ühediguksluse seaduse ees; põgenemisi juhtuwa harwa, jagedasti tulla põgenikud tagasi wabariiki, seletades, et siin on parem elada kui wäljas. Nad elawat oma wahel sõpruses, seaduse wastu olla täieline allumine, lugupidamine. Ma ei jaa kõigest sellest päris hästi aru.

nest. Üle jahina ja sojina kostab ööbiku laul. Siin laulub üks lind, seal teine. Raugemal veel mitu. Terwe koor on neid! Seisata, inimene, kuulata jumalikku miit. Sellist laulu kuulled ja ainult kewadel. Ei jaa osta ega tellida teda mitme miljoni eestki jüügil ega talwel.

Üksainus kord aastas on aeg noor. Siis õnnestab, rahustab, terwendab ta.

Üksainus kord on noor iga olewus. Noorena ei nea ta kedagi ega midagi. Ta aina naerab ja hõiskab. Ta aina armastab kõiki ja kõike. Ta pehmen-dab karmust ja lepkitab wiha ning waenu.

Ei iial wõi noor olewus lauljuda eluetaiwaid sõnu.

Ei usu, ei usu paha noorusest!

Suule, mida lugemin une eel, oli waid kummitis, painaja. Oli halb unenägu, millest äratas mu ööbikute koor.

Loppisin kõrwad finni, ei kuulde, kui keegi tuleb rääkima veel noortest, kes ei leia elul muud mõtet, kui jõit manalasse, enesetapp, wägivaldne elust lah-kamine.

Wabatahtlike manalasse matkajaid on õnneks siiski wähe. Need on siia ilma siiginenud juba — haiguswõrk ümber ajude.

Enamus noortest on terwed. Suur hulk neist on nagu ööbikute koor, kes hõiskab laulu elule, laulu ilule, laulu noorusele, laulu päikejtele.

Nende tuulilaul tungib läbi puust ja kiviilki. Tungib jüüawamasse jüüdamajoppi wanadelegi. Mee-litab huultele sõnad:

„Wara oleks furra. Ellu tahan veel piiri.“

Tahan ta ka unimaid poognaid uuri.“

Matk Soome.

Inimesed — walged, punanahkised, kollased ja mustad — põhvenewad Gevast ja Madamaist (ehk kui mitte neist, siis kas wõi ahwipaariist, kellel polnud veel nimegi) ja on selle tõttu jugulased.

Dieti armjad olewused on sugulased, aga nad wõiwad koos elades jaada ka jurmani tüütawateks.

Momendil, kus tunned, et iga nägu ju umbruskonnas on sulle tutaw kuni tülgastuseni (samuti loomulikult ka sinu nägu teistele), pead ja puistama kodumaa tolmuga jalgelt ja matkama wäheks ajaks üle piiri, kas wõi Lätimaale ehk Soome.

Kaske on pääseda awal kodanikul üle piiri üks-

Ma elasin kaasa ka revolutsiooni Freeville'is. Meie tulime wälja George'i majast wabariigi meerele, George näitas mulle oma ilusat kodu ja suurepäraist raamatukogu, mille temale kinninud üks rikas abielupaar oma jurnud poja mälestuseks; raamatukogus istusid paar wabariigi kodanikku ja uurisid mingit õigusteade-slikku raamatut, — meie tuleme majast wälja ja läheme tagasi wabariiki, — kell on kolm, koolimaja poolt tulewad faks naerwat noortmeest, need on kooliõpetajad, meie poole. George naeratab, ta juba aimab, milles asi seisab. Aga kuna ta oma forme otsa ei pista wabariigi kirjiumäestse asjadesse, lasseb ta enesele kõit peensujeni jutustada, wai-kib ja naeratab.

Nüüd, juwel, peetakse New-Yorgi osariigis igal-pool õpilaste kongressi, koosolekuid ja nõupidamisi, ja ka Freeville'i kodanikke on terve rida sõitnud nendele nõupidamistele. Sõita lastakse muudugi ainult kõige walitumaid ja parimaid kodanikke, neid, kelledele võib wahetada tööga teenitud alumiiniumiraha päris tõsisteks dollariteks mõne päewa jaoks.

Wabariiki on jäänud ainult õige halb element, peale kohtuniku, prokuröri ja mõne tosinna korraliku kodaniku. Wäga halb element koguni, nagu mulle nüüd öeldakse.

See element on nüüd, kajutades oma arwulist üslekaalu, enese kätte kiskunud wõimu, enese hulgaist walinud presidendi, abipresidendi, politseinikud ja teised ametnikud; see uus walitus on nüüd igasugu janti teinud; wabariigis walitseb korralagedus, ja kuna aeg piiratud, sest warsti tulewad ju tagasi korralikud kodanikud, kajutatakse nüüd aega, et läbi wiia igasuguseid isiklisi arweldusi jne.

Ta paari päewa eest ongi juba tagasi tulnud mõ-

ned korralikud poisid. Nende hulgas mitmed puhtust saanud wabariigi kõrgemad ametnikud. Kõige tagasi-tulekul nägid nad, mis wahapeal jündinud oli. Nad kogusid materjali, wõitsid enese poole politseidirektori, ja täna, umbes ühe tunni eest, kui George mulle näitas oma maja, wangistati president, abipresident ja terve rida teisi mäsujuhke. Nüüd on nad wangi-majas.

Meie möödume wangimajast — see on ülitäide-tud. Meie möödume torniga majast, mis on walit-juke asukohaks — faks kuulutust ripuwad mustal tahwil: president teletab, et ta summitud on oma ameti maha panema. Sama teletab abipresident.

Daddy George seisab ja hõõrub oma käsa. Poisid naerawad. Ja mina naeran ka.

* * *

Ta minu wiimajel õhtul Freeville'is, — on juba hiline tund, istume meie kauni ja koduse wõõra-stemaja trepil — armas, wana daam, wafekuninga tütreke oma jõbraga, kena noormees, üks paremaist wabariigi kodanikkudest, ja mina. Meie taga rõdul mängib noor õpetlane Sibley College'ist Thakast tšhellol jonaati. Ta mängib hästi, palju paremini kui tawaline asjaarmastaja; õo on jumalikult selge, kaugele, — wabariigiist järewad mõned walgusta-tud aknad.

Noor õpetlane mängib. Kindlasti kostawad tšhellol helid kaugele. Kindlasti kuulawad neid omis wangipuures ischakkanud president ja abipresident. Need ja halvad poisid tõusewad istukile jängides ja teritawad kõrwu. Ta loodetawasti minutawad peh-med helid heale unele Daddy tema ilusas majas, tee-nitud puhtusele peale päewa raskuste ja segaduste.

kõit kuhu. Znimlapšed on unustanud oma ühise Gedeni-päritolu. Nad kahtlustawad wõõrast alati kõige kurikawalamatses kawatsustes.

Na emamaa ametasutused waatawad iga matkaja peale kui puhahtvered seikleja peale.

Neil võibki olla õigus kahtlustamiseks. Kust wõi-wad nad teada, millised plaanid on hardumas ju peakamara all. Sa wõid ju tahta wälja wiia piiri-tust ja siise tuua siidi. Sa wõid olla kordasaatnud julma roima ja lähed ehk noid jälgi kaotama. Kes wõib teada!

Sõnaga — kui sulle tunduwad küüritawatena ja weidi haawawatena mõned küsimused, mis esitatakse sulle wäljasõiduluba ja wälispassi saamise puhul, siis ära pane kunagi pahaks.

See pinnimine ja usutlemine ei olene mitte sugugi wabariigi ametnikkude halwast turjust, waid pigemini ju enese Gedeni-aja sugulaste kurikaldumusest.

Poleks kriitadega kodanikke, poleks ka ebannuga-waid seadusi ja määrusi kodumaa piiridest lahku-miseks ega üle naaberriigi piiri astumiseks.

Õõ endale waid alandlikult wastu rinda, (kuigi ja pole kunagi õlnud karistatud) ja tunnista: „Sõ-sand, kurja olen teinud“...

On üldise hunaanne ja riitlikult jagada teistega jüüd. —

Kui leplikult ja sobiwalt võib mõelda inimenene siis, kui libiseb laew eemale Kalewilmnast Soome sihis; kui Tallinna konturid hõljuwad sinikas uduwi-nas ning hõbedane wesi pillub wäikesti walgeharjalisi laineid ranna suunas.

Siis andestad inimestele inimeslikud wead ja nõrkused ning hingad enesesse wabadust nagu jüda-mehaige eetrit.

Tgawesti hõljuts, liiguks nii lainte turjal. Tga-westi ruttaks kuhugi, kus usud ahawat headuse, sõp-ruise ning kõit maised woorused. Kas Soome wõi mujale.

Ent neli tundi waid kestab sõit laewal Tallinnast Selsingi.

Paistawadki filmapiiril jaareketed, juba filmad linna torne üle wetevälja.

Ole terwitet kaljune rand, oli terwitet järwede-rikas maa!

Sõprusfilda püüame ehitada sinu ja Maarjamaa wahela juba mitu, mitu pikka aastat.

Wahel tundub, nagu olekski walnis juba too sild, wahel jälle näib, et on lahkelid meie wahel nii sü-

Naise kohanemine ajanõuetele

Meie uus tänapäew tähendab uut peatükki maailma ajaloos, peatükki, milles ka naine on osaline. Naise välimus, naise esinemine ja ammugi mitte wiimajena riietus, mida ta kannab, on mööduwandid aja waimude. Võib olla kunagi warem pole naine sel määral, nagu tänapäewal oma riietuse ja esinemisega kohanenud oma ajajärgule. Kuidas on alalhoidlikkus olnud rahulolewituga? Omal ajal, kui kanti sügawalt wäljalõigatud viideid, jutlustati kantist, kuiwõrt see on tõelise lauguse tundemärk. Ka nüüd ollakse ehmunud ja kurti. Rahulolematuus on sihitud lihtise kleidi, pügatud juuste wastu — ühesõnaga praeguse moe iseloomustawate tundemärkide wastu. Sellega ühenduses — nii püütakse kiinnitada — olla naise liig wabad kombed, kiitegi seltskondlik wahelord meestega jne. Kuid siin, nagu sageasti muiski asjus — wahetatakse ära asja põhjus ja selle võimalik mõju.

Naise kohanemine ajale sünnib teatud jurwe all, see on saanud isegi möödapääsematuks. Mõjutud wälisest ilmest otustakse inimese üle ta wälimuse järelle. Naine, kelle välimus pole kooskõlas ajaga, mõjub, nagu ei jõudaks ta mõelda ajakohaselt, ei töötada, ega tegew olla selle aja raamides.

Paljud wäärtsused on ümberhinnatud. Pole kaugel aeg, kus naine oli määratud ainult abielu- ja oma lapsele. Oma koduste neli ja teina wahel aga polnud nii tähtjad riidetuse laad, seisak, fugu. Tarwitihes ainult meeldida oma mehele. Ja kuna paljud mehed on ükskõiksed moe waheldumise wastu, jäi mõni naine, olgugi et ta oma waimlikes arengus saanud kaasa ajaga, oma wälimuses maha aja nõuetest.

Kunnetöö sündis naise kodust wälja, awalikku ellu. Naise wanadus pole enam mööduandew. Ta peab n ä i m a noor, peab wäljanägema, et ta jõwab ja suudab sama, mis oodetakse noorelt, — noorelt, äratarwitamata jõult. Sellega on seletatav, et kosmeetika hakkas etendama nii suurt osa, et see haaras kõik lihid. Mõigul tarwitati teda silmapetmise abinõuna: petlik põstede puna, samuti wärsked huuled ja puuder oma warjawate omadustega. Näokortitud, woldid — effimatud wananemismärgid — takistatud wõitlust olemasolu eest. Kuid mitte kõik naised ei suuda ja ei taha tarwitada neid silmapetteid. Sellest kaswas wälja kehaja naha terwishoid. Wõimlemine, sport, liikumine wabas õhus, teha rawi, wannid, karastawad nait ja kaswatavad temas wastupidamust. Kodu pole naitel enam kaitsejadamaks elu tõelikkuse eest. Uute elutingimustest kaswab uus naise tüüp; see on ajajärgu saawutus. Spordi karastatud kehale sünnib asjalik kleit, mida nimetatakse ennelõuna kleidiks. Sest hommik tähendab tuihetööd, tegewust, liikumist. Sellega pidid arwestama moeloojad. Sellega pidi kohanema kleidi kandja. Kas ta tahab wõi ei, kas ta tunnustab moodi wõi mitte, ta peab kandma kleiti, mis teda ei sega, mis allub otsustarbele.

Wana, elatanud naine on kadunud, nagu seletatakse kahjatussega. Muudugi pole see nii. On küllaldaselt wanu naiti ka tänapäew, kes omawad wanaduse wõlumuse, küpse headuse ja andestawa arusaamise noortest. Nad ei wasta waid sellele arusaamisele ja ettekujutusele wanaemast, mis meil pärit endistest aegadest ja muinaslugudest. Pole ka ime. Lugematud wanaemad

gawad kui Läänemeri, et Soome on Eestiist kaugemal kui päike maakerast.

Ei, ei! nii ei tohiks ikkagi olla. Kuula ometi, soomlane, meie räägime eestikeelt ja ja mõistad meid pooleldi, ilma õppimata. Weel ainult mõni wärte pingutus ja hõnnud wõiwad ühineda hoolimata mere sügawusest ja taewa kõrgusest.

Teie, soomlased, võite olla uhked oma saawutuste peale; teie õskate teha kiviitki leiba. Teie pesitsete kui kottad raudkiviit kõrgustel ja olete ometi jõõnud ning kistutanud jama puhta hallikameega. Mis on teie kõrwal mõni laisk lõunamaa-rahwas, kes waewalt wiitfib sirutada kätt, et noppida wälja, mis langemas puust otse suhu magajalegi.

Milline sirgejoonelisus, milline julgus peegeldub teie ehituskunstis! Kuidas on graniitrahnud sõnakwalestikult kummardunud teie wafara ja peitli ees ning omandanud kujud, mis jäädwustawad graniidi, jäädwustawad Soome rahwa kunstihinge.

Wõib wiibida Seltingis pikemat aega ja meestini ning meestini imelised tema graniitkloosse, tema ehitat soomapärasust, ilma et wõiks filar, tiidineks hing.

Sealt ammutad uut uski omagi rahwasse, seal hellitad lootust saawutada kodumaalgi midagi jar-

naid, mis ei kaoks aegade põhjatuksse kaugusse, mis jäädwustaks eestlase naine kõrwuti soomlase nimega.

Oh, miks on nii terawad need tõkkes, mis lohatawad meid! Miks on nii sügaw meri meie wahel! Wõikime ju olla üks rahwas ühise kõlawa, jorawa wäljendusriika keelega.

Milline huwitaw segu saaks meist. Soome annaks meie iseloomule kujukõwa mehifust, peadpõritawat julgust. Meie laenakime Soomele ehk weidi kerjust, elawust ja huunori, milliseid meil wiist on rohkeal määral kui neil.

Kena oleks, kui Soome peurd sõidakid põhjapõtradel kosja meie nurgisilmadele ja Eesti mehed tooksid kodukanadeks põhjaperedest kuldkaelu kauneid.

Meri ei tohiks takistada, kuigi ta on sügaw. Kas pole soomlased kui ka meie saarlased ja randlased tiisedad meremehed, keda ei kohuta ükski torm, ei heiduta ükski sügawus.

Kõigest saab ille, kõigest pääseb mööda, kui on olemas waimline fild kabe rahwa wahel.

Weel ligemale peame tungima üksteise hingele, weel enam arusaamist omama üksteise piiriete ja eluwajaduste suhtes.

Ei tohi olla paberist tõkkesid passide ja lubade

peijavad keht eluvõitlust, on abits ja toets kütardete, poegadele, lastelastele. Nad pole enam waitheks jada- mats, kus waititud tormid, järeltulwale soole. Tege- likku abi juudab praegu wanaema jagedasti küllalt anda lastele, kui ta omab veel kuhetööd alal koha, mis siis on paremini lastetaw, kui noorte, algajate oma. Kui temast nõutakse arusaamist ja kohanemist noorusele, siis peab temale ka lubama kohaneda oma ajale.

Tõrebust — ajaga mitte kaajajammuda, wõiwad ene- jale lubada ainult rikkad wõi elust kõrwalseisjad. Mii- siis — moe salongi juhataja peab ka ise omas riie- tuses ajale kohanema — üksteist, kui wana ta on. Naine, kes otsib mõnd kohta, saab selle kergem, kui kogu ta wä- limus — nii ka riieus, on koostöölase töödandja ettekuju- tusega olemast ajast. Kui jagedasti jääb naine kohast ilma, sellepärast, et teda selle jaoks liig wanaks pee- takse. Selle all ei mõisteta igakord sugugi aastaid, üldine wäline ilme on siin ohustandew. Mõhjonist in- mestest, kes on sunnitud palgatöölistena töötama, nõu- takse kohanemist ajale. Juba meie aja tehniline arene-

mine eeldab jeda. Olets umbes sama, kui ajaga mitte kaajajammuda inimele tegeliku elu keerisesse tungib, nagu see, et praegusaja arst ei tunneks rõngeni kirete olemasolu.

Praegune põlw on siiski õnnelik selle poolest, et ta on wabanenud eelarwamistest. Wainustatult imetle- me meie wanaaegset trinoolini wõi parukat. Kuid meie omelt ei mõtle, kegi kui nad meile meeldiwad, neid ar- witada. Suure umbusaldusega kohtlewad paljud naise lühiteheks lõigatud juukseid: see olla ainult taju, mis warsti möödnud! Kuid „poisipea“ löi läbi. Ta on ots- karbekohasem, korralikum, nõuab vähem aega. Meil on wähle aega. Halastamatu tundub mõnikord meie elu liire liikumine. Kuid peame sellele kohanema. Seda saame, kui kajatame kõik olemasolewad tehni- lised saawutused, mis aitawad lihtjüstada ja kergenda- wad meie elu. Igal tööl on oma tehnika. See areneb alalõpmata. Ja naine peab jeda kajatama, olgu ta pe- renaine wõi palgatööline, kohanedes ajale, alludes selle nõudmistele ja ühklasi wõites need.

R. G.

Töö ideelised alused ja suurtööstus

Leidsin ühest wanemast „Naiste Töö ja Elu“ numbrist järgmise mõtete reastiku: „Loomine on tar- widus ja ta ei tarwitse sugugi ikka juurte wäärtuste loomises seista. Miiud, meieaja tööstuse ajajärgul saab aga loomistung inimeste juures ilbse ja maja- perenaise juures wist küll kõige enam kitsendatud. Kui wanal ajal majaperenaine oma pere jaoks riie- deid ja söögiaineid ise täiesti toorest materjalist wal- mistas, kui tema jeda materjali ise oma käega tar-

witamiseks ettevalmistama, läbitöötama pidi, siis täitis tema hinge wistiski täieline rahulolemine. Tal oli see tundmus, et tema midagi tegi, kegi wahel mi- dagi löi, mis t i n g i m a t a t a r w i l i n e oli, mi- da kufagilt saada ei oleks wõinud, mida ainult tema wõis ja tegema pidi. See wõis tore tundmus olla, kui ta oma töö tagajärgi nägi.“ (Artiklist „Naise kodu- töö hindamisest“, Marie Reiff).

Ehitatud mõtete reas on wäljendatud igajuguse

näol ega tõelisi traataedu piiril Soome ja Cesti wahel.

Wõik tõlled koondagem piiridele seal, kuit ahwar- dab uputus meie rahwa omapärale, meie iselomisele, kus waritseb meid wõõra üliwõim.

Wõos Soomega kindlustagem piire waenlaste wastu ning ehitagem juurt sõprussilda oma wahel.

Kui saab walnis too sild, tuuneme jöites Helsingi, et läheme koju ning pöörates sealt tagasi Tallinna — et saabume jälle koju.

Wats wäikest kodu moodustaksid ainsa juure isa- maa, millele laulakaine laulu tulipunastest lillest, laulu armastusest, mis alati elaw, elati palaw Soome kaljusel pinnal samuti ka Cesti mäendõwakitel, madalikkudel ja joodeski. . . —

Sõlju, kiigu laew fawa, fawa veel! Mii mõnus on fududa unistustangast olemastust lõngast wete awaral wäljal, wabaduse õhkkomas.

Mii kergesti ehitatamad, konstrueeritamad pais- tawad siin kõik sillad ja kofad ning tornid. Mii libe- dasti teostatamad kõik rahwaste ühinemisaated.

Kui pörfab laew Tallinnas wastu jadamafilda ning matkaja tollifaalis lastakse korralikult „läbi si- pu“, siis kallab tõsielu kapaga filmi wett ta kaela.

Krakab firesti unistuste hellast hõlmast. Sam- mub koju kolmüst tänawat tulekades äkki meelde wajadust homine juba wahetada kuldkirjaga, uhke, kuluris wälispais wana, kullunud kodupassi wastu, ei ei tuleks koftupörget wastawa ametajutusega.

Cedeni juugulaste pärast olla korrekne ja täpne paberitega.

Käo Orvik.

Eeva needmine

(Järg ja lõpp.)

Kauplused olid kõik sulatud ja paar purjus meest larmitsesid uulitsjal. Etis istus ta jälle lamina ette. Ta ise ajetas enesele küsimusi, milledele ta warem kunagi polnud mõelnud. Kus oli siin õiglus? Mis oli ta armas, siitku naine teinud, et ta nüüd nii lamatama pidi? Miks oli loodus nii halastamatu? Ta oli ise ehmunud oma mõtete üle ja imestas omelt, miks nad temale wadon kunagi pol- nud tulnud.

Kui hakkas loitma warajane hommil, istus Johnson, roidunud ja haige nurest, ja ootas lootusetult mingit kergem- dust. Ta nägu oli tuhakarwa hall, ta närwid olid tuimad. Kuid äkki elustus temas jälle löik, kui ta kuulis arsti saame

töö loomulikud moraalsed alused. R. Bücher oma raamatus „Arbeit u. Rhythmus“ mõtab need töö alused kokku kolme punktina: 1) praktiline- ja ilustamistarvidus, 2) loomilise ga seotud mõnutunne ja 3) enda valmistatud asja omamisega ning tarvitamisega seotud uhkustunne. Need kolme motiivi tulebki pidada töö siseteks elujõu allikateks ning tugevteks.

Kui aga jälgida nende kolme teguri esinemist mitmesuguste tööstuste wormide juures, siis tekib hoopis mõõras pilt. Kõik kolm tegurit esinevad ainult kodusel valmistamisel ja asjaarmastajate töös. Riipea aga, kui valmistamine sünnib müügi otstarbel, kaob kolmest tegurist esimene: asja valmistamist ei juhi enam isiklik praktiline või ilustamise tarvidus, vaid selle asemel on tulnud nüüd uus tegur: majandusline tulu (töötasu). Hoopis ära kaob ka enda töö omamisuhkus, kuna loomisrõõm veel esialgul mitmesuguses ulatuses edasi kestab, seni kui ese valmistub ühe tööliste kätes osalt lõpuni. Mehaniseeritud tööstus ja tööjaotus röömivad töötajalt ta viimasegi sisetuse rahulduse allika — loomisrõõmu, sest töö tulemus on nüüd suurelt osalt mafiina töö ja paljude tööliste ühise tegemise produkt. Jääb järgi

siin ainult veel majandusline tulu — ärgem inestagem siis meieajale nii iseloomulikke rahajumaldamist!

Kõiki esitatud harutlusi endas mõlgutades, tekib tahtmine siit teha mitmesuguseid järeldusi ja viia välja loogilisi konjekventse. On meie kultuuri arenemine õigel suunal, või ehk surmab ta inimeses inimest? Kuidas suhtuda tulevikus kodusele valmistamisele ja asjaarmastajate töösse — kas ei ole need õige tööinstinkti ja rahva loomisjõu alalhoidumiseks tähtsaid tegureid?

Criti aga tikub esile üks küsimus: mis sugune moraalne ja sotsiaalne mõju on suurte inimhulkade, eriti naiste, koondamisel suur tööstuste töölisteks? Rääkimata lugemata muudest pahedest, tuleb siin kindlasti konstateerida ühte: mitte ainult majanduslikes ja sotsiaalsed olud ei ole need, mis kiskuvad alla suurte tööstuskeskuste tööliste eetilise tasapinna, vaid selles on tugevalt süüdi tööideealiste aluste puudumine suur tööstustes ja nende asetamine ainult rahaga. See ideetu suhtumine töösse antakse edasi oma perekonnas ja ümbruses lastele ning nõnda kasvab suur linnades see tööpõlgav ja rahaahne inimmas, mille vastu võitlemiseks oldakse käiesti võimetu. *A. Remmel.*

Rabindranath Tagore: Laaste

Merekaldal.

Lõpmatuse mererannikul maailma lapsed kohtavad. Ääretu taevast on liikumatuna peakohal ja rahutu vesi on kohisevalt mürarikas. Lõpmatuse mererannikul lained kohtavad kaisaga ja müraga.

Nad ehitavad omi maju liivast ja mängivad tühjade nõudega. Nad punuvad närtsinud kōrsist omad paadid ja naeratades purjetavad laial sügavikul. Lapsed mängivad maailma mererannikul.

Nad ei mõista ujuda, nad ei tea kuis kududa

trepil, — täpne ja rahulik iseloomult, kirjutas ta nüüd pea-aegu, kui ta tormas ühe juurde.

Üks pill arsti väsinud, kahevatusse näkku ütles temale, et see polnud hea sõnum, mis toonud selle alla. Arsti välinus oli viimastel tundidel muutunud, samuti kui Johnsoni oma. Ta nägu õhetas, otsaesijal olid tal suured higitiigad. Ta silmis oli päris iseenalisk ilme, ta oli nagu võitleja, kes tundide laupa loju oma jõu on annud võitlusele tema kätte usaldatud elu eest. Kuid seal oli ka kurbus, nagu oleks waenlane temast võitu saamas. Ta istus toolile ja toetus pea kae najale, väsinult.

— „Ma pidasin oma kohuset teie juurde tulla, hra Johnson, ja teile öelda, et lugu on väga paha, teie naise süda ei ole tugev ja seal on mõned tundemärgid, mis mulle ei meeldi. Ma tahtsin öelda, et kui teie soovite veel teist arsti, — ma oletasin õnnelik igahäe ille, öelda teie soovite.“

Johnson oli nii lurnatud unetust õõst ja halvasti teatelt, et ta waevast sai aru arstist. See, nähes ta kõhlemist, arwas, et ta kahtles kulude pärast.

— „Smithi või Hawley oleks valmis tulema kahe naelsterlingi eest, ütles ta. „Kuid ma annan, et Pritchard on kõige parem arst.“

— „Do ja, tooge kõige parem arst,“ hüüdis Johnson.

— „Pritchard nõuab kolm naela. Ta on juba vanem arst, teate.“

— „Ma annaks temale kõik, mis mul on, kui ta aitab mu naist. Kas ma joohten ta järele?“

— „Ja. Minge enim minu juurde kodu ja küsige mu vohelilt taskut. Mu abiline annab selle teile. Selge, ma annan M. C. E. vedelikku. Ta süda ei kannata kloroformi. Siis minge Pritchard'i juurde ja tooge ta enesega kaasa.“

Oli jumalik Johnson'ile, et ta võis midagi teha ja tunda, et ta sai olla kasulik oma naisele. Ta jookkis kiirelt Miles'i korteri juurde. Ugeda helistamise peale avas ühe väsinud, pooleni rietatud assistent, kes ulatas temale pudeli vedelikuga ja vohelise riidest tasku, mis liigutamisel Mirises. Johnson pistis pudeli tasku, haaras tasku kätte ja jookkis kõigest jõust dr. Pritchard'i juurde. Suure kiiruga tormas ta trepist ülles, kui ta kuulis enese selja taga klaasi klirinat. Kallis pudel oli tükkides uulitajatiividel.

Ühes filmapilguks tundus temale, nagu oleks see ta naise keha, mis seal uulitjal lamab. Kuid jooksmine oli selgitanud ta pea ja ta mõistis, et see oli parandatav õnnetus. Ta helistas kõigest jõust arsti õbbella.

— „Mis teil tarvis on?“ küsis farm hääli ta küünarnuki kohal. Johnson vaatas ringi, kuid ei näinud kusagil

võrke. Pärlite õngitsejad tõusevad pärlite järele, kaupmehed purjetavad oma laevus, kuna lapsed korjavad kalliskive ja laotavad nad taas. Nad ei püüa varjatud varandusi, nad ei tea kuis kududa võrke.

Meri tõuseb naeruga ja kahvatus särastab mereranniku naeru. Surma tähendavad lained laulavad omile lapsile ballaade, nagu ema, kiigutades lapse hälli. Meri mängib lapsiga ja kahvatus särastab mereranniku naeru.

Lõpmatuse mererannikul maailma lapsed koh-tavad. Torm hulub rajatus taevas, laevad hukuvad sihitus vees, surm on väljas ja lapsed mängivad.

Lõpmatuse mererannikul on laste suur koh-tamine.

Päritolu.

Uni, mis liikleb lapsukese silmis, kas keegi teab kust ta tuleb? Muinasjutt räägib, et ta kopter on kõikjal, ilusas külas varjude vahel, tumedalt valgustatud läikivate ussikesiga, sääl ripuvad nõiduse kaks arglikku punga. Säält ta tuleb lapsukese silmade suudlemaks!

Naeratus, mis mängib lapsukese huulil, kui ta magab, kas keegi teab kus ta sündis? Muinasjutt räägib, et kasvava kuu noor kahvatu kiir puudutas kahaneva stügisilve äärt ja seal sündis naeratus esmalt, kaste postud hommikuunelmas naeratus, mis mängleb lapsukese huulil, kui ta magab.

Magus, õrn värskus, mis õitseb lapsukese liikmeil, kas keegi teab, kus ta oli varjul nii kaua? Muinasjutt räägib, kui ema oli noor tütarlaps, ta lamas valitsedes tema stidant õrnas ja vaikses ar-

mastuse saladuses — magus, õrn värskus, mis õitseb lapse liikmeil.

Kuri kirjamees.

Mikspärast armas emake sa istud nii üksikult ja kurvalt siin lävel, vihm langeb läbi avatud akna ja teeb su üsna märjaks.

Sa ei märka midagi.

Kuuled sa gongi nelja löövet, on aeg minu vennale koolist koju tulemaks.

Mis on sulle juhtunud? Kas sa ei saanud täna isalt kirja.

Ma nägin kuis kirjamees omast kotist viis kirjad pea igale ühele linnas, vaid isa kirju hoiab ta, et neid ise lugeda. Ma olen kindel, see posteljon on paha mees.

Armas emake, sa ei pea muretsema, lähemas külas on homme laat, ütle oma tüdrukule, et ta ostaks paberit ja sulge, ma tahan sulle isa kirjad kõik ise kirjutada, veatult a-st õ-ni.

Miks sa naeratad, emake?

Sa ei usu, et ma nii hästi saan kirjutada kui isa?

Aga ma tahan paberi hoolsalt lincerida ja kõik tähed ilusti, suurelt kirjutada.

Kui mul siis minu kirjutis valmis on, arvad sa, et ma nii rumal olen, et selle sisse viskan hirmsasse posteljoni kotti.

Ma toon nad ise sulle, üsna ruttu ja aitan neid lugeda.

Ma tean, posteljon ei anna sulle meeeldi ilusaid kirju.

inimese hinge. Ta tahtis uuesti helistada, kui seinast kostis uuesti hääl.

— „Ma ei või siin kogu õõ külmetada,“ karjus see. „Selge, kes teie võite võti mida teie tahate, ehk ma sülen kõnetoru.“

Siis alles nägi Johnson, et seinas, just kella peal, oli kõnetoru avaus. Ta karjus selle sisse:

— „Ma tahan teid enefega kaasa sünnitamisele, abits dr. Miles'ile, ja seda kohe.“

— „Kui kaugele? Kõneidas kuri hääl.“

— „Õõhja unlitšal.“

— „Minu abi maššab kolm naela.“

— „See on, karjus Johnson. „Teie peate kaasa tooma pudeli N. C. E. wedeliffu.“

— „Tehud. Dodaše wähe.“

Wie minuti järele avas ušje wanaldane hall mees. Ma jast kostis veel kufagilt — „John, õra unušta oma kaelarahti,“ millele arst midagi wihajelt ütles õla wastas.

See arst oli mees, lada wäsimatu töö ja alalifelt kaswaw perekond olid sündinud kõwaks ning kes pidi eškohale seadma maškufüsimuse. Kuid kõwa koore all oli temal inimlik ja pehme süda.

— „Meie ei taha asetada uut kiiruse rekordi,“ ütles ta, kui ta wiis minutit oli katsumud sammu pidada Johnson'iga.

„Ma kõnniks kiiremini, kui ma seda suudaks, mu härra, ja ma tunnen kaasa teie suurele, kuid ma tõesti ei jõua enam.“

Nii pidi Johnson ka enuast tagasi hoidma, kui nad jõudsid õõhja unlitšale, kus ta tormas ušje juurde ja awas jelle arstile. Ta kuulis, kuidas mõlemad arstid kofu said magamistoa ušje ees ja kuulis kakkendeid nende jutuajamisest. „Wahjatjen, et pidin teid külitama — haib juhtumine — korralikud inimesed.“

Siis wakkis jutuajamine ja ušje sulati.

Johnson istus nüüd sirgelt omal toolil ja kuulatas hinge kinni pidades, sest ta teadis, et nüüd warsti tuli õstustaw filmapiik. Ta kuulis mõlema arsti liikumist. Oli mõneminu-tiline sügaw waikus ja siis kostis tentani išeeralik häälitsemine, nagu ta seda warem kunagi polnud kuulnud. Samal ajal tundis ta magusawõitu, imarat lõhna õhus. Häälitsemine waibus ja Johnson hingas kergendatult, sest ta teadis nüüd, et uwerõhi oli mõjunud, et, tulgu mis tuleb, ta waine enam ei kannatamud.

Kuid warsti muutus see waikus piinawaks. Ta ei teadnud, mis nüüd sünnib, ja igasugu hirmsad võimalused ker-tisid ta ettekujutusje. Ta tõusis jälle ja läks trepi juurde. Ta kuulis metalli klirinat ja arstide jofinat. Siis kuulis ta, et ta õnum midagi ütles ja jälle jofistafid arstid. Paartüm-mend minutit seifis ta nii, toetudes seinale ja ei mõistnud

Astronoom.

Ma ütlesin kui taevarannal õhtul end täiskuu ümar kadakpõõsa oksis lööb avaraks: „Kas teda ei saa püüda?“ Dada*) siis naeris mind ja rääkis nii: „Vist oled rumalaim laps keda näht! Kas sa ei näe, kui kaugel kuu on meist, kes suudaks teda kõrgeast taevast püüda?“ Ma rääkisin: „Kui imelik Dada sa oled küll. Nüüd emakene vaatleb meid, vist naeratab ja arvab, et me mängime. Kas ütled veel, et kuu nii kaugel meist?“ Dada siis naeratas: „Sa söge laps!

*) Vanem vend. — Tõlk.

Poiss ütles mul, kust leiad võrgu, mis kütllalt suur on taevast kuud, et püüda?“ Ja mina ütlesin: „Küll saaksid sa ka oma kahe käega taevast püüda!“ Ent Dada naeris valjult, ütles siis: „Kuu digemale tulles näeksid sa, kui suur ta tõesti on!“ „Nüüd näed, Dada, mis mõttetust teil räägitakse koolis! Kui emakene palged langetab, et suudelda, kas tema nägu siis on suur?“ Ent Dada enda juurde jäi: „Ah ja! Sa oled väike, rumal laps!“

Kogust: The Crescent Moon.

Inglise keelest tõlkinud Pikka Neitsi.

Ema vajab kasvatusteadust

Njeeneist mõista kõig emad ei mure teadust, emeti on Cestis väga palju haritud emad, kes küll mõit- sid ferd mõne kasvatusteadliku raamatu kätte võtta, samuti hingeteadusliku. Kui üks küll ainult vaatleb, siis teine jällegi tegeleb. Sõngamaldusi fikseerides pedagoog loob kindlad reeglid, mis katab kasvandi- kul matsma panna. Mida osavaimini ta seda teeb, seda kindlam on resultaat. Emeti ei saa ta tegeleda, ei saa ta paigastki nihkuda, kui tema tegelemise siht ei ole kindlaks määratud psühholoogiliselt. Nagu lap- sel on oma temperament, ja iga temperament nõuab erilist käsitust. Sangviinikuga läheb asi väga libe- dasti: Tutleta temole ainult ikka asja meele, sest ta lipub unustama. Kolleerikule ärgu milgi tingimuse

forratagu üht ja sama, see teda tüütab ja ärritab. Melanoolikule ära kunagi lähene otsekohelelt, vaid ikka ääriweeri, kuni ta hakkab usaldama. Mlegmaati- kule anna aga kindel käsi, ja see on täidetud. Tütar- lastel on jällegi ise jaotus. Nii ei olegi käisverd ko- leerikuid nende seas, või kui, siis harva. On olemas eesti keeles temperamentideist väike raamat „Tempe- ramendid“ hr. Roos'i välja antud. Intelligent emad võiks seda pisut lugeda ja kirjelduste järele oma last liigitada. On ta lapsel leidnud koha, võib ta kergesti kokku seada kasvatustava. Ärgu loodetaagu liig palju koolist. Kool võib küll palju teha, aga ta võib palju enam, kui kodus midagi on tehtud. Vä- ga hea oleks veel see, kui emad annaks õpetajale oma

midagi. Ja siis kostis waitusest imelik väike hele karjumine ja pr. Peyton pistis rõõmsalt kšama ning mees joosis elu- tupa, wiskas enese sohvale, tagus sellele jalgaadega, oli se- gane omas õnnes.

Kuid sageli wabastab see juur kaks — saatus oma ha- aret ainult jaks, et meid siis seda kindlaimini haarata. Kui mõõdnus minut minuli järele ja üleval ikka kestis waitus, wäljaarmatud väike, wõõras hääleke, jahutus Johnson'i rõõm ja ta lamaz hingetult, pingutades oma kuulmist. Nad liikusid aeglaselt seal üleval. Kuid ikka polnud kuulda sõna- teftki. Mehe närvid olid tuimad, ta lamaz pool uimajena sohwal. Seal ta lamaz, kui arstid tulid alla ta juurde — õnnetu, kofkuwajunud loqu, korratu juuste ja aratuffunud näoga. Ta tõusis päsi ja toetus kaminale.

— „On ta surmud? küsis ta.

— „Ta käsi käib hästi, wastas arst.

Nende sõnade juures tundis see väike, igapäewane mees, kes ilagi warem polnud teadnud, et ta võib tunda sel mää- ral muret, nagu seda näidanud oli mõõdnud õõ, et olid olemas ta rõõmuallikad, nagu ta neid kunagi polnud tund- nud. Ta oleks tahtnud laugeda põlwilli, kuid häbenes arste.

„Kas ma wõin minna ülesse?“

— „Wõne minuti pärast.“

— „Oh, doktor, ma olen — ma olen väga“ — ta ei saa- nud kõnelema. „Siin on teie kolm naela, doktor Pritchard. Ma soowiks, et neid oleks kolmsada.“

— „Seda sama soowiks minagi“, ütles wanahärra ja uardes jurusid nad üksteise kätt.

Johnson awas neile uffe ja kuulis nende juttu, kui nad hetteks peatusid.

— „Nägi väga paha välja.“

— „Olin rõõmus teie abi üle.“

— „Teadagi. Kas teie ei tule kaasa ja ei joo tasski kohwi?“

— „Ei, tänan. Mul weel teine sünnitus ees.“ Sammud lahkusid kahele poole. Johnsoni pöördus uksest. Südames oli tal ikka weel toru. Tal tundus, nagu algaks ta uuesti oma elu. Ta tundis enese jügawama ja tugewama erdiseft. Võib olla oli sellel kannatamisel oma mõte. See wõis saada õnnis- tuseks tema naisele ja temale. Kaheteistkümnne tunni eest weel poleks ta juutnud nii mõelda. Temas elafid uued tund- mused.

— „Kas ma wõin tulla ülesse?“ hüüdis ta, ja siis, wota- mata wastust, tormas ta trepist üles.

Pr. Peyton seisis seebäncaga täidetud kausi juures ja hoi- dis käte wafel weidrat riidehunnikut. Pruuni teki alt pais- tis nahkatas väike punane nägu, kofkus joontega, niiskete lahtiste huultega ja wäriwate filmalaugubega.

lapse kohta seletust. Väheeb ju tükk aega, enne kui õpetaja hulga seas tundma õpib nut õpilast. Wahepeal mõib aga tehtud olla wiga lapsega ümberkäimises, mida raske, teinekord wõimata parandada. Paraku on aga üldiselt lugu nii, et kool kirjub ühele, kodu teisele poole. See on peapõhjuseks, miks nii wähe mõju koolil. Mõnikord kirjuvad kah kool õpetajad üks ühele,

teine teisele poole. Põudub üldse weel meil koduse kaswatuise juuremõju. Haritud emade arwu kaswades peaks see puudus kaduma, aga ka haritud emad tihti ei näi tundwat korraliku kaswatuise tarwet laste juhtes. Lugegu kaswatusseadlikke raamatuid, fordan ma weel lõpuks, kui muide asi ei parane.

A. Ertel.

„Tervis ja ilu“

„Klus hing terwes, kaunis kehas“ on wanade freelaste ideaal, mis säilinud meie päewini.

Selleks kuidas tervist ja ilu omandada ning alal hoida, on meile lugupeetud Tallinna wõimlemisõpetaja prl. Anna Kaudkatsi julest äsja ilmunud „Tervis ja ilu“, naiste koduwõimlemise juht.

Anna Kaudkatsi „Tervis ja ilu“ on wäliselt mõjukas. Siinrejooneliselt efektne on raamatu kolmewärwiline kaas. Kaas ja ilustused on tumustatud naiskunstnikult Natalie Meylt. Peale harjutusi selgitawaid joonistusi ilustawad raamatu 8 päewapilist üleswõtet, mis õnnelikult walitud. Meis leiame meie Gerd Reggo õpilasi kõige huvitawamais poosides, mis tõstawad raamatu esteetiliselt wäärtust. Paber hea; nii teksti kui piltide puhtus trükitehnoloogiliselt laitmatu.

Raamatu hind — 2 krooni — tuleb arvata erafordiselt odawaks, filmaspidades raamatu juurust (110 lht. suure albumi kaustas) ning siirust. Anna Kaudkatsi „Tervis ja ilu“ koosneb kahest osast: wähe-

maist teoreetilisest (36 lht.) ning waldawast juuremast praktilisest (74 lht.).

Esimehes — püütakse selgitada tehaharjutuste tähtsust naistele terviskust ja esteetilisest seisukohast. Tulusaid näpunäiteid antakse nii hästi noortele kui wanaadele.

Mõib welda õigusega, et tähtsam alus nii isiklike kui ka perekonna õnnele on naie ja ema hea tervis. Tehaharjutustes omawad nad wõimja abinõu jelle kindlustamiseks ning säilitamiseks. On ekslik wäide, et kehaliist tööd tegewad isikud, nagu perenaised, põllu- ja aiatöölised, müüjad, etteandjad jne. ei waja tehaharjutusi, sest nende igapäewane tööd wõimaldawat neile juba küllaldaselt liikumist. Riisugune arwamine tõendab ainult, et tehaharjutuste õige mõte pole weel kõigile selge. Just süüfilist tööd tegijad wajawad wõimlemist! Nende tööd on küll ühendatud liikumisega, kuid need liigutused on ühekiilgised ning korduvad ikka jälle jamal kuju. Ühed lihasjed on alaliselt tegewuses, kuna teisi tarwitatke kas harwa wõi mitte sugugi, millest tekib ebapro-

— „Suudle teda, Robert!“ hüüdis wanaema. „Suudle oma poega!“

Kuid Johnson tundis nagu mingit wiha selle wäitje olewuse wastu. Ta ei saanud temale weel andeks anda seda õnnetut dõd. Ta nägi jängis oma naise kahwatut nägu ja jooksis selle juurde nii suure armastuse ja kaastundmisega, et ta seda ilal poleks saanud wäljendada sõnades.

— „Jumal tänatud, et see on möõdunud! Luch, mu armas, küll see oli kole!“

— „Aga ma olen nii õnnelik nüüd. Ma pole kunagi omas elus olnud nii õnnelik.“

Ta filmad peatusid pruunil tekil.

— „Sa ei tohi kõnelda,“ ütles pr. Peyton.

— „Aga sa pead nüüd siia jääma,“ sosistas naine.

Ja nii istus siis Johnson wäitsett, hoides oma käes oma naise kätt. Lomp põles kahwatult ja esimene külm hommikune walgus tungis tuppa läbi akna. Sõ oli olnud piff ja pime, kuid just selle tõttu sai päew walgem, õnnelikum ja puhtam. London oli ärkamas. Nulitsatel oli ärkamas päewane askeeldus. Elud olid tulnud ja elud olid läinud, kuid juur elu masinawärk jätkas oma tumedat saatuskäitu.

A. Conan Doyle'i järele.

Pisarad

*Kui keeb üle südame kambrist
Kurbuse valu wuhutav vein.
Mine siis üksi, kannata üksi!
Püha on kurbus, püha on lein.*

*Näe siis kuidas tühjana tundub
Trotsivalt uhke wäeti maailm.
Rinnast waid miski ääretu raskus
Kramplikult muljub kurgus ja silm*

*Püsa järgi pisara poetab.
Mõrkjalt siis alla kummardu pää!
Palawalt kalla silmade märga,
Kuni ses sulab kurbuse jää!*

*Kalla hinge põhjani valu!
Pisarais selgub südame käik.
Tühjuse tuhu aeg kannab tuulde,
Kuni lööb silmi rõõmude läik.*

H. LEPIK.

portlionaalsus lihastikus. Nii võib siis üldiselt öelda: kui mõni tegemine väsitab ainult teatud lihaskühma, mõõduis see väsimus kiiremini, kui tööle pannakse teised, mainitud tegemusest puutumata jäävad lihased. See joendus on mähkva ka üheksilgse jõutuluuse juhtes, mida põhjustab lüheline töö, ning sellepärast on just taandavad kehaharjutused eriti vajalikud.

Peale füüsilise töö ajatavad juuri nõudeid naise jõule ning vastupidavusele ja võivad mõjuda kahjulikult tema tervisele ja ilule ka rasedus ning sünnitamine. Rasedusega kaasas käivate haiglaste nähtuste vähendamiseks, kerge sünnituse saavutamiseks ning kiire rasedusest tingitud kehailu rikkete ärahoidmiseks on kehaharjutused mõjuvaim abinõu. Peab meeles pidama, et kehaharjutuste abil saavutatud tervis ja füüsiline areng kanduvad edasi pärandujena meie lastele. Seda rõhustab juba vanad spartlased, öeldes: „Tugev naine on tugeva mehe ema.“ Kui arendame oma keha vastupidavaks, tervaks ja tugevaks spordi ning võimlemise abil, võib olla kindel järeletoovate põlvkondade tänuks. Kui mõnd inimest, eriti naist, igapäevases elus nimetatakse ilusaks, mõeldakse selle all tavaliselt näojoonte koostöla ja naha kaunist värvit. Nii tähtsad kui mainitud asjaolud naise iluduses ongi, et või nõndalikul film vahelduda ainult nendega. Täiusliku iluduse mõiste alla kuulub veel harmooniliselt arenenud keha, liigutuste vabadus ja lennatus ning üldise esteemilise loomuliku peenuse ja hingelikkuse. Võib öelda, et esteetiliselt maatekohalt on viimati loeteldud faktorid tähtsamad ja mõddapärasematamad kui korrapärased näojooned ja värske juume, sest kaunis pea kohmakal ning kangel kehal kaotab palju oma iludusest.

Suurem osa naist unustab oma enese kehalise „mina“ hoopis, jättes see ravimata ja arendamata. Lepitakse vaid veel ainult pea, näo ja käte ravimise ning kaunistamisega. Keha kaotab moodsa rüüga, millele iga naine pühendab suurima tähelepanu, igalüks vastavalt oma ainelistele võimalustele. Võitmine tööle au andes isegi öelda, et kõige enam kahjulikult naise kehailule mõjub naise enese hooletus ja ülekõrge füüs, sest saavi, millest funktsioon midagi woolida kavatseb peab olema enne küllalt pehme ja paenduv, et meistri tundlik käsi talle kavatsetud kuju ja iluloomu võiks anda. Kui tahetakse sellest, mis korraldada ja hooletusse jäetud, saada midagi head, juunisugust, siis on igasuguses olukorras kõige õigem, kui põhjalikult asja juurde asutakse. Korrapäraste kehaharjutuste abil võib normaalne inimene areneda kehahiliselt koostölaliseks ja liigutiselt kaunist. Suureks iludusmaks tuleb lugeda isest küljest liigset lihavust ja kehast küljest ka ülemäärast kõhnust — nendegi puuduste kõrvaldamiseks on kehaharjutused parimaks vahendiks.

Anna Raudkatsi „Tervis ja ilu“ teoreetilist osa lohkivõttes näeme, et selles püütakse selgitada kehaharjutuste tähtsust naistele igas olukorras ning vanuses ja määratakse kindlaks naistele sobivate kehaharjutuste üldijeloom ja laad. Peale selle juhitakse tähelepanu nii tähtsatele tervislikele faktoritele, nagu seda on puhatus, puhkus ja õige toitumine. Mutakse juhtnööre päikese ja õhuhuamude võtmiseks ning puudutakse lõpuks ka lühidalt naist hõivavaid kosmeetilisi küsimusi.

„Tervise ja ilu“ praktilises osas leiame 12 kava koduvõimlemiseks. Kavaade koostamisel on kaalutud peamiselt uuemaid harjutusi, kuid pole unustatud ka varem tuntuid üldtunnustatud võtteid. Kava on korraldatud progressiivselt s. o. raskuse järjekorras, üle minnes kergemalt raskemale. Kava 1 on näiteks algajale, kava 7 juba võrdlemisi edasijõudnud võimlejale. Kavad 10 ja 11 on koostatud n. n. saledusvõimlemise tähe all, mis sisaldavad tugevaid harjutusi isikutele, kes soovivad vähendada oma keha kaalu — pole ka unustatud jäetud need naised, kes vajavad kehakaalu juure võtmist.

Kava 12, mis koosneb eriti kergetest harjutustest, on määratud vanematele naistele, kes varem pole võimelnud, kuid soovivad niidiki midagi oma tervise kasuks teha. Igas kavas on 10—12 harjutust, mis nii valitud, et terve keha saaks läbi töötatud. Harjutuste järjekord on selline, et võimalikult oleks ära hoitud lokaalne (paigaline) väsimus. Iga harjutus on täpselt kirjeldatud — peaaegu iga harjutust selgitab veel vastav pilt, nii et ka need isikud, kes on vähe võimelnud või pole seda varem üldse teinud, saavad harjutusi puhtalt ja dieti täita.

Igapäevast koduvõimlemist on kõige kohasem teha mida hommikul koha peale ülestõusmisel. Ruum, milles võimeldakse, peab olema hästi õhutatud. Võimlemisühtikond olgu kerge ja vaba, nii et see milgil kombel ei takistaks keha liikumist.

U. Raudkatsi „Tervis ja ilu“ on meil esimene omapärane raamat naisvõimlemise alal, esimene parim juht koduvõimlemises.

Eriti heaks tuleb raamat siin pidada, sest harjutused, milleid siin pakutakse, on naiste kohased. Siin näidatakse, et toored jõuproovid pole üldse võimlemine ja kõige vähem sobivad need naistele. U. Raudkats on oma teoses wabastanud naisvõimlemise mees-harjutuste mõttetust ja kasutust jalgendamisest ning on annud sellele kanduvõimlemise aluse, mille eest meie naised võlgnevad pr. U. Raudkatsile palju tänu.

„Tervis ja ilu“, kui parim ja tarvilisem käsiraamat naistele, olgu siin soovalt soovitatud.

Elisabeth Juudas.

Film naiste elust

Kiilakooliõpetajanna kannatustee Nõukogude maal.

Ikka ja ikka jälle kaebavad Nõukogu-
de lehed tagasiüsamiste üle, mille osali-
jeks saab rahvatooliõpetajanna Bene-
maal, eriti kiilakoolides. On saanud pea-
aegu üldiseks kombeks, et õpetajanna,
kes mitte igal tingimisel ja igal juhtu-
mil ei täida oma ülemuse tahtmist, üle
viitakse kuhugile mujale või lihtsalt tee-
nistujeta jäetakse, järelikult ka leiwata.
Kommunistliku noorsoo häälkandja
„Komsomolskaja Prawda“ toob mitmes
numbris ühitasajalise kirjelduse rahva-
tooli õpetajanna kannatustest. Käiteks
leidub Samaara kubermangu haridus-
tööliste keskkomitee kirjade hulgas akt
pealkirjaga: „Õpetajanna taga-
kiuajamine naisena!“ Siin on
registreeritud kolmkümmend jellekohast
juhtumit — kolmkümmend üheaastase
aasta jooksul.

Igaüks, kel selleks himu ja tahtmist,
ja kellele see nalja teeb, paneb end maks-
ma õpetajanna juhtes, algabes keskkomi-
tee esimehest kuni kõige noorema kommu-
nistini. Ükskõik, kas see on militsoonäär,
koolijuhataja, kommunistliku rakufese sek-
retär, koolide inspektor või parteitege-
lane. Ja kui õpetajanna ei osutu vastu-
tuleksikust, on pilt igalpool seejama:
wallandamine kohalt, väljajäetud parteist,
ühingust või kommunistlikust rakufesest,
mis tähendab samapalju kui nälgajur-
ma.

Kui ettepanekuid heaga vastu ei mõe-
ta, tuleb abiks vägiwald. Isegi ideoloogilist
põhjendust leitakse parteilikeste poolt
oma talituseviiside. Ühel juhtumil
käitses seesugune vägistaja end näitega,
et õpetajanna on kõdunew intelligent,
mis pärast temaga võib teha mis tahes.
Kas või wabajurma ajamijeni!

Ühtinapisi on lugeda: „Ta laskis enda
maha!“ „Seitis rongi alla!“ — „Mür-
gitas enda!“ Kui aga leidus õpetajanna,
kes ei tahtnud olla meelepäraline ja
jõudis end wägivalga vastu kaitsata,
kes ei soowinud lastuda ka elust ja tuma-
tal oli kaks last, algas mõitlust tumeda-
te jõududega, tuli neljal komisjonil tööd
ta wallandamise põhjuste uurimise-
ga. Kohale tagasi saamine polnud enam nii
kerge. Ta oli juba wälja heidetud ühin-
gust ja ühes lastega mõistetud nälgja-
surma. Ei tulnud kellelgi meelegi teda

tagasi panna kohale, wastupidi — oldi
pahased, et ta üldse oli julenud kõrge-
maid mõimusid tülitada...

Seiti laps.

12. märtsil tänawu leidis Wiini Pau-
luse kiriku teener käärkambri ufse eest
mõne päewa wanuse poeglapse. Ta wõt-
tis häälitsewa wäetikese kaenlasse, tõi ta
preestri juure ja see jaatis mõlemad pol-
litseisse. Mitu nädalat otijiti tagajärje-
tult ema. Wahpeal oli laps warjupaig-
gas. Wiimaks ei kannatud emasüda ije
wälja. Ta jootjis politseisse, kuulatama
oma lapse kätäkifu. Siinapilt wangis-
tati ta ja mõne nädala eest tuli tal koh-
tu ees wastust anda lapse mahajätmise
eest.

Anna S., lapse ema, on 34-aastane.
Arwawawatud ja ületöötanud naine, kes
warijedes seisab kohtu ees. Seal kõneleb
ta waeste inimeste saatust: ta on teeni-
ja ja suudab teenitud palgaga waewalt
ijendal elu sees hoida. Kord õhtul jai
ta kellegi mehlega tuttamaks — ta arwab
jelle nime mäletawat, aadressi ei tea —
mees maksis, ta läks kaaja ja õnnetus
oli sündinud. Üks mittejeaduslik laps on
tal juba ema juures kaswatamisel, teist
sinna saata ta enam ei sõaudanud. Siin-
nitusmajast lasti ta wälja ilma raha-
sendita, ilma et tal oleks olnud ühtfi
paika, kuhu pead panna.

Ta läks lapsega kirikusse, palwetas
seal tund aega jumalaema poole — pa-
ni lapse maha ja jooksis minema. Ema-
armastus aga ei annud temale rahu,
jundis teda otijina minema arahheidatud
last.

Kurb waeje naije, ühiku ema saatus.
Kohus tundis kaastunnet temaga. Ta
mõisteti kolmeks nädalaks aresti tingi-
misi, neist on kaks eeluurimisel ära istu-
tud. Ja nii seisib naine sealjamas, kus
12. märtsil — lapsega tänawal, rahajen-
dita ja paigata, kuhu pead panna.

Poisipea pärast.

Kõlnis järgis oma naijest lahuselaw
22-aastane autojuht G. Kost oma nai-
sele juurfelõitkamise ärisse, kuhu naine
läks juurfelõitkamise lõitama. Mees
lõitkas juurfelõitkaja kõrwale, haaras
naije juustest kinni ja lõi naijele noa-
ga üheksa hoopu kaela, rinda ja selga.
Tapja wangistati ja naine wiidi lootu-
setus seisukorras kliinikusse.

Naijed elektriwoolil ja senjatšioonihimu.

Mõne aja eest hukati New-Yorgi Sing-
Singi wanglas Ruth Brown Snyder ja
ta armuke Henry Budd Gray. Tund-
tunnilt informeerijid ajalehed senjatšioo-
nihimulist rahwast kõigist surmaelsete
filmapiilkude ja hukkamise ühitasjades.

Et just see asi äratas nii elawat huwi,
tuli sellest, et jiu mängus oli naine.

Siitamaani on elektriwoolil, mis New-
Yorgis tarwitusel on 1890. a. peale,
kolm naijt elu jätnud. Üldse on ühisrii-
tides üheksa naijt kohtute poolt jurma
mõistetud. Esimene, Margaret Houghty-
ling, hukati lapjetapmise pärast 1817.
aastal. Veel tapalawal kinnitab ta oma
jüütust. Kull aastaid hiljem tunnistas
keegi teine naine surmawoodil, et tema
lapse ära on tågistanud.

1819. a. poodi majapõletamise pärast
üles neegrinna Rose Buthler, kusjuures
hukkamist pealt waatas 10.000 inimest.
Kolm naijt lõpetas elu wõllas oma mees-
te mürgitamisega pärast 1884. a. lepitus
wiimare mehetapja sel kombel oma jüü.
1909. a. mõisteti jurma keegi farmeri
naine, kes oli tapnud oma naabrina,
et pojale teed tafandada.

Nende järeletulija elektriwoolil oli
müüd Ruth Snyder, kes üheskoos armu-
kelega tappis oma mehe magamise pealt.
Siis lastis ta end sõbra poolt kinni si-
duda, et äratada muljet, nagu oleks
rõõwõmõrtsufad teinud kuriteo. Enne ka-
he päewa mõddumist aga oli wõrk mõle-
ma tegija ümber toflu tõmbunud. Nad
tunnistajid oma jüüdi, nende hõõgiw
armastus aga, mis ajas nad kuriteole,
muutus kohtupidamise kestel samajureks
wihkamiseks, nagu see seesugustel juhtu-
mistel tüübilne. Üksteise kaitmise aja-
mel puistajid nad teineteist wastastikku
üle kõige alatumate jüüdistustega ja üks
püüdis teist tembeldada teo algatajaks.

Paari hukkamõistmine puhuti Ameeri-
kas senjatšiooniks. Algul tund-tunnilt,
nagu juba öeldud, siis minut-minutit
kandfid lehed publiku ette kõik, mis jün-
dis Sing-Singis. Erawäljaannetes kir-
jeldati Ruthi — mõlemaid surmamine-
jaid nimetati lihtsalt Ruth ja Judd —
aluspesu wiimajelid peenjufti. Kell 8 õh-
tul jättis Ruth Snyder oma emaga ju-
malaga, mispeale see ema end mustas
leinariides veel kord laskis pilbistada.
„Murtud jüda“ seisib allkirjaks pilbil,

mis hiljem ilmus kõigi ajalehtede esiküljel.

Suttamine sündis kell 11 õhtul. Tunnitaks oli Robert E. Elliot, seefama, kes surmaotsuse täide jaotis ka Sacco ja Vanzetti kallal. Ta saab taju 150 dollarit inimese pealt. „Chicago Tribune“ tir-

jasaatja oli ette võtnud pilti saavutada Ruthi hukkamisest (mis tunnistajatel on kõvasti teelatud). Tal oli erilise ehituse aparaat jalasääre küljes. Tervilikul filmapilgul oma laia oxfordpüksi säärt üles tõmmates wabastas ta läätsta. Tal läks torda Ruthi pildistada tõepoolest

filmapilgul, mil teda läbistas elektrivool. Kaks tundi hiljem karjusid lehemüüjad Broadwayl kõrvid haigeks: „Minute pilt Ruthist elektrivoolil!“ Elektrivool, mida lastakse läbi surmamõistetud keha, on nii tugev, et sellele ga saaks 800 maja walguistada.

KROONIKA

Parlamendivalimised Inglismaal.

Inglismaa valimistel, mis olid 30. mail, tulid parlamendi üldse 14 naisaastikut. Wanameelsete erakonnast: lady Astor, lady Iveagh, Atholli hertsoginna. Wabameelsete erakonnast: miss Megan Lloyd George. Tõberakonnast (sotsialistid): Dr. E. Bendoric, miss M. Bondfield, mrs. M. Hamilton, miss Jenny Die, miss E. Lawrence, lady Cynthia Mosley, Dr. Marion Phillips, miss Picton Turberville, miss Ellen Wilkinson. Mõisajad: miss Eleanor Rathbone. Uusi parlamendi liikmeid naisi on 7, kuna 7 teist on juba endised parlamenditegelased.

Praeguses inglise walitjuses on ka üks naisminister. See on miss M. Bondfield, selle peaminister Macdonald tutsus oma kabineti tööministriks. Praegu peetakse Inglismaal tööministri ülesandeid kõige tähtsamaks ja annab tunnistust suurest usaldusest naise wõimistesse, et just see toht usaldati miss Bondfieldi kätte.

Õimene naiskohtunik Poolamaal.

Proua Wanda Grabinska on nimetatud esimese naisena oma kodumaal alaealsete kohtu kohtunikuks Warsjavis. Naise, ja isegi wõrdlemisi väga noore naise (pr. Grabinska on alles 26 aastane) nimetamine on Poolamaa ajakirjanuses väga sooja poolehoidu esile kutsunud.

Austria naiste teenete hindamine.

Marianne Gaimischi, Austria naisliidu asutaja, 90-aastase sünnipäewa puhul andis temale Austria walitjus suure hõbedase aumärgi teenete eest. Wiini linna walis üldiselt lugupeetud tegelase oma autokanikaks. Natute aega hiljem sai naiskirjanik Enrica von Handel-Mazetti, kes oma romaani „Jesse ja Maria“ läbi kuni saaks sai, walitjuse poolt juure tuldaumärgi teenete eest. Rosa Mayreder, naiskirjanik, kes 1928. aasta sügisel pühitses oma 70 aastast sünnipäewa, sai hõbedase aumärgi. Samuti austati naisstegelast Marie Schneider-Grünzweig'i. Nagu näha, ostab Austria walitjus hinnata ja tunnistada ka oma naiskodanikkude tööd.

Hoolekandepäew Austrias.

11. ja 12. mail peeti Wiinis hoolekandepäewa, mis oli täielikult pühendatud küsimusele: „Naise kahetsusväärne ülesanded — perekonnas ja kulleritöö.“ Erilist huwi äratavsid küsimused, mis puudutasid tulewaste emade terwislikist ja jotsiaalset hoolekannet. Väga elawalt wahetati mõtteid wiletsja majanduslike olukorra üle, mis sunnivad ema tööle wäljaspoole kodu sageli väga halbades oludes ja wõimatult

wiletsates palgatingimistest. Kõik koosolejad jõudsid ühisele arwamisele, et rajada töölisnaine olukord paraneb ainult kui leitakse uusi teid kodumajapidamise ja lastekaswatuise fergendamiseks.

Rahwuswaheline naisarstide ühing

pidas möödunud aprillikuus koosolekut Pariisis. Koos oli juur kuul naisi väga paljudest riikidest. Koosolekuid juhatas Prantsuse naisarstide seltsi juhataja dr. Thuillier-Laudrey. Õimene tähtsam teem oli „Sugueluliste küsimuste selgitamine lastele ja noortele.“ Aruannetest selgus, et seda küsimust pea iga maa küstas isewiisi ja et on hädatamwilit asjalik selgitustöö arstide ja koolitõpetajate poolt. Selle küsimuse ja suure wastutuse üle, mis sellega seotud, kõneldi väga põhjalikult. Teine peateem oli: „Sünnitamise walu wähenemise wõimalused.“ Ka sellele teemile oli pühendatud palju kõnesid, ja mõned väga huvitawad uurimised awaldati, mis annawad küsimuse lahendamiseks häid lootusi. Järgmise üldkoosoleku teemideks jaeti üles: 1) töötaja naise kaitse mitmesuguseil mail ja 2) naisarsti töö troopikamaal.

Naiskõikumine ärialadel.

Inglise äriinimesed wõitkewad just praegu ägedasti selle eest, et isad wõtaksid oma äridesse kaastööliskes tütreid samal alusel kui poegi. See küsimus wõib kohalt väga aeglaselt. Hiljuti on sir Francis Elliot Walker omas testamendis oma tütre M. Helen Marjorie Walker'i määranud oma järeltulijaks suure äriühituse direktori kohale samade wõlutustega, mis olid temal enesel. Kuid see on väga haruldane juhus. Ameerikanna miss Phillips, äriinimeste klubi eesistuja, arwab, et äriinimeste juurema wõimu omamiseks ärielus, nad peawad looma rahwuswahelise ühingu ning ta on juba hakanud seda looma. Tal on selle juures raskesti, sest naised, kes ärialal just juhtiwail kohtel, seletawad, et neil jarnase ühingu jaoks aega ei ole. Teiselt poolt on aga just algajad äriinimesed kindlasti wendunud, et rahwusline koostöö suuresti aitaks nende seisukohta kindlustada.

Naise waimu piisawa wärstuse tunnustus.

Saksa naine dr. phil. Bertha Kipfmüller Nürnbergist, kes oma noores eas oli üks esimestest naistest, kes omandas doktori auwraadi Heidelbergi ülikoolis, töötas koolitõpetajana 65 eluaastani, kui ta läks pensioni peale. Müüd katusas ta oma waba aega ja omandas 68 eluaastas õigusteaduse doktori — ja tema wäitekirja äratas üldist tähelepanu. Selwaga siis weel, et naine ruttu wananeb!

Mida valmistatakse lehmapiimast

Piim on leidnud laia tarvituse kõikides maades, kõikide rahvaste juures. Tema tarvitamisviisid on väga mitmekesised. Piima tarvitatakse toiduks toorelt ja keedetult, rööpsalt ja hapendatult ning ümbertöötatult võiks, juustuks, mitmesugusteks jookideks ja toiduaineteks.

Hapupiima valmistatakse igast piimast igal maal. Mõnes kohas lastakse piim lihtsalt hapuks minna, teistes kohtades lisatakse hapendatawale piimale juurde käärinist tekitavaid seenekesi. Mõned hapud piimad wenivad (Soomes — pikilpiim — fiilija piimä). Suure kuulsuse on omandanud Jogurt, s. o. paksums keedetud ning fermendi abil hapendatud kfitse, lamba- ja pühwlipiima segu. Jogurti kodumaaks on Balkani poolsaar. Ta on kuulsuse wõitnud oma terwendawa ja kosutawa mõju tagajärjel.

Sama kuulus, kui jogurt, on kefir — lehmawõi kfitsepiimast eriliste seenekeste abil valmistatud, hapu jook, millel terwendaw mõju. Lõuna-Wenemaal ja Aasia piiril tarvitatakse joogina hapendatud märapiima Kumõ'ssi, millel on tuntud terwendaw mõju. Kummõs sisaldab ligi 2% alkoholi. Alkoholi sisaldawaid jooke valmistawad ka eskimod ja kõrbeelanikud, esimesed põhjapõdra — teised kaamelipiimast.

Lääne-Euroopas on laialt lewinud mitmesugused patenteeritud rinnalaste-toidud, millede koosseis on lähedane emapiima koosseisule. Neid kõiki valmistatakse lehma täispiimast wõi piima jäätistest. Näiteks Gärtneri ja Biederti lastepiim koosneb lehmapiimast, millele lisatakse juurde piimajuhkrulahu. Selle wastu „Hollandi rinnalastetoit“ valmistatakse wõipiimast, millele lisatakse iga liitri kohta 60 gr. juhkrut ja 15 gr. nisujahu. Segu keedetakse, täidetakse pudelitesse ja steriliseeritakse. Määgil on ta wedelik wõi pulbri näol, millele keedetud wett juurde lisades saadakse rinnalaste toit.

Tuntud ja palju tarwitatud piimaparadaadiks on kondenseeritud piim. Teda valmistatakse täispiimast, millele iga 100 litr. kohta lisatakse 12 lg. juhkrut. Wedelik lastakse waakuumis

50—60° temperatuuri juures ära aurata, kuni jääb järele umbes $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ esialgsest mahust. Kondenseeritud piima tarvitatakse palju laemal ja kaitsemäes, ning ta oli sõja ajal ka meil hästi tuntud.

Piima äraauramise teel waakuumis 50° juures saadakse piimapulber (10 kg. piimast saab 1 kg. piimapulbert). Lisades pulbrile wett, saadakse piimajarnast wedelikku. Pulbrit tarvitatakse ka lisanudiks toitudele piima asemel. Nii kondenseeritud piima, kui ka piima pulbrit valmistatakse suuremalt jaolt kooritud piimast. Kooritud piimast valmistatakse peale nimetatud ainete weel kaseiini, milline leiab mitmekesist tarwitust nii toiteainete valmistamisel kui ka tehnilisteks otstarbeteks. Tuntuimad kaseiiniist valmistatavad toiteained on Kaseen, Plasmon, Nutrose, Sanatogen, Eulaktol, Sanoje j. t. ning mitmesugused toidupulbrid.

Tehniliseks otstarbeks valmistatakse kaseiiniist liimi, fitti, laktiiti, galaliiti. Wiimaseid olluseid tarvitatakse mitmesuguste läbipaistmatute ainete järeleainamiseks, nagu merewalk, korall j. t., neist valmistatakse nõbbe, kamme, pandlaid, sulapäid, kirjutuslaua tarbeid jne.

Kooritud piimast saab keeta seepi; temast saab valmistada ka piimalihaekstrakti, mis paiguti wäljamaal tarwitusel.

Kooritud piim, milline saadakse wõi valmistamisel, leiab seega väga mitmekesist kasutamist. Kuid ka juustutegemise jättis — juustuwesi leiab ärakasutamist, kuna temast valmistatakse piimajuhkrut, millist tarvitatakse arstirohtudes ja lehmapiimale lisaks, kui teda antakse rinnalastele.

Kõige tähtsamad ained, millised valmistatakse piimast, on kahtlemata wõi ja juust.

Wõid wõib liigitada kahte pealiiki: rööpsa- ja hapukoore- ja hapukoorewõi.

Kõige paremaks lauawõiks peetakse keedetud rööpsakoorest valmistatud Peterburi ehk Pariisi wõid.

Rööpsakoore wõi ei hoidu hästi alal. Seepärast, wõid, milline on määratud pikemaajaliseks alalhoidmiseks, peab valmistatama hapukoorest. Meie siseturul leidub suurimast jaolt hapukoorewõi, samuti

on ka eksportwõi hapukoorewõi. Hapust koorest valmistatakse kodusel teel ka talu- wõi köögivõi. See hapukoorewõi hoidub muutumatuks alal vähemalt 1 kuu aja jooksul.

Lääne- ja Lõuna-Euroopas tarvitatakse toitude valmistamisel võtrasna, milline saadakse wõi sulatamisest.

Teisels tähtsaks piimast valmistatawaks toiduaineks on juust. Muna wõi koosneb peaaesjalikult piima raswaollusest, sisaldab juust peale raswaolluste rohkesti munaalgeollust.

Juustu on väga palju seltse. Teda valmistatakse lehma, lamba, kitsi, pühwli ja põhja-põdra piimast. Lehma piimast valmistatakse juustu wõib liigitada kahte juurde pearahma — pehmed ja kõ-

wad juustud. Pehmele juustude hulgast on suurema kuulsuse wõitnud Belgias valmistataw *Limburgi* juust, prantsuse *Neufchateli* ja *Camembert*.

Rõma juustudest on kõige rohkem tuntud *Schweitsi* (*Emmentali*) ja *Hollandi* (*Edami*) juust, esimene mitügil suurte rataste, teine punaste kuulidena. Laia kuulsuse on omaidanud ka Itaalia — *Parmesani*, Inglise — *Chesteri* juust j. t. Loeteldud juustud valmistatakse lehma-piimast. Peale nende on maailma kuulsuse wõitnud ka mõned lambapiimast valmistatawad juustud, isearanis prantsuse juust — *Roquefort*.

Roheline juust — on kohupiima juust, millele on juurde lisatud aromaatliline rohi; tema kodumaa on *Schweitsia*.

H. Brauer.

Mõned toidud kohupiimast

Kohupiim wõi pakspiim on terve toit ja wõrdlemissi odaw. Sellepärast peaks meie teda wõimalikult saadasti lauale andma. Pealegi saab temast valmistada väga mitmesuguseid toite. Siin mõned retseptid.

Kohupiima puding.

1 nael kohupiima hõõrutakse tassil hapukoorega wahuks, lisatakse, üks hõõrudes, 6 munakollast, $\frac{1}{4}$ naela juustut, noaotsa täis soola ja pool naela wiimitud rukkileiba sinna hulla. Lõpuks segatakse kergelt wahuks löödud munaalgega. Puding täidetakse wõidetud wõrmis ja küpsetatakse parajalt kuumas ahjus $\frac{1}{2}$ tundi. Siisilakse, kas marjastest, wõi piimaga.

Kohupiima koogikesed.

Gelmisel päewal keedetakse 1 nael kartulid kooritakse ja hõõrutakse peeneks. Üks nael kohupiima, üks muna, juustut maitse järelle, wähe vaniljet, natuke soola segatakse kartulite hulla. Jahu lisatakse ainult nii palju, et taigen koos hoiduks. Taigast wõrmitakse wäikestest koogid ja küpsetatakse parajas ahjus. Need wõib aga ka plüüdi peal pannkooldidena wõi wõi raswa õht kaimenwõi sees küpsetada. Kuumadele koogidele raputatakse juustut peale.

Kohupiima pirukad wene moodi.

Kaks muna klopitakse kõwasti läbi, segatakse kolm weerand klaasi wee ja kase tassil hoiatawaga. Hästi läbitöötatud taigen rullitakse wõimalikult õhukeselt wälja.

Kaks munakollast ja kolm lusikatäit juustut klopi-

takse wahuks, lisatakse wähe hõõrutud sidruni koort, $\frac{1}{2}$ liitrit peeneshõõrutud kohupiima ja weerand tassil hapu koort. Segatakse hästi läbi, kohupiima segu pannakse wäikeste kuhjadena taigna tihete poolele, keine pool keeratakse üle, klaasiga löigatakse pirukad wälja ja wõrmitakse piterguseks, weeri kinni pigistades. Pirukakesed pannakse hästi keewasse wette, mille wähe soola lisatud. Kui pirukad tõhewad wee pinnale wõetakse nad wahuksitaga wälja. Siisilakse jula wõi õht hapukoorega.

Kohupiima kook puumilja täidisega.

$\frac{1}{4}$ naela wõid hõõrutakse wahuks, segatakse hulla üks nael kohupiima, neli munakollast, wähe hakitud magusaid mandleid, wosinaid, waniljet, pool tassil jahu ja noaotsatäis küpsetus pulbrit. Wahuks löödud munaalge segatakse kergesti taigna hulla. Müüd täidetakse pool taigast wõidetud koogi wõrmis, pannakse selle peale kist marjatarretist wõi keedist, siis pannakse peale ülejäänud taigen. Parajalt kuumas ahjus küpseb kook poole tunniga.

Kohupiim kartulite juure wõi leiva määrena.

Piima sees lootatud heering hakitakse hästi peeneks. Wähe wõid hõõrutakse wahuks ja segatakse hästi läbitöötatud kohupiima hulla. Sinna lisatakse hakitud heering, üks peeneks löigatud wõi wõimitud sibul, lõõmmis, peeneks löigatud murulaugu, soola ja üks kõwaks keedetud, hästi peeneks hakitud muna. Segu tuleb hästi läbitöötada ja on väga maitsev leiva määre.

Perenaised, valmistage enam mitmesuguseid hoidiseid!

Müüd, kus lähenemas hoidiste valmistamise aeg, tärawad perenaistel mõtted, mil wiisil wõiks maitsewalt aiawilja ületalwe hoida. Kui majapidamises

on kookuhoidmine igatepidi soowitaw nähtus, ei saa ometi hoidiste valmistamisel üldse jellest kõneleda. Just wastupidi, peaks allakriipsutama, et ainult kõige

paremaid aineid peaks hoidiste valmistamisel tarvitatama.

Minult siis, kui perenaisel hea hoidiste kelder ehk ruum, kus hoidiste halvaakminemist karta pole, võib perenaine hoidiste valmistamisele abuda. Samuti peab arveste võtma, kui palju hoidiste peale üldse välja anda võib, sest sellejärgi peab ka hoidiste arvu reguleerima. Hoidiseid valmistades peab ikka meeles pidama, et nad mitmekesised oleks, enam sorte, enam mitmekesidust valmistamisviisides! Mõttetu on ju sama seltsi feedistega kõiki purke täita, kui olemas nii palju häid võimalusi — häid retsepte, et välises majapidamises igast purgist erinevat ja maitsetavat leida võiks! Ja lõpuks peaks perenaine arvestama perekonnaliigete maitsega, sest mis võiks perenaiele libedam olla, kui see, et mõni perekonnaliigetest ühest ehk teisest hoidisest lugu ei pea!

Hoidise valmistamine on juba wanast ajast perenaistele tuttav asi. On olemas perenaist, kes seda toimingut enda pühaks kohustuseks peavad, seda õige tõsiselt võtavad ja selle töö tagajärgi nautivad ja koguni omavad meistrite nimed sel alal oma tutvusringkondades. Nii mitmeski lohas välismaal korraldatakse hoidiste võistlusi ja näituseid perenaistte ergutusel. On siis hoidistel nii suur tähtsus, on nad siis nii tarvilikud? On küll. Kõige esiteks on nendel termitiliseist seisukohast suur tähtsus. Näiteks aitavad seedimisele kaasa kõik marjad ja puuviljad ja seda tunneme kõhufatarride ja -kinniolekute puhul. Tarvitatakse koguni näiteks mustika ja pohla feedist rohuna, esimest jooksva ja teist kõhutõve puhul. Teiseks tulevad kodus valmistatud feedised odavamad, kui neid talvel osta, feediste, kompottide ehk muude hoidiste näol. Seega siis kokkuvõid!

Sarilikke hoidiste valmistamisviise on palju. Näiteks: feedised, wõied, tarretised, kompottid, mahlad, kuivatamine ja õhufindlatesse purkidesse keetmine.

Kõigi nende alahoidmise viiside abil hoiavad puuviljad ja marjad oma värvi, aroomi ja maitse alal, kuid ainuke pahe on neil viisidel see, et vitamiinid hävinewad. Leidmata on veel õige alahoidmise viis, mis vitamiinide peale juretavast ei mõjaks, väljaarvatud mahest ehk ainult see viis, kus marjad ja puuviljad ületalme salatiks mee sees hoitakse. Ülalnimetatud hoidiste valmistamisviisid on meie perenaistele enam-vähem tuntud, väljaarvatud ehk mahest õhufindlatesse purkidesse keetmine. See näib alguses teeruline ja tülitas, kuid lähemalt seda sissefeedu viisi järgi waadates ei leidugi tas midagi arusaamatut-rasket. Apparaadi ja purkide ostmine on alguses küll kallisk, kuid see tasub end peagi, sest õhufindlatesse purkidesse keetmisel ei lähe kunagi nii palju suhkurt kui muidu feediste ja kompottide valmistamisel. Mis hoidiste valmistamise puutub, siis oleks ka selle toimingu juures teadmisi ehk juhendõõre tarwis. Siin mõni hoidiste valmistamise juures tarwisminew määrus:

1. Puhtus.
2. Kiirus.
3. Hooldus.

Et hoidised õnnestulõ, tuleb neid määruseid täita, sest küsimuses on hoidiste kaitsmine piiflaste (bakteride) eest.

4 Puhtad pudelid ja purgid. Pese pudelid ja purgid kuuma soodaveega ja loputa kuuma veega. Pane pudelite juude peale puuwilla, keera purgid kummuli puhtale rätile. Kuumenda soojushju enne tarvitamist. Keeda kummirõngaid 10—15 min. enne tarvitamist. Keeda uued fõrgid mee sees pehmeks ja keeda wanad fõrgid seebitvees ja loputa kuumas vees.

5. Wastawad feeduriistad. Hoolditse, et feeduriistad ei rikuks hoidiste maitset ja värvi. Feeduriistad võivad olla: klaas, portselliaan, alumiinium, hõbe, nikkel ja puu. Emailleeritud feedunõud olgu termed. Ära jäta kunagi hoidiseid keetmise järgi feedunõusse. Ole ettevaatlik kuuma hoidist klaas ehk portselliaanõusse walades.

6. Soia hoidiseid õhu ligpääjust. Toimi ruttu feediste ja mahlade jne. walamisega pudelitesse ja purkidesse. Wala wiimased täis. Raputa nad järsku nõu wastu. Pane pudelitele kohe fõrgid peale ja laki neil fõrgid hoolhasti kinni, kui wiimastes on kuum hoidis. Pane kohe kummirõngas ja kaas purgile peale (Wed ja Rex) ja hoolitse, et nad kohe feedetud saaks. Kaitse rätikuga õhu juurepääsu hoidiste purkidesse. Hoidiste pinnale purgi sifemusse wala parafiini ehk pane wõipaberit. Wast siis kui hoidised jahtunud, wala sulatatud parafiin purki, muidu eraldub parafiini tõrd purgi seinast. Parafiin ei saa ka liig kuum olla.

7. Hoolditse, et valmistatud pudelid ehk purk pestakse, kuwatatakse ja warustatakse sedeliga.

8. Hoolditse, et hoidised kohe keldri wiidakõ. Ära kunagi jäta hoidiseid kõõki seisma.

9. Sea hoidised riulile nägufasti ja praktiliselt.

10. Ära unusta hoidiseid sagedasti kontrollimast.

Hoidised õhufindlates purkides (Wed ja Rex).

Hoidiste alahoidmine õhufindlates purkides ei ole meil veel suuresti lewinud. Takistusi teeb selleks aparaatide ja purkide muretsimine. Steriliseerimisaparaadid maksawad 9—14 kr., s. o. siis ainult tšink katel ühes wäljatõõstetawa põhja ehk alusega ja termomeetriga (soojamõõtjaga), kuna 1-liitrilised purgid 80—110 senti maksawad. Meil ärides müügil olemad steriliseerimis-katlad on Saffa toodang Wed ja Rex aparaatide nime all. Samanimelised on purgid. Mainitud sistslemi purgid on kõige wastupidamamad, ehk neid küll mitme firma omasid leidub. Purk

foosneb kolmest osast: 1) purgist, 2) kaanest ja 3) kummirõngast ning purgi kiinitamiseks tarvisminemast vedrust ja kiinitamisklambrist. Ved-aparaati õstes antakse äris ikka juhtkiri ehk brosshüür, mis aparaadiga ümberkäimise juhtnõore sisaldab, nii et mõttetu oleks siin pikemalt seletusi anda.

Millele põhjendab steriliseerimine õhufindlates purkides?

Steriliseerimine on bakteride ehk piislaste hävitamine. Minult siis võib aiawilja alal hoida, kui piislasted kõrvaldatakse kuumendamiseega. Kuumendamiseega hävitame piislasti, kuid kummirõngastega varustatud purgid takistavad välisõhu ehk uute piislaste pääsemist purki. Kuumendamisel tekib purgis hõrendatud õh. Kuna välise õhu rõhuline palju suurem, kui purgis oleva hõrendatud õhu vasturõhuline, piisib kaan kõvasti kinni ja avaneb ainult kummirõnga wenitamisel, kui õh kaane walele pääseb.

Kuidas sünnib aiawilja steriliseerimine?

Esiteks tuleb purk, kaan ja kummirõngas hoolega läbi waadata. Purk ja kaan peawad olema terwed, ilma wigadeta, kummirõngas pehme ja paenduw. Purk ja kaan pestakse kuumas soodawees, loputatakse kuumas wees ja pannakse kuumuuli puhstale rätikule. Kummirõngad keedetakse 10—15 min. ja samuti tõstetakse rätikule. Purgi serw, millele asetatakse kummirõngas, samuti ka kaane serw ja kummirõngas tulewad hästi kuivatada. Mineb, mis purki panna tahetakse, peawad olema küpsed, wärsked, ilusad, kuiva ilmaga kogutud. Neid tuleb hoolega puhastada, koorida ja sorteerida ning keedetult ehk toorelt kenasti ja tihedalt purki panna. Minete purkipanemine sünnib puulusika, laastu ehk hõbelusika abil. Purki pandawad ained peawad olema hästi jahutatud, samuti ka suhkrusiirup ja soolwesi. Purki ei saa ääreni täis panna, samuti ei saa medelikku purki ääreni walada (10—20 mm. purgi serwast). Kummirõngas asetatakse kohale ja kaan pannakse purgile peale. Kaan kiinitatakse klambriaga (võib ka ilma olla), purk asetatakse katla põhjale ehk alusele ja wiimane seatakse püsimu wedru abil, mis omakord aluse samba külge kiinitatud. Muid ühes purkidega tõstetakse steriliseerimise katlasse. Näid walatakse katlasse külma wett nii palju, et purgid hästi kaetud. Kork peale. Steriliseerimise katla kaane sees olewasse auku asetatakse termomeeter. Katel tõstetakse tulele. Kui kõrgel tuleb soojust tõsta ja kui kaua selles kuumuses pidada, oleneb sellest, mida keedetakse. Samuti kuidas kuumendamine sünnib, oleneb ka aineist. Näiteks, kui steriliseeritakse ube, herneid jne. tuleb kuumust ruttu tõsta ja kui marju ja puuwilju, siis pikkamisi. Keemise aega loetakse sellest hetkest, mil temperatuur jõuab soowitawa kraadini. Kui see sündinud, tõstetakse nõu pliidi äärele ja hoolitsetakse, et tasaselt ühe kraadi peal piisib.

Steriliseerimise aeg õhufindlates purkides keedetamatele ainetele.

Marjad + 70—80 kraadi C., 10—20 min.

Puumili + 80—90 kraadi C., 15—60 min.

Miamili + 80—100 kraadi C., 30—90 min.

Kui keetmise aeg läbi, tõstetakse katel pliidilt lastakse jahtuda ja alus tõstetakse purkidega katlast, kaetakse rätikuga ja hoitakse läbitõmbuse eest. Kui purgid täielikult jahtunud, wõetakse klambri ära. Kui purgi kaan mõnesugustel põhjustel pole jäänud kinni, keedetakse uuesti. Purke kontrollitakse 2 nädalat ja kui selle aja jooksul kaaned püsimu on jäänud, siis võib purgid rahuga hoidiste keldri wia.

Hoidised õhufindlates purkides.

M. M i a w i l i: T ü r g i o a d: Wärskelt nopitud, wigadeta, ühesuurused wad puhastatakse, loputatakse ja kuivatatakse 5—10 min. soolawees (1 lit. wett — 1 tl. soola). Kuivatamine ehk eelkeetmine: wad tuleb emalkeeritud ehk alumiiniumsõela sisse panna ja põel omakord katla, kus wesi keemas. Kui wad nõtked, tõstetakse keewast weest ja jahutatakse külma weega. Keedetakse soolwesi (1 lit. wett — 2 tl. soola). Kui wad ja soolwesi täiesti jahtunud, laotakse wad nägusasti purki ja soolwesi (mis läbi riide kurnatud) walatakse peale. Steriliseeritakse 1½ tundi 100 kraadi C. juures.

S i l l e k a p s a s: täiesti walged, kõwad lillekapsa-pead lõigatakse ilusateks tükkideks, lehed ja wared kõrvaldatakse. Sillekapsad pannakse ½ t. külma wette, kuhu sool ja äädikas lisatud. Sillekapsad keedetakse 5—8 min. ja kohe jahutatakse. Kapsad pannakse purki ja külma keedetud wett walatakse peale. Soolwett ei saa lillekapsastele tarwitada, mõjub halvasti lillekapsa wärwile. Steriliseerimine 1½ tundi 100 kraadi C. juures.

S e r n e d: Wärskelt nopitud herved puhastatakse, idud kõrvaldatakse, sorteeritakse. Kuwatatakse 5 min. soolawees, jahutatakse. Pannakse purki, walatakse külma soolawett peale (1 lit. wett — 2 tl. soola, 1 tl. suhkrut). Steriliseerimine 1½ tundi 100 kraadi C. juures.

T o m a t i d: Terwed küpsed tomatid pestakse ja kuwatatakse. Pistetakse nõelaga läbi. Pannakse purki. Walatakse külma keedetud wett peale. Steriliseerimine ½ tundi 80 kraadi C. juures.

B. P u u m i l j a d j a m a r j a d: S u n a d: Pead kõwad õunad kooritakse (kõige parem hõbenoaga) kõrvaldatakse südamed, pannakse äädikawette seisma. Keedetakse suhkruwes pehmeks (1 lit. wett — 200 gr. suhkrut). Jahutatakse waagnal, pannakse purki ja walatakse eraldi walmistatud suhkrusiirupit (1 lit. wett — 800 gr. suhkr.) külmana peale. Steriliseerimine ½ tundi 90 kraadi C. juures.

P l o o m i d: Mitte liig küpsed ploomid pestakse, pistetakse nõelaga läbi ja pannakse suhkrusiirupis (1 lit. wett — 200 gr. suhkr.), mida kuumendatakse

wähehaawal. Keedetakse 15—20 min. Bloomid peavad olema keemise ajal leeme sees. Peale keetmist joovikorraal kooritakse. Jahutatakse, pannakse purki, suhkrustirup peale (1 lit. wett — 800 gr. suhkr.). Steriliseerimise aeg 20 min. 80 kraadi C. juures.

Pirnid: Täiesti küpsed, walged, hea maitsega pirnid kooritakse, lõigatakse pooleks, pannakse purki (kui pirnid pehmed). Peale walatakse külma suhkrustirupit (1 lit. wett — 800 gr. suhkr.). Väikesed pirnid keedetakse termotena. Steriliseerimine ½ tunni 90 kraadi C. juures.

Mia = ehf metš m a a s i k a d. Wärsked, mitte liig küpsed maasikad pannakse katlasse suhkruga segamini järgmise päewani seisma (1 kg. marju — 700 gr. suhkr.). Järgmisel päewal kuumutatakse pliidiil 65 kraadi C. juures 10 min. Jahutatakse, pannakse purki ja suhkrustirup peale. Steriliseerimine 15 min. 75 kraadi C. juures.

Maasikad 2. Maasikad pannakse purki ja suhkrustirup walatakse peale. Steriliseeritakse 20 min. 70 kraadi C. juures.

Wabarna d. Wabarnad pannakse järgmise päewani suhkruga segamini keedunõusse seisma (alumiinium). Kuumendatakse wähehaawal 5 min. 70 kraadi C. juures. Jahutatakse. Pannakse purki. Steriliseeritakse 20 min. 80 kraadi C. juures.

Pirsi d. Pestud, kuwatatud kirsid pannakse purki, walatakse suhkrustirup peale. Steriliseeritakse 20 min. 80 kraadi C. juures.

Sarilikud hoidised.

Mahlad. Mahlu on olemas kahte selti: keedetud ja keetmata. Retseptid mahlade valmistamiseks on palju ja wiimased erinevad valmistuswiisi ja suhkrumääraga. Keetmata mahlates püsivad witaamiinid, kuid harwa hoiuavad nad ületalwe, ilma et neile, näiteks, salitsüülhapet lisataks. Kuid sarnased keemilised alalhoiduwiisid ei ole terwislikelt joovitatavad.

Keedetud mahlade walmistamine. Marjad ja puuwiljad keedetakse wees, kuni neis olew mahl täiesti välja keeb. Jämedam linane riie seotakse neljast nurgast kurnamisalusele ehk selle puidusel pingi jalgade külge. (Pint tuleb jalad ülespoole laua peale asetada). Alla pannakse kaus. Keedetud marjad ja puuwili walatakse riidele ja lastakse järgmise päewani seista, mil weel kord kurnatakse. Seda mahla võib suhkruga ehk ilma ületalwe hoida. Kui tahetakse suhkrut lisada, siis tuleb 1 lit. mahla kohta 400 gr. suhkrut panna ja mahla 10 min. kiswa tule peal keeta wahtu koorides. Mahla võib kas kuumalt kurna pudeli walada ja koha korgid peale panna ja lastada ehk jahutunult külma pudelitesse panna. Pudelitid seotakse siis nõbriga.

Keetmata mahl. Marjad tambitakse. 1 kg. marjade kohta lisatakse 20 gr. wiinhapet ja ½ lit. wett. Lastakse seista 24 tunni. Kurnatakse. Mahl

kaalutakse ja mahla kaalule wastawalt lisatakse suhkur, segatakse hästi, lastakse sulada. Walatakse pudelitesse. Korgid peale, lakitakse, seotakse.

Keetmata walmistatud mahl. 1 kg. marju, 400—500 gr. suhkr. Marjad segamini suhkruga pannakse kiwikaussi. Taldrek pannakse peale. Wõetakse katel, põhjale pannakse kokkupandud rätik ja rätiku peale marjakaus. Wett walatakse katlasse ja marjad keedetakse 3—4 tunni. Walatakse kurnamisriidele. Mahl pudelitesse.

Selle mahla headomadused:

- 1) kange mahl,
- 2) vähem pudeleid,
- 3) vähem ruumi keldris,
- 4) ei tarwita wett ületalwe hoida.

Kurnamisriidele jäänud marjadest võib walmistada keedist ehk lahjemat mahla.

Keetise walmistamine. Mahl keedetakse suhkruga (suhkrut ½ marjade kaalust) 15—20 min. Pannakse purki ehk pudelisse.

Mahl ülejäänud marjadest. Marjad keedetakse weega, kurnatakse, lisatakse suhkrut (1 lit. mahla — 500 gr. suhkrut), keedetakse 10 min. Pannakse pudelitesse. Kui perenaisel olemas marjapress, tuleb marjad läbi pressi ajada, mahl läbikurnata ja siis keedetud ehk keetmata mahla walmistada. Nende walmistamiswiiside järgi võib walmistada: rabarberi ja pumajefõstra, mustajõstra, põhlarja, mustika, wabarna ja pumajefõstra, maasika, karumarja jne. mahlu. Mahlu saab tarwitada: joogiks, leemedeks, kiselideks ja kasteteks.

Keetised. Keediste walmistamine on jällegi üks marjade ja puuwiljade alalhoidmise wiisidest. Konserveerimise aineks on siin suhkur, mis marju hapuksminemast hoiab. Sarilikult tarwitatakse 1 kg. suhkr. 1 kg. marjadele ehk ühe klaasi marjade kohta 1 klaas suhkrut. Kuid on olemas marju, mis wähe- ma suhkruga alal hoiuavad ja ka sarnaseid, mis enam suhkrut tahawad. Samuti on tähele pandud, et wiimajel juwel kaswanud marjad enam suhkrut nõuawad.

Waiemalt tuntud keetise walmistamise wiis on järgmine: Suhkur ja wesi (2 kg. suhkr. — ½ lit. wett), keedetakse wähe weniwaks siirupiks. Siirup lastakse wähe jahutada ja siis pannakse marjad sisse. Keeta tuleb tajasel tules, wahtu koorides ja katelt raputades (lusikaga ei tohi segada). Keeta tuleb seni, kui keetise mahl läbipaistwaks läheb ja keedis omab ilusa wärwi. Keetmise aeg keskmiselt 40 min. Keedis tõsetatakse kausi, jahutatakse ja siis purki. Parasiini walatakse keetise pinnale ehk piiritusse kastetud wõipaber pannakse peale. Purr kaetakse wõipaberiga ja seotakse tinni.

Kui keedis liig kaua keedetud, läheb ta talwel suhkruseks, kui ta jälle wähe keedetakse, läheb ta hapuks. Kui tahetakse head keedist saada, siis tuleb järgmiselt talitada: 1) terwed, kuid mitte liig küpsed mar-

jad, 2) pahas feedunõn, 3) hoolega feedetud suhkrusirup, 4) hõbe ehk puulustikas wahu ärafoorimiseks, 5) feedis tuleb kohe feedunõust wälja walada, 6) jahunud feedis tuleb purki panna, 7) kuumale feedisele ei tohi kkaant peale panna, parem selleks riie tarwitada. Kuid on olemas ka niuid feediste walmistamise wiise. Siin mõni:

Wabarna feedis. 1 kg. wabarnaid, 1 kg. 500 gr. suhkrut. Marjad pannakse suhkruga segamini feedunõusse järgmise päewani. Järgmisel päewal kuumendatakse wähehaawal ja feedetakse 20—40 min. Pannakse purki.

Maasika feedis. 1 kg. maasikaid, 1 kg. 500 gr. suhkrut. Maasikad pannakse suhkruga segamini kividõusse, lastakse seista 24 tundi. Marjadest tuleb mahl feedetakse 10—15 min. ja walatakse kuumalt marjadele peale. Nii korratakse 3 päewa. Meljandal päewal feedetakse marjad ühes mahlaga 20 min. Pannakse purki.

Kirsi feedis. 1 kg. kirse, 1 kg. suhkrut. Kirsiidest kõrwaldatakse kiwid (soowikorral) ja pannakse suhkruga segamini järgmise päewani seisma. Keedetakse tasasel tulel 10 min. ja feedis pannakse seisma. Nii korratakse 4 päewa. Wahtu tuleb ikka koorida.

Ploomi feedis (kollased ehk walged). 1 kg. ploome, 1 kg. 500 gr. suhkrut, ½ lit. wett. Mitte just küpsetele ploomidele walatakse kuumalt wett peale. Jahutatakse. Weest ja suhkrust feedetakse sirup ja külmal walatakse peale. Lastakse seista järgmise päewani. Järgmisel päewal feedetakse ploomide peal õlewat sirupit 10 min. ja nii korratakse üldse kolm korda. Lõpuks feedetakse ploomid ½ tundi tasasel tulel.

Tarretised (süldid). Tarretised ei ole midagi muud, kui suhkruga feedetud marja ja puuwilja mahlad. Kõige sobiwamad marjad tarretiste walmistamiseks on muudugi need marjad, milledest enam tarretis ehk pektiini-ainet, n. o. punased sõstrad, pohlamarjad, pihlakamarjad, õunad jne. Ühtlasi on tähele pandud, et pooltoored marjad enam tarretisainet sisaldawad. Tarretise walmistamine on järgmine: Suhkur ja mahl pannakse ühekorraga katla, last-

akse tasasel tulel feeda, wahtu koorides kuni tarretis taldrikulise walades tarretub. Walatakse kuumalt kuumalt purki. Parafiini walatakse peale. Suhkrut mõetakse harilikult 1 kl. mahla kohta 1 kl. suhkrut ehk 1 klaas mahla ja 1 kl. suhkrut.

Punasesõstra tarretis. 2½ lit. pun. sõstraid, ½ lit. wett, ¾ kg. suhkrut 1 lit. mahla kohta. Marjad pannakse weega keema. Kui mahl wälja keenud, walatakse kurnamisriidele. Mahl mõõdetakse ja lisatakse suhkur. Keedetakse tasasel tulel, wahtu koorides 20—30 min. Walatakse kuumalt kuumalt purki. Selle retsepti järgi võib ka teisest marjadest tarretisi walmistada.

Õuna tarretis: Õunad kas feedetakse ehk weel parem aetakse läbi marjapressi. Kurnatakse jaadud mahl, lisatakse suhkrut (1 klaas mahla — 2 kl. suhkrut) feedetakse samuti kui punasesõstra tarretist.

Wabarna tarretis: Läbi marjapressi aetud marjadest jaadud mahl kurnatakse. 1 kl. mahla — 1½ kl. suhkrut). Keedetakse samuti kui teisest tarretisest.

Wõied.

Wõieid walmistades ei ole tähtis, et marjad ja puuwiljad termed oleks. Siia tarwitatakse wiimaseid marju ja õunu ehk ühesõnaga jarnaseid, millest niuid hoidiseid walmistada ei saa. Wõie walmistamine on järgmine: Puuwiljad ja marjad feedetakse wähehes wees pehmeks, aetakse läbi sõela, kaalutakse ja ½ wõie kaalust pannakse suhkrut. Suhkur ja wõie pannakse katlaga tulele ja feedetakse seni, kui wõie on tasane ja pak, hästi segades.

Õuna wõie. Õunad pestakse, lõigatakse kas tahets ehk neljaks, pannakse wähehes weega tulele (2 kg. õunu, ½ lit. wett). Kui pehmed, hõõrutakse läbi sõela, kaalutakse. ½ wõie kaalust lisatakse suhkrut, feedetakse. Pannakse purki. Walatakse parafiini päale.

Porgandi ja õuna wõie. 1 kl. õunu, 1 kg. porgandid, 1 lit. wett. Õunad ja porgandid feedetakse pehmeks. Hõõrutakse läbi sõela. Lisatakse suhkrut. Keedetakse samuti kui õuna wõie.

(Järgneb järgmises numbris.)

Wanade murede uued lahenduswiisid

Kui perenaised wäatawad tagasi mööbunud aegadele, peawad nad tänapäew lõpuks siiski jõudma otsusele, et neil jääb nüüd rohkem waba aega, kui seda oli nende esiemadel, hoolimata sellest, et neil oli wõimalik kasutada rohkem abivõimude nii teenijate, kui tütarde ja ühiskonds jäänud naisugulaste näol. Wõtame kas wõie riiete korrashoid. Kui palju waewa kulus, et pesta, triibida, kullida, korrashoida kõiki neid lugematuid pehmesmeid, alustuubesid, kraesid, mis kõik olid kauristatud keeruliste ilustustega. Ja kui algelised ja

aeganõudwad olid need abinõud, milledega seda tuli teostada.

Kuigi meie riiete korrashoidmine praeguse moodi mõjutusel on palju kergem, kui wanaal „heal“ ajal, on meil siiski ka niidud muret küllalt, et korras hoida omi asju, mida meie walmistanud oma kodu ilustamiseks ja seda sagedasti suure waewaga. Kirju stiididega rikkunud hõhnapadjad, laudlinad, pitside ja tikandustega kaunistatud linid, õhulised ainaeesriided — nad kõik hakkawad tegema meile peawaku, kui nende esimene

wärstus möödunud ja nad näivad kolmused, plektitud ja jelle tõttu ebameeldivad. Sarnastena püüvad nad jägedasti kauda, sest meil on hirm asuda nende kor-dajeadmijele, kardame, et võime nad lõpulikult rik-kuda. Sellepärast ei tee ehk paha, kui siin vähe kõne alla võtame nende meile nii armjate, kuigi igaford mitte hädapärastelt tarviliste asjade puhastamis-viisiid.

Teatava hoole ja ostuise juures võib ise puhastada pea kõiki asju — ka kui nad on kirjud ja õrnad. Kui meie pole päris kindlad, kas kirjust riidest valmistatud asi on pesukindal, siis harutame na õmblustest lahti ja võtame jelle alt välja väiteise riba, mille kallal ette võtame proovipesemise leiges kerges jeebivahus või vees. Head riided on harilikult vastupidamad ka värvu mõttes. Ettevaatlik peab olema tumeda kirju-liste mustvõite juures, sest must, tumepruun ja tume-juline värv tiituvad tõige kergemini laiaki jooksma. Õige käsituise juures tuleb jee aga harva ette. Väga tähtsad on pesemise abinõud — need peavad olema õigeparemad. Siin tähendaks tokku hoida tahmine õieti raiskamist. Hea eeskiri, mille järele vahulikult pea kõiki riideid (siidi, kumstsiidi, villast, puuvillast — ükskõik, kas koetud, varrasel koetud või tititid) pesta võib, on järgmine: Kiide arvu ja juuruse järele ju-latatakse joojas vees L u x seepi ja lastakse jaadud jeebi-waht leigeks jahtuda. (Ettevaatuise pärast ei maksaks jeda kunagi kuumalt tarvitada.) Saadud wahtu pan-nalisse pestud riidetükki ja nõstetatakse jee vahuvees edasi tagasi. Igast hõõrumisest tuleb hoiduda! Siis ettevaat-likult väljapigistada, ja külmas vees, millele lisatud paar lusikatäit äädikat, loputada. Kui riie veel pole hästi puhas, tuleb ta veel kord pesta samuti. Täht-sis on igafordne loputamine äädikaga kergelt hapenda-tud vees. Lõpuks kergesti läbipigistada, o t s e k o h e pehmele riidele laiailaotada kuivama ja veel niiskelt raste triikraunaga pahemalt poolt triikida. Kui talinada täpselt niivõisi, pole karta rikkumist ja tagajärg on otse üllatav. Vähe keeruksem on koetud pitsiteide, pilupitside, lõpelpitside jne. puhastamine. Nende pe-se-miseks on parem tarvitada B e r j i l pesupulbrit. Pesemine ise samajugune, nagu eelpool öeldud. Pitsid tulevad veel märjalt korda wenitada puhta lina või teki peal ja jeeal kuivatada. P i t s e e i t o h i t r i i - l i d a l . Nad kaotavad triikimise läbi käsitöö maheduse, võiks öelda oma ilme ja hinge, mis avaldub just üksi-lute niitide wabas ajendis.

Toome siin veel mõned äraproovitud retseptid, jarnaste ootamatute väikeste õnnetuste jaoks, mis sa-gedasti kõlbmatuks näivad tegema muidu veel hea, mõnikord aga ka täitsa uue riideeseme:

Siinatsepi või georgette tsepi plekitatuid tükke pu-hastatakse järgmiselt: määratud koht puhastatakse hoolikalt puhastatud õhimeise jordi bensüiniga, siis rapu-tatakse puhastatud kohtadele, kuni nad veel niisked on, õige pahjult puhast triidipulbert ja jäetakse jee sinna ilheks päemaks. Teisel päemal raputatagu ja harjatagu

pulber ettevaatlikult ära ja jeejub hea ja üllatav ta-gajärg — plekid on kadunud ja pole ka bensüini puhas-tamisel tekkivaid imetuid weerefid. Toimides ettevaat-likult, võib niivõisi puhastada kõige õrnemaid riideid. Sageli on tergetel juverietel higiplekid (taenla all). Neid saab enamal juhul eemaldada puhta piiritusega — jeda ettevaatlikult harvitades. Kui on tarwis pee-nest jiidiriidest eemaldada rasvaplekk, katjutagu jeda teha magneetiga. Bensüinist ja magneesiumist jegatatakse paiks pudru, pudru pannalisse plekkidele. Võime tuuni pärast eemaldatse ettevaatlikult magneesia tolm — ple-kid on kadunud. Rohuplekid linastelt linadelt eemal-datse jeebi ja boraksi pesuga; siidist saab neid emal-dada järgmiselt: plekkide walatatse tükk gliijerini ja lastatse jee riide sisse kuivada. Leige weega pestatse pärast ettevaatlikult välja gliijerini ja ühes jellega eemaldub ka rohuplekk. Puuvilla plekkide pestatse õi-teis jeebiweega ja siis lastatse neid pikemalt liguneda puhtas piimas. Samal viisil eemaldatse ka katoa ja phooladi plekid.

Pahandavad rohuplekid, mida juwel maas istu-des või lamades, nii kergesti saame kleitidele, peab julatama alkoholiga ja siis ettevaatlikult wäljahõõ-ruma.

Ka wärwiplekkide saab julatada kui neid ettevaatli-kult hõõruda märja lapiga, mis pahjema linase riide jaoks niijutatud terpentini piiritusega, siidi jaoks aga terpentini ja eetri jeeuga. Terpentiniplakk eemaldatse linajest või üldse pesuriidest jeebiweega, juidi aga järgmiselt: plekk kaetatse taotkin'iga (poortjelani jami, jaada rohutauplustest), pannatse jelle peale kuivatus-paber ja triigitatse kuumu triikraunaga, nagu steeariini pleki wälja. Ka weraplekid pahandavad meid, eriti peenete näpuvõõde juures, kui kogemata nõelaga torgi-me jorme. Kui nad veel wärsked on, saab neid leige weega kergesti eemaldada; on nad juba wanad, lija-tagu weele wähe joodat, weel parem on aga wejiniitu ülihapend. Ka siidist saab weraplekkide hästi eemaldada, kui plekkidele laotada niisket tätklise jahu ehk juba eel-pool nimetatud kaolini, mis juba täitsa kuivanult riid-elt ettevaatlikult ära harjata tuleb.

Halvemad juba on tindi- ja roosteplekid. Tindi-plekke saab julatada piima, marjelle jeebi või jidruuni mahlagaga; roosteplekke kleejalziga (ozalhapu hool — jaada rohupoest), mida pannatse üks teelusika täis liitri wee kohta, ja millega ettevaatlikult ja kiirelt puhasta-tatse plekk, mida kohe leige wee jees loputama peab.

Üldiselt on kõik siin toodud abinõud täitsa head waid kergematel juhtumistel. Siin võiks öelda, samuti, nagu jeda tehatse haiguste puhul: kergematel juhtumistel saab läbi koduste abinõudega, tõsisel juhtumisel aga peaks pöörama arsti poole. Antud juhul õjutub jelleks teeniline puhastustoda, mis prundus meie esi-emadel, kuid mis praegu nii täiuslik on, et ta meile puhastamise alal walmistab rõõmumataid üllatusi meie wiiete alalhoidmisel.

Marjapõõsad sügisel

Järg ja lõpp.)

Karusmarjapõõsad on ka leplikud mulla suhtes, kuid rannuis liivsavimuld, millel küllaldaselt niiskust, on neile kõige kohasem. Mend olgu kõigile päitejapaisteline, wõi, kui see teifiti ei lähe, wõib ka istutada kergesse warju, ijeäraniis muste sõstraid. Täiswarjus ei anna marjapõõsad head saaki. Kui marjapõõsad istutatakse jügawalt haritud aiamaale, pole mingijugust ettevalmistust waja põõsaste istutamiseks. Kui aga põõsaid kawatsetakse istutada täiesti harimata maale, on tarwilik enne teha eeltööd. Nimelt kaewatakse iga põõsa jaoks auk, wõi kui põõsad istutatakse ritta, siis wastawa jügawuse ja lausega kraaw, wäljawisatud mulda segatakse kompostiga, kõdunemid sõnnikuga, tuhaga, ning jäetakse mõneks nädalaks seisma. Kui aga istutamise eel enam selleks aega ei ole, segatakse kehw muld istutamise juures hea kompostimullaga. Põõsaid tuleb istutada 1,5—2 m. kauguses üksteisest. Istutamise eel peab wigastatud juuri terawa noaga siledalt ära lõikama. Peale istutamise peab põõjal $\frac{1}{2}$ okste pikkusest maha lõikama, samuti ka kõik nõrgad ja halwastiajetatud oksjad. Istutada on kõige parem kahekeji: üks hoiab põõsa augus õigesti piiski, kuna teine labidaga mulda peale ajab. Väraht tuleb muld jalaga kinni wajutada ja põõsas tublisti kasta. Istutamiseks tarwitatagu ainult aednikudelt toodud, wõi ka oma kaswatatud head jorti noori põõsaid. Wanade põõsaste poolitamine on ainult siis otstarbekohane, kui noori pole saadaval.

Marjajortideist wõib istutamiseks soowitada:

Punased sõstrad: Hollandi punane. Verjaille punane. Fajš new prolific.

Walged sõstrad: Hollandi walge. Verjaille walge.

Mustad sõstrad: Bang up. Must Li. (Vees profolje black currant). Koljat.

Karusmarjad:

A. Siledad:

Kohelised: Koheline pudelmari (Green Willow).

Kollased: Hiigla sidrumari (Two to one).

Kollane hiiglamari (Leveller).

Punased: Punane munamari (Folly miner).

Walged: Schannan.

B. Hdu- ja oks-karwafed:

Kohelised: Koheline hiiglamari (Folly Angler).

Kollased: Warane kollane (Yellow lion);

Katariina.

Punased: Sänling von Maurer.

Walged: Weiße Triumpfbeere (Whites mith);

Keisrimari (Antagonist).

Peale nimetatud kultuurjortide wõib istutamiseks soowitada Ameerika mägilakarusmarja, mis jähkaste

haiguse vastu kindel. See mari on otstarbekohane istutamiseks seal, kus õrnemad jordid ei kaswa. Marjad on wäikejed, pakujukstalised. Põõjas kasvab juureks, on hästi wilja kandew. Marju wõib tarwitada weinitõõstuses. Nad on walmimult mustjaspruunid. Walniwad mitte ühtlaselt.

2. Waarikad.

Waarikate eest hoolitsemine sarnaneb sõstarde ja karusmarjade ravitsemisele. Waarikapõõsaid tuleb peale marjade äraõrnestamise kõige pealt puhastada, milline töö jelles seisab, et kõiki eelmise aasta okki, — milliseid pole raske ära tunda, sejt nad kandfid tänawu marju, — peab täielikult maani maha lõikama. Teatawasti on waarikawõsude iga ainult kaheaastane, ning wõsu lõpetab teisel aastal peale marjade kandmise oma elu. Kui neid ära ei lõigata, kuiwawad nad ise ära. Kuid on tähele pandud, et nende äralõikamine mõjub hästi noorte wõsude peale, kellel jääb rohkem ruumi ja jõudu. Noortest jama aasta wõsudest tulewad ka nõrgemad ja liig tihedalt kasvamad ära lõigata, jättes kasvama 7—8 tugewamat wõsu igale põõsale. Põõjastealune maa tuleb sügisel labidaga üles kohendada, ning umbrohu juured ära häwitada.

Waarikaid wäetatakse aasta tagant hea liihiteje käärimud laudajõnnikuga, mis sügisel kergelt mulda kaewatakse. Õrnemaid waarikasorte peab talwe külma eest kaitsma, paenutades okki maha ja kattes neid kuuseokstega kinni.

Waarikate istutamisel, mis warasügisel peab siindima, et põõjas weel juurduda saaks, pidagu perenaised meesle, et waarikas armastab niiskepoolset rannuisat liiv-savimulda, kuna külm raske jähimaa ja küiw kehw liiwamaa head saaki ei wõimalda. Waarika istanduseks määratud maad peab jügawalt harima. Istutamiseks tarwitatakse noori juurwõsusi. Kõige parem on hääd istutamismaterjali muretseda aednikudelt. Waarikaid istutatakse ridadeesse, taimede wahel 50—60 sm., ridade wahel 1,5—2 m. Istutades lõigatakse kõik warred maha, siis kaswatavad taimed järgmisel suwel ainult warfi, ning ületulewal suwel saab juba marju. 10—12 aasta jooksul kurnawad waarikad mulla sedawõrd ära, et head saaki enam ei anna. Siis peab istandust mõnele teisele kohale üle wiima, ning selleks aegsasti eeltööd hakkama tegema.

Soowitawad jordid:

Punased: Fastsolf, Sornet, Koljat, — maitsemad ja mahlarikkad. Marlborough — mari kõwa kuid mahlarikas, kohane keediste walmistamiseks, mitte kõige magusam. Superlatif — hea aroomiga, kuid külmakartew.

Kollased: Antwerpeni kollane.

H. Brauer.

Käsitöö ja riietus
 Toimetanud Renate Põlendit

Nr. 1. ja 2. joonistuste kohta muustrilehel — kirjeldus ja täiendavad pildid kudumise osas.

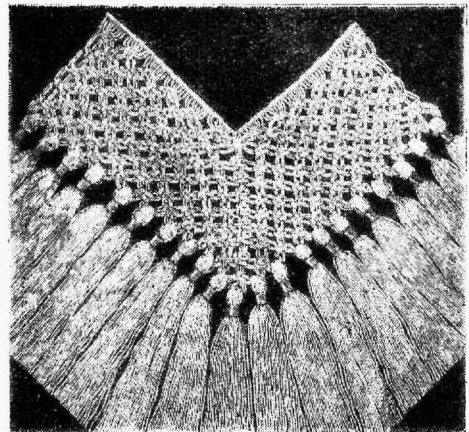
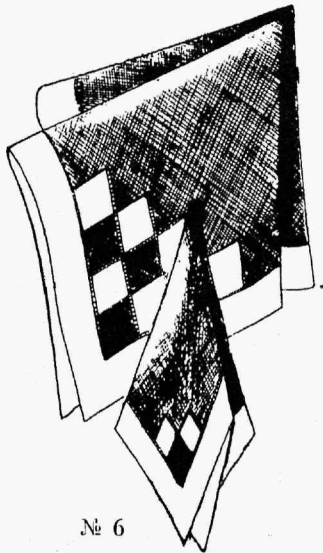
Nr. 3., 4., 5. Padjakatte kavadand marfjetile, tikitud valge mulineega. Joonistuse asetamine riidele muustrilehel ühendatult näidatud. Samuti on ka pisted muustrilehel märgitud. Nr. 4 ja 5 võib tarvitada värvilisele riidele värviliste lõngadega, laudlinale ääre kaunistuseks kui ka põhjapadjale. Mõlemaid kaunistusi võib tarvitada ka käiketuks.

Nr. 6. Kõhnulaualina ja juurätik värvilistest pesuriidest, aplikeeritud valge pesusiidiga ning ühendatud piluga. Töö õpetus „Naiste Hääl“ veebruarinumbri 1929. a. joonistus nr. 3-a.

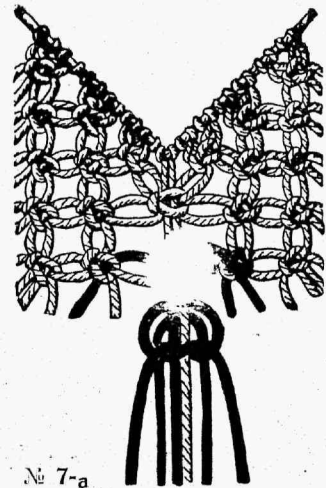
juures viitakse jama lõng paremalt pahemale. Vaata joonis nr. 2.

Rõnda võib lõngu vaheldumisi sõlmida nii laialt kui soovivatse, nagu joonis nr. 4 näeme. Väimasele reale tuleb liigida ühtilud lõngad, millest moodustame ühtilud tuld ja kinnitame nõela abil.

Sõlmimiseks võib tarvitada mafrancee lõnga ehk pärl-lõnga nr. 8. Kõige odavamad ja kenamad on kodu kedratud lõngast lõngast narmad.

7

№ 7-a

Nr. 7. Laudlina nurga sõlmimine siitika sõlmedega. Väikest laudlina võib ümbritseda narmakestega kas ümerringi, ühtilute osadega ehk ainult nurgaga.

Kui kergimatest on siitikasõlmedest kokku seatud muster. Käesolevas numbris joonis nr. 7 on valmis sõlmitud laudlina nurk ja joonis nr. 7-a ühtilute lõngade juurdeliskamine nurgas.

Ühtilud lõngad tulevad võtta muustrist neli korda pikemad ja kinnitada niplamisnõelaga riide kahetordsele äärelle, silmas pidades, et lõnga otsjad jäävad ihkepikkuseks. Nagu joonis nr. 1 näeme.

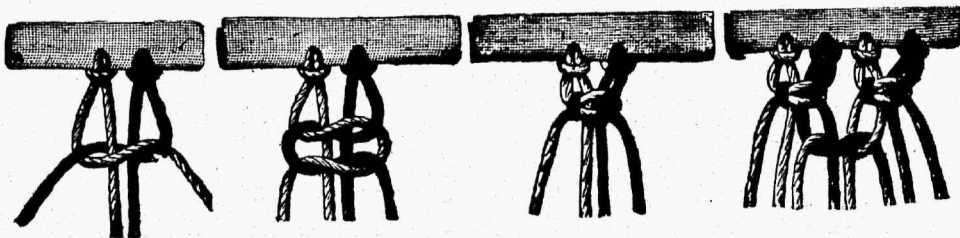
Kui kott lõngad on kinnitatud, algab siitikasõlme sõlmimine. Esimene narmalõng viitakse kahe järgneva pingule tõmmatud lõnga üle; võetakse siis neljas lõng, viitakse esimese ja kolmanda ning teine lõnga alt läbi ja tõmmatakse teise äärde välja, nii et esimene lõng sinna alla jääb. Esimese võtte juures viitakse lõng pahemalt paremale, siis teise võtte

№ 1

№ 2

№ 3

№ 4

Nº 1

Nº 2

Nº 3

Nº 4

Nº 13

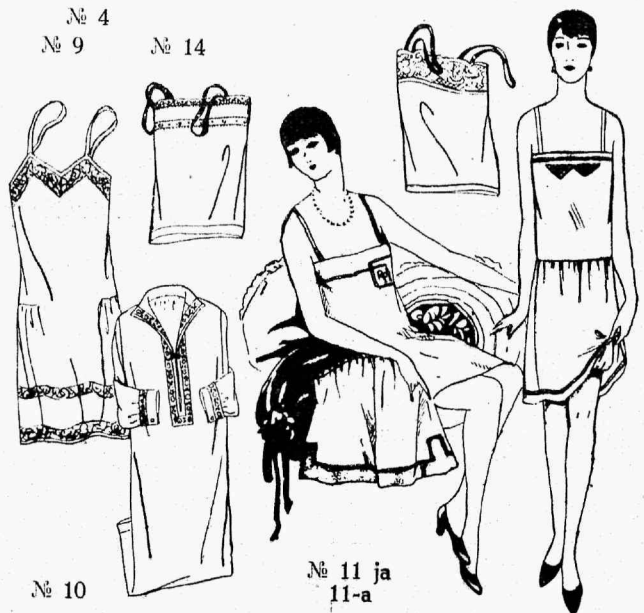
Nº 12

Nº 5

Nº 7-8

Nº 6

Nº 9

Nº 14

Nº 10

Nº 11 ja 11-a

Nr. 5. Alustuub. Ilustatud piluga ja pitsiga.
 Nr. 6. Särk ja pitsid ilustatud piluga.
 Nr. 7. Särk ilustatud vahepitsidega ja wollidega. Lõige lõikelehel nr. 6-8.
 Nr. 8. Püksid ilustatud vahepitsiga. Üksval ääres kummi-pael. Lõige lõikelehel nr. 9.
 Nr. 9. Alustuub ilustatud vahepitsiga. Lõige lõikelehel nr. 1-3.

Nr. 10. Sõjart ilustatud vahepitsiga.
 Nr. 11. Särk ilustatud värvilise pesuüldiga ja piluga. Lõige lõikelehel nr. 25.
 Nr. 11-a. Püksid eelmise särgi juurde, ilustatud samuti nagu särl. Lõige lõikelehel nr. 24.
 Nr. 12. Särkpüks ja alustuub ilustatud vahepitsiga ja fülee motiividega. Lõige lõikelehel nr. 4-5.
 Nr. 13. ja 14. Alustaljed ilustatud pitsiga

Nr. 1. Lihtne kodune fleit kirjust pitsi-riidest, kaunistatud sobiva ühevärvilise riidega.

Nr. 2. Pesuriidest suvekleit, kaunistatud mustri järgi sobiva šidiga. Kuub ümberringi wollitud peenete wollidega.

Nr. 3. Villasest mustiinist tänava-fleit, kanditud tita šidipaelaga. Olale lai šidipael seotud. Lõige lõikelehel nr. 17-23.

Nr. 4. Kirjust jaapni šidist suvekleit. Prae valgest šidist. Lõige lõikelehel nr. 10-16.

Nõ 14

Nõ 15

Nõ 16

Nõ 17

Nr. 14. 1½ aastase poistele ülikond ilustatud värvi-
pesupaelaga.

Nr. 15. 2 a. tütarlaste mängu ülikond, äärestatud valge
viidega.

Nr. 16. 1½ a. tüdrukute ülikond.

Nr. 17. 2½ a. poistele ülikond. Kaunistatud pesupaela-
ga ehk mäljapõlvilusega.

Kudumise oja

Ültaeesriided.

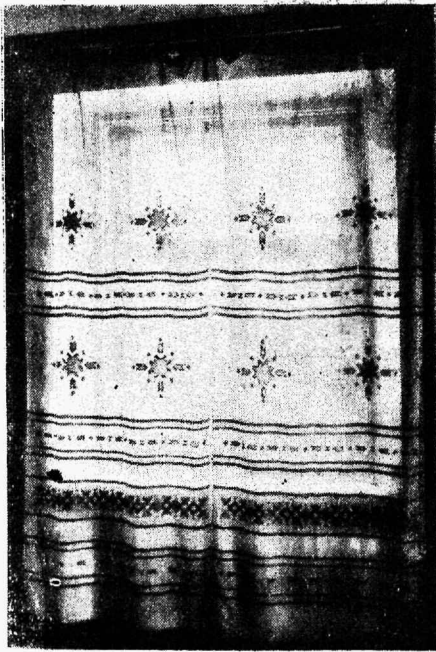
Labaselt pinnal korjatud raanu kir-
ja d e g a. Seadlus Nr. 2 ja suurendatud kirjad mustri-
poognal Nr. 1 ja 2. Pind labane, heledatooniline
pruun, perllõnga värvi numbri järel Nr. 421. Pinna
lõngaks läikeliim Nr. 2/32 süga Nr. 100/1. Kirjakoe-
perllõng Nr. 8, mustripoognal suurendatud kirjades mär-
gitud värvides: sinine Nr. 825, roheline Nr. 319,
pruun Nr. 780, kollane Nr. 738, tume-
pruun Nr. 433, rooja Nr. 303, vahepruun Nr. 301,
tumeollane Nr. 921.

Mõidus neljanitega otse läbi; siduses kolm koelauda.
Kaks esimest on labased ja kolmas raanu korjamiseks.
Raanu koelaua ajal tõusevad kolm niit ülesse ja liks
alla, nii moodunevad kolmelõngalised pisted — mis

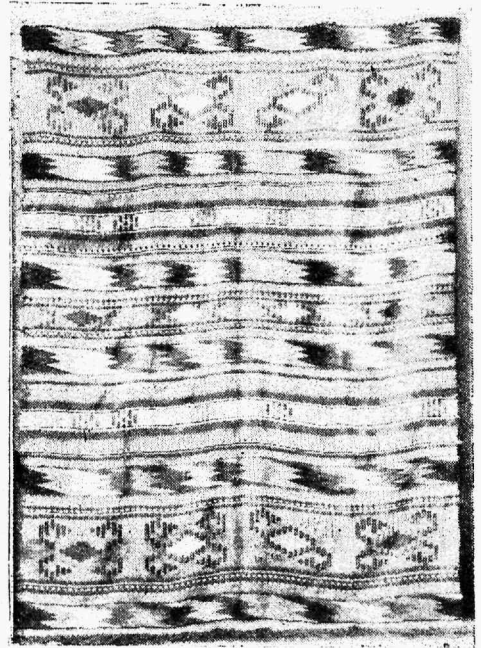
juurendatud kirjades tulevad arvestada ühe paberi ruu-
du kohta. Iga kirja pistefordas on paras neli kirja koet
põimida; põhjalõng labaselt iga kirjakoe vahele labas-
tel koelaudadel kududes. Kirja joutus kardina pinda
mõib soovivi ja tarbe järel seada. Ühesoleval pildil on
lai kiri enam all veerel — mõi aga ka ülesse
poole paigutada.

Mõijama mõib ülemises osas jooned ära jätta ja ai-
nult tähti põimida. (Jooned on kirjajõngadest raanu
koelauaga süstituga koetud.) Edasi mõib ka kardina-
le ristküliku peale asetamiseks kududa, kui aken eriti
lai ja pikutüüpe tüüpid kahele poole enam atrapiidale ase-
tatud, nii nagu ümbrus nõuab ja kardinaid seada ta-
hetakse. Ülemisel ristkülikul mõiks tarvitada tähti ühte
äärt mõdda ja kahele poole otstesesse joonekirjad.

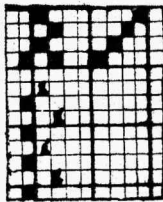
Sama kirja jaoks tuleb ka villajele uskeriidele panema pinnaga. Steerutatud kodune villane lõim- ja toelõng. Niitujes tuleb iga nii tepe peale tats tats niit lõngu niiteta, et lõngad katkistus pinnas ristiks, nel- jaast niitst orje läbi ("////") ja sidus ja kirjakorjamise niis jama kui kardinas. Kirjalõngats jobib loodilõng oma jämeduje poolest kõige paremini, kuna kirja ajal põhjatoeks. Ihetordsest villast lõnga on soovitatav kududa — mitte korutatud — jekt mastawal korral jäeksid kirjatoed pistetes õredad. Mõlemad moodused, afna- eesriided, kui villased uskeriided, tulewad nii kududa, et pahem pool riidel kududes pealpool on.

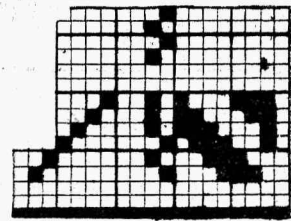
Nr. 1. Afnaeesriided labasel pinnal korjatud raamu kirjadega. (Nr. 2 niidepanek, sidus ja koetamine, juurendatud firi mustripoognal.)

Tatune pörandawaip, sõba ja korjatud kirjadega. Seadlus nr. 4.

Nr. 2. Afnaeesriide seadlus.

Nr. 4. Waiba seadlus. Esimene ja teine koelaud on põhja, 3—6 sõbajoonte ja 9 raamu korjamijeks. 6 niit.

Tatune pöranda waip, sõba ja korjatud kirjadega.

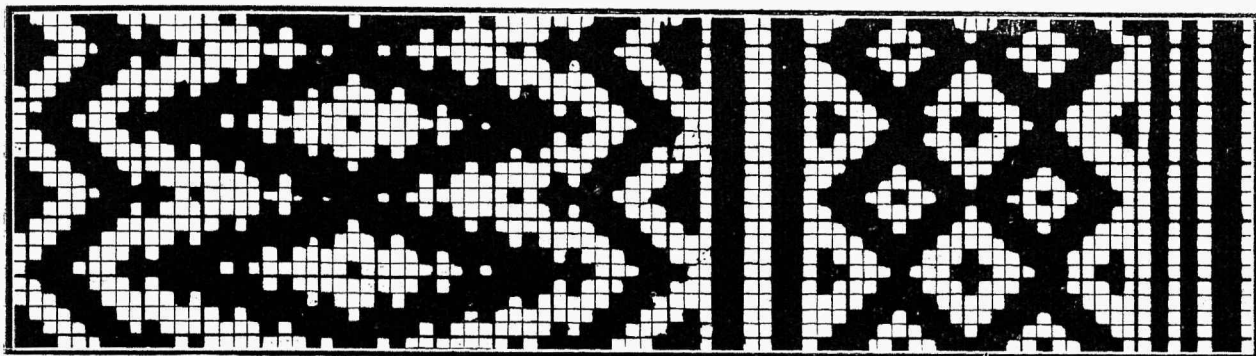
Seadlus Nr. 4. Neljakordne tatune jäme lõng, hästi pestud ja pleegitud, et wärwides wärwi kiltge mõtab, on selle waiba materjaaliks. Kui waip on 2½ mtr. lai ja 4½ mtr. pikk, siis läheb lõnga 23—25 naela. Lõim on jama tatune mus-

tavärwiline. Suga Nr. 40/1. Wärmid on enam- vähem täreda toonilised, jekt tatune materjaal kui ta tulub, muutub hallimaks ja et siis kauem wärste, mis, näeks välja, wõdetagu tugewad wärmitooid. Kollane, oranž, pruun, tumepruun, punane, kollakasroheline, poolpleektitud hall, must, tats tooni wana sini ja pin- naks tumedam wana sinine. Lapilised laiad jooned on kõik labajelt põimitud. Sõbakirjalised jooned on toi- miste koelaudade ja labaste koelaudade sõtkumisel mit- meti, nagu harilikult niitloometegi kirjad jaadud, kuna juured wõrvid raamu tehnikus labasesse pinda mitme- wärmilijelt korjatud.

Tatune ehk willane pöranda linik.

Suurendatud seadlus mustripoognal. Kangas on võimalik kududa, nagu tähendatud, kas ta-
fujest forutatud, ehk willajest forutatud lõngast. Mõle-
miist materjalist sobib juba Nr. 40/2, ja mõle-
miist materjalist sobib juuretähendatud käärinise ford.
Linikul on jooned äärtel ja filmiline kiri, kuna keff-
pind juurema kirjaline. Siin on mõeldud liniku riie
tahewärwiline tumemust ja punakas kollane. Wärviji
võib aga joovi korral väga mitmeti seada. Näiteks:
teft lai kiri hallsinine ja kollane, esimeised jooned

must-sinine-kollane, ääre filmiline kiri must ja sinine ja
jälle samad värvid korduvad äärejoontes. Keelõngaks
võib karvitada vähem väärtuslikku jämedat talust
lõnga — nii willajest kui taluse lõime siise, kuid wähe-
malt kolme- ehk neljakordjelt koftu poolitud poolile ilma
forutamata. Käärinise ford kahes värvis oleks järg-
mine, kui riie 72 cm. lai tahetakse: 20 lõnga, musta,
6 koll., 30 l. musta, 52 l. lõng must teine kollane.
20 lõnga kollane, 6 l. must., 6 l. koll., 6 l. must., 14 l.
kollast 226 lõnga 1 l. must, teine kollane ja tagasi. See
226 l., 1 l. must, 1 l. koll., on riide keffkirja koft.

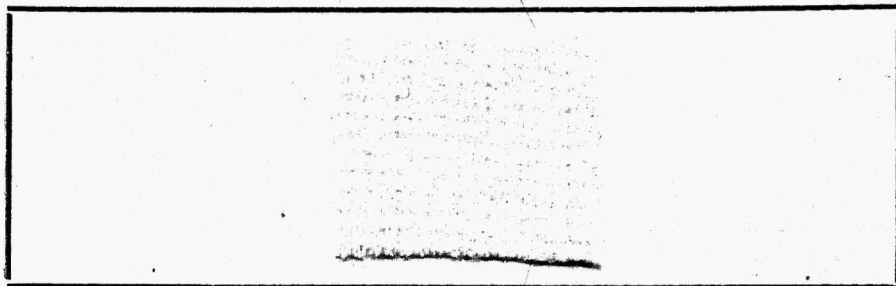

Nr. 7. Tatune ehk willane pörandaliniku kiri. Suurendatud seadlus kirjastripoognal.

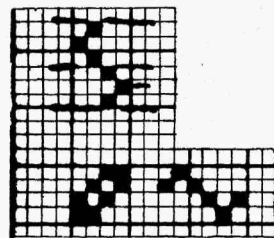
Moodne mantliriie.

Lõimeks kodune pestud walge willane lõi-
melõng. Soitagu, et willa hulka muste willa
kalle ei sattuks, siis rifub riide värwi.
Koeks poodi walge jahja kahelõngne willane lõng. Just
see, et kodune toores värwiline ja wäljamaa wabriku
walgelõng koftu on loetud annab riidele ijesuguse tooni
ja ka tehnikale teatava ilme. Seadlus Nr. 6 on nelja
niiega — millest jukka kolmekaupä pannaakje — nagu

joontega nielukses tähendatud ja iga kolmeliise rühma
järele teine juupinnu wahel tühi. Suga Nr. 80 ühe
pinnu wahel, nagu tähendatud 3 lõnga ja teine wähi.
Sidus ja loetamine seadluse järele. Riie tuleb peale
kudumist pressida ja kõige kergem wanutus
teha lasta. Omakoetus mantliriided tulewad märkja
odanumad ja praegusele moodule väga wastumõetud
ja ilusad selles tehnikas. Sama moodu võib ka wär-
wilijest materjalist kududa.

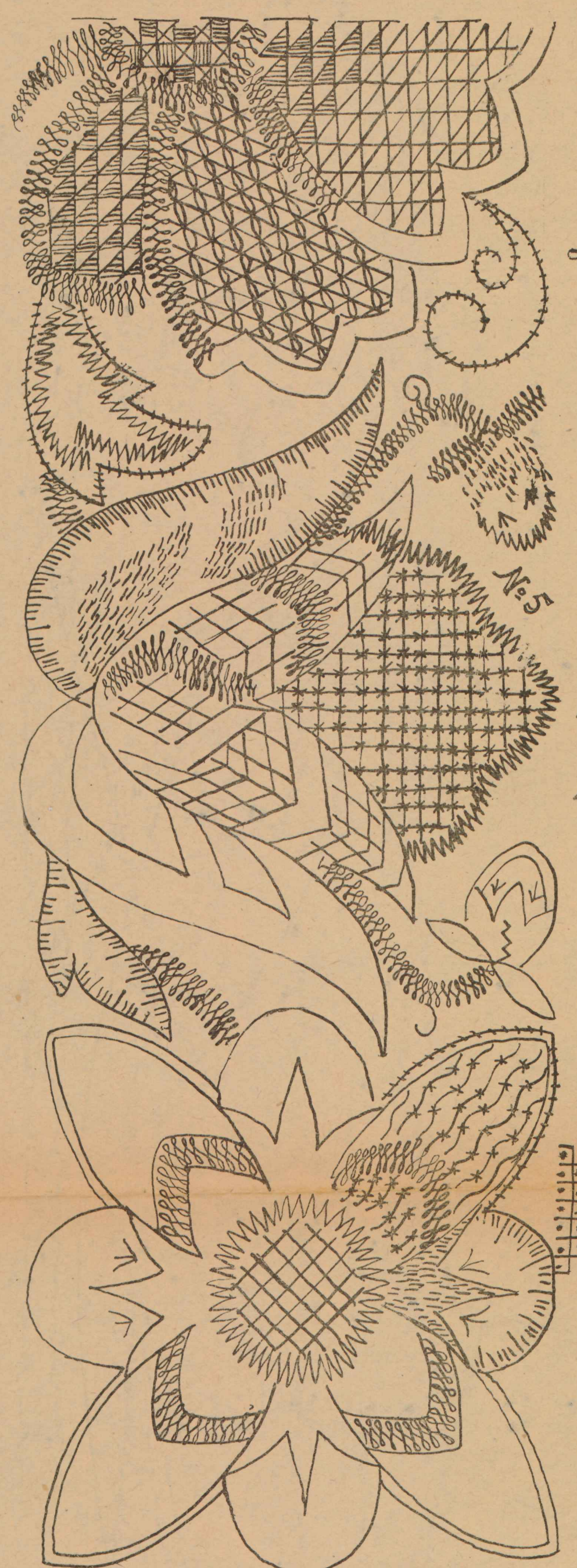

Nr. 5. Mantliriie.

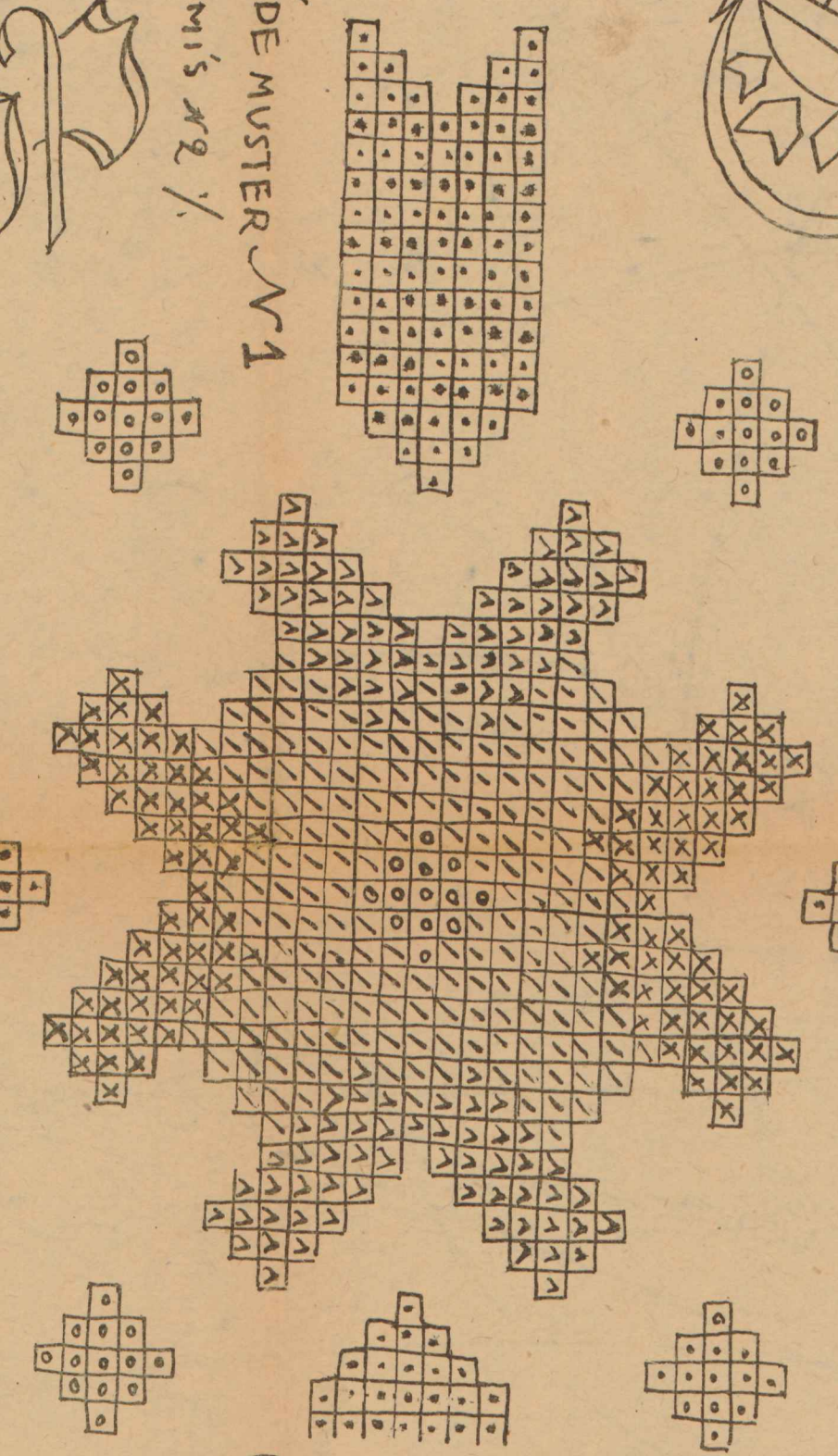

Nr. 6. Moodsa walge mantliriide seadlus.

■ TUME KOOLANE
 □ PUNAKAS VASEPRUUN
 □ VANA SININE □ ROHELINE □ PRUUN □ KOLLANE

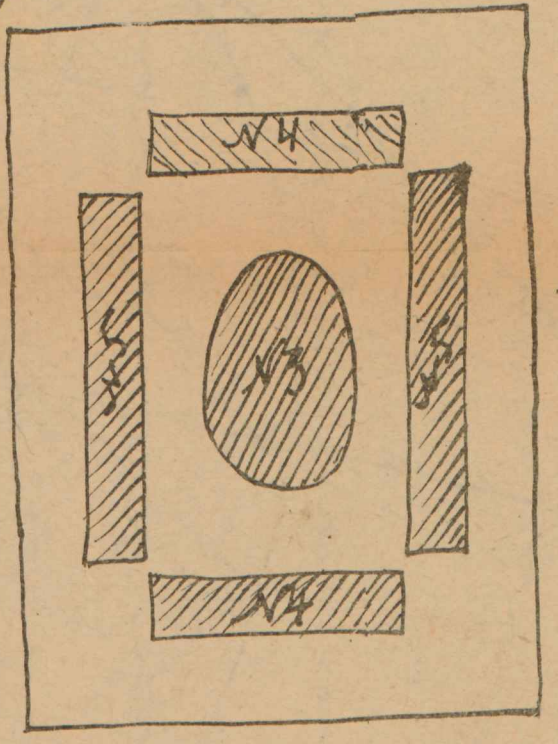
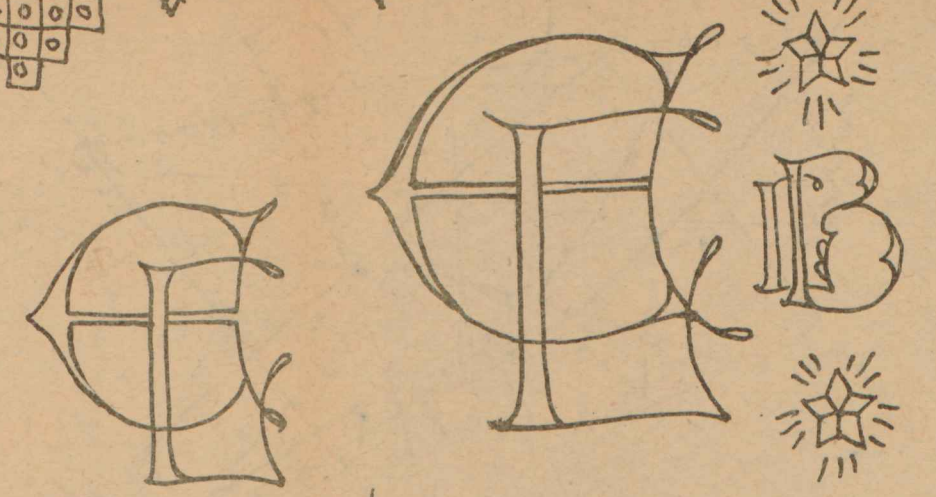

AR
 M
 S
 A KNA EESRIIDE MUSTER №1
 3 sama värvi mis №2 /

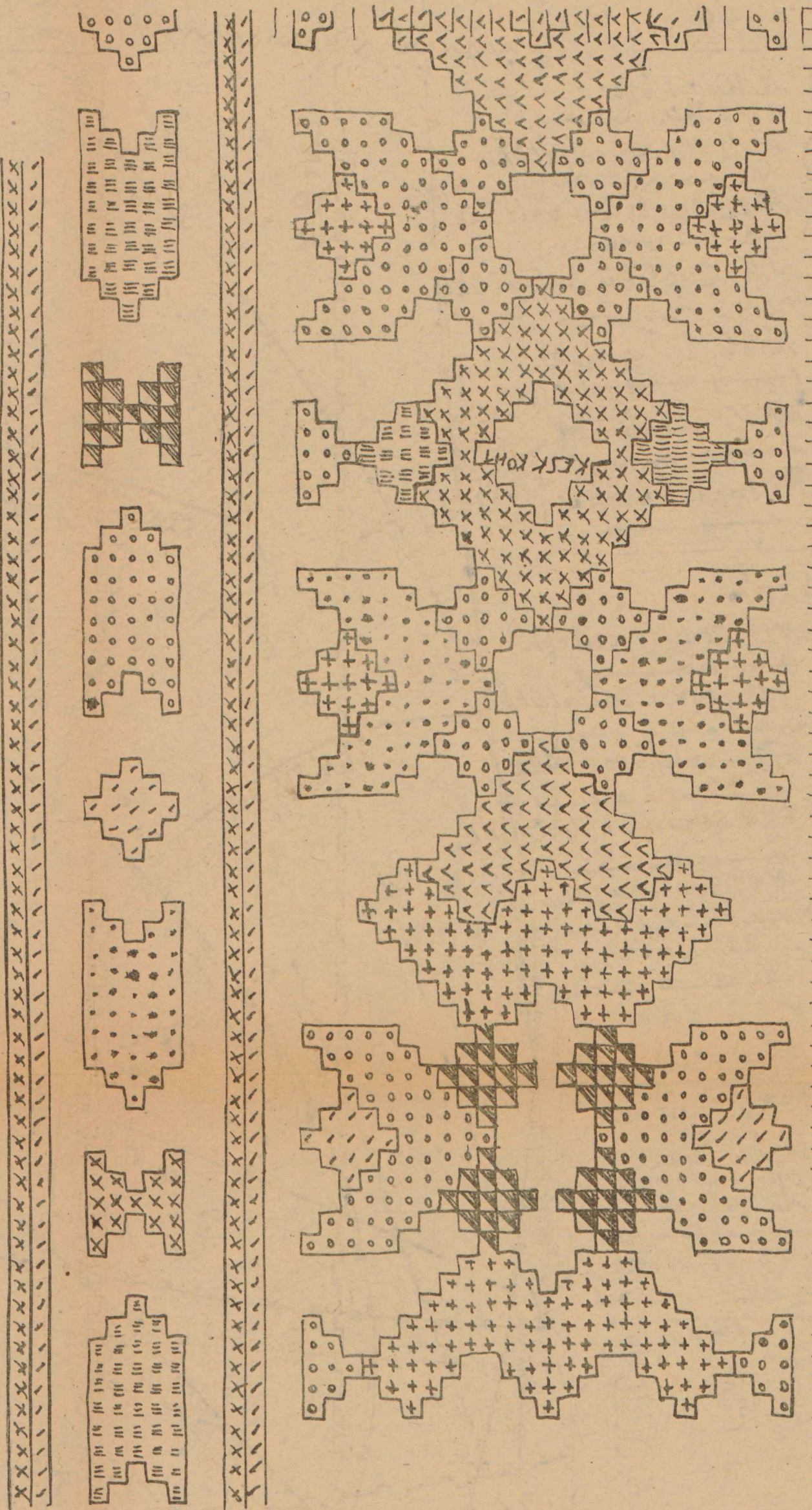

Mari

№ №3,4 ja 5 Padjakatte kavand

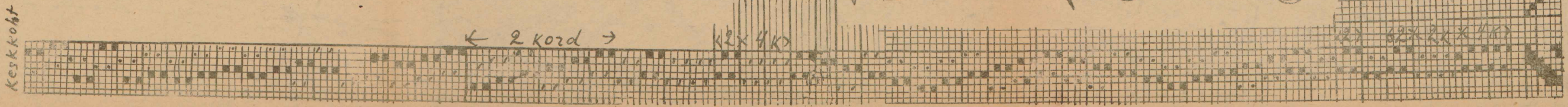
A KNA EESRIIDE №2

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

PORANDA RIIDE NIETUS, SIDUS JA KOETAMINE

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Naiste hääle

N° 7 ja 8 Lõikeleht.

1929 a

N° 10-16

N° 10 - pluse esitükk
 N° 11 Pluuse seljatükk
 N° 12 Seeliku esitükk
 N° 13 Seeliku seljatükk

N° 14 - I Tuunik
 N° 15 II Tuunik
 N° 16 III Tuunik

N° 17-23

N° 17 Pluuse esitükk
 N° 18 Pluuse seljatükk
 N° 19 Seeliku esitükk
 N° 20 Seeliku seljatükk
 N° 21 Seeliku seljatükk
 N° 22 Käis
 N° 23 Käis

N° 1-3 Aluskuub

N° 1 esitükk
 N° 2 seljatükk
 N° 3 seljatükk

N° 4-5

N° 4 Püksid
 N° 5 Ülemine osa

Aluskuub pole lõikelehtel joonistatud.

N° 6-9

N° 6 Särgi esitükk
 N° 7 seljatükk
 N° 8 Esitüki pealmine osa
 N° 9 Püksid

N° 24-25 pikkus 55sm

N° 24 Püksid
 N° 25 Särg.

